

V spomin in opomin

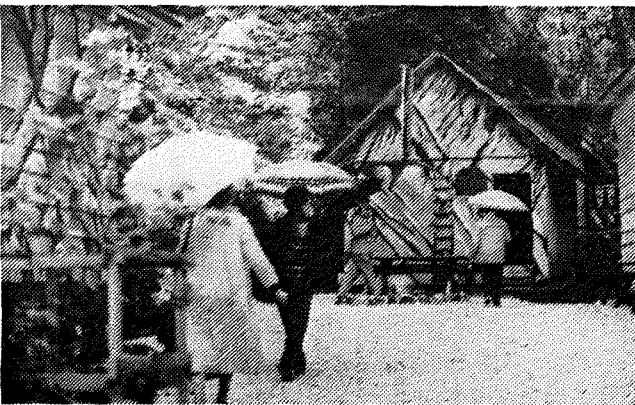

Slovenski interniranci se drugo soboto v juniju že dvajset let srečujejo na Ljubelju, kjer je bilo edino koncentracijsko taborišče na Slovenskem. Takrat obudijo spomin na vse tiste njihove sotrpine, ki so med vojno umrli v številnih taboriščih širom po Evropi.

Tudi letos so se drugo soboto v juniju zbrali pred spomenikom umrlih taboriščnikov na Ljubelju. Prišli so iz vseh koncev Slovenije, med njimi pa je bilo precej mladih. Zbranim je spregovoril predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Ivan Dolničar.

Foto: B. K.

Bolnica Franja je spet odprta

Po strahovitem lanskem razdejanju, ki ga je povzročil kamniti plaz, so v nedeljo, 10. junija odprli javnosti bolnico Franjo, ki je danes natančno takšna, kot je bila med vojno.

Za obnovo tega spomenika humanosti stoji več kot sto tisoč Slovencev, ki so na različne načine pomagali obnoviti Franjo. V ta namen so zbrali 2,8 milijona dinarjev, kolikor je stala tudi obnova.

Na otvoritveni obnovljeni Franje je prišla velika množica ljudi, med katerimi je bilo največ Slovencev iz Italije. Prišli pa so tudi Milan Kučan, Jože Smole, Frederico Vincenti in vsi drugi, ki so si prizadevali za odpravo škode.

Slavoslovni govornik ob ponovnem odprtju Franje za obiskovalce pa je bil član predsedstva Slovenije Ciril Zlobec. Foto: Jani Alič

Iz pogovora Ivana Dolničarja na srečanju internirancev na Ljubelju

Zgodovinskih dejstev se ne da popravljati

Borci tudi do sedaj nismo nasprotovali narodni pomiritvi in spravi v smislu presejanja nasprotij in sovraštev, medsebojnega odpuščanja krivic nanešenih hote ali nehote v vojnem metežu, ter zavzemanja za življenje v miru, slogi in napredku vseh državljanov, ne glede na nazorske, politične ali verske opredelitve.

Za takšno spravo bomo tudi vnaprej. Seveda pa ne bomo pristajali na spravo, ki bi šla mimo nas, ali zoper nas. Sprava ni zgolj stvar državnih in cerkvenih oblasti, ali strankarskih vrhov. Spravijo se lahko samo prizadeti, če so pripravljeni na to. Zato tudi odklanjamo vse poskuse ob spravi, ali pa takšno spravo, ki teži k popravljaju zgodovinskih dejstev, k priznavanju enakopravnosti glede udeležbe v vojni – na strani antihitlerjevske koalicije, ali na strani fašističnih zavojevalskih sil, kakor tudi enako tretiranje žrtev na eni ali na drugi strani. Zgodovina se je zgodila. Zgodovinskih dejstev se ne popravljati ali spreminjati ne da. Res je. Ljudje so trpeli na eni in na drugi strani, vendar so vzroki za trpljenje različni. Eni so trpeli zato, ker so bili domoljubi, zavodni Slovenci, se upirali nasilnim zavojem in bili na strani protihitlerjevske koalicije, drugi zato, ker so se postavili na stran zavojevalcev, jim zaprisegli, da se bodo bojevali proti uporu lastnega naroda in proti njegovim zaveznikom.

Prav tako, žrtve so žrtve. Boleče so na eni in drugi strani, vendar so tudi za to vzroki različni. Zelo različno je tudi število žrtev. Na strani NOG je padlo, bilo ustrelenih in obešenih, z obsodbami ali brez obsodb, ter umrlo po zaporih in taboriščih 46.000 ali 2,5% Slovencev. Na strani kolaboracionistov je pa v bojih proti partizanom in narodnoosvobodilni vojski, padlo in bilo zaradi izdajstva usmrčenih okrog 9.000 belogardistov, plavogardistov, domobrancev in drugih sodelavcev okupatorjev.

Iz vsebine

2. stran: Nič več lastniki zgodovine OF

5. stran: Hrastovlje danes

7. stran: Pometamo pred svojim pragom – Demos-kracija II

8.–9. stran: Nova nadaljevanka – Zdravnikov dnevnik

vali proti zaveznikom, ne samo proti partizanom. Partizane so zavezniški ob tem času že priznali kot vojaško silo na svoji strani. S tem so dokončno in nepreklicno zapečatili svojo usodo. Kar je sledilo je bila samo še logična posledica njihovega objektivnega podpiranja Nemcev. Deliti so morali usodo premaganca. In kar je najhujše: ne gre samo za vojaški zločin, pač pa tudi za moralno diskvalifikacijo. Nacizem ni bil samo vojaško poražen. Ves svet ga je ožigosal kot zločinsko gibanje. Vojaškemu porazu je namreč sledil še Nürnberg. Kdor se je zvezal z nacizmom, je delil njegovo usodo. (konec citata)

Mislím, da je s tem o t. i. slovenskih domobrancih, pa tudi o celotni kolaboraciji s fašističnimi zavojevalci na Slovenskem zares vse povedano. Seveda pa ostaja vprašanje gospodu Bučarju, kakšna naj bo sprava z njimi in z njihovim početjem, zlasti pa vsem tistim, ki se tako ihtavo zavzemajo za spravo pod geslom – »tudi oni so umrli za domovino«, kakšne bodo posledice takšne sprave.

Vse, kar so bili in kar so počeli, se spremeniti, zbrisati ali pozabiti ne da, lahko se jim oprosti. To pa lahko storijo le tisti, ki so bili prizadeti.

Kar zadeva nas, partizane, oziroma borce in naše moralne odgovornosti, lahko samo ponovim, da mi nismo za črno-belo prikazovanje in obravnavanje dogajanja med vojno na prostoru Slovenije. Nismo za prikrivanje moralnih padcev, zabod, napak, ekscesov in podobno, ki so se dogajali na posameznih področjih, ali obdobjih, kakor tudi ne krivic in nepotrebnih ali nedolžnih žrtev nanešenih s strani posameznih pripadnikov narodnoosvobodilnega gibanja. Vsi takšni razkriti primeri so tudi obdelani v raznih zgodovinskih delih in monografijah enot NOV in PO Slovenije. Ne odklanjamo tudi raziskav še vseh ne dovolj razsvetljenih in obdelanih dogajanj ali tako imenovanih senčnih strani osvobodilnega gibanja. Smo tudi za razkrivanje načina obravnave in usode t. i. vetrinske skupine domobrancev.

Seveda pa odločno zavračamo, da se vsej borčevski populaciji, ki je sodelovala v osvobodilnem boju iz najčistejših pobud in idealov, sramotilno pripiše odgovornost za vse posamezne primere ekscesov, kakor tudi vse poskuse prevrednotenja, oziroma spreminjanja narodnoosvobodilnega boja v državljansko vojno.

V izgnanstvo, skozi zapore in taborišča je šlo 219.479 Slovencev. V osemnajstih nemških, italijanskih in madžarskih taboriščih je bilo internirano 56.755 Slovencev. Tam jih je umrlo 18.596.

Koliko od teh zavednih Slovencev so imeli, ali imajo na vesti tisti, ki se še vedno prikazujejo kot nedolžne žrtve, ali žrtve maščevalnosti partizanov, oziroma narodnoosvobodilnega gibanja? Na to vprašanje še ni nihče odgovoril. Znano pa je, da je veliko zaprtih in interniranih bilo denunciranih, ali jih je aretirala, bela garda, domobranci in drugi sodelavci okupatorjev. Vsaj za veliko večino internirancev v taborišče Mauthausen se ve, da so šli skozi roke okupatorjev hlapcev, oziroma skozi domobranske zapore.

Ali se zaradi vsega tega res lahko govorí o rehabilitaciji kakršnegakoli sodelovanja z okupatorji, zlasti pa domobrancev, ki so prisegli Hitlerju?

Dr. France Bučar, sedanjí predsednik republiške skupščine, je v svoji knjigi Usodne odločitve, v kateri kritično obravnava narodnoosvobodilno gibanje, zlasti pa vlogo Komunistične partije v tem gibanju, čeprav je bil partizan in član te partije, o domobranstvu zapisal tole:

»Domobranstvo je po svojem izvoru kvislinška organizacija, ki so jo v bistvu ustanovili Nemci, jo vključili v svoje strateške cilje in jo tudi vzdrževali kot del svojih vojaških formacij. Moralno-pravno je bilo domobranstvo od vsega začetka diskvalificirano. Objektivno so prispevali k ohranjanju nemške vojaške moči. S tem so omogočili, da se je nemška vojaška moč na našem območju obdržala dlje, kot bi se sicer mogla. Moralno tako ravnanje v nobenem primeru ni opravičljivo. Objektivno so se postavili v službo Nemcev in postali del sredstev za doseg vojaškega cilja. Po kakršnihkoli kriterijih naj to sodelovanje presojava, vedno so se boje-

stavba, ki jo je Mihail Gorbačov želel utrditi s svojimi predsedniškimi pooblastili pa se vse bolj majo. Iz ruševin »sovjetskega imperija« vstaja vprašanje, ki se bo že zelo kmalu postavilo na evropskem in svetovnem političnem prizorišču enakopravno ob bok nemškemu vprašanju – **rusko vprašanje!**

V radikalni obliki se uresničuje napoved ob razglasitvi Mihaila Gorbačova za predsednika SZ: Države in narodi, ki so si postali sosede s Stalinovo prisilo, zdaj pa so utrjeni zaradi kolonialne ali kolonizirajoče preteklosti, se trgajo iz ideologiziranega »večnega bratstva narodov« in hitijo vsak svoji neodvisnosti in svobodi naproti. S tem, da je ostro krenila po lastni poti tudi Ruska federacija, »center kristalizacije sovjetske strukture« in dežela, ki s svojimi dimenzijami (od Leningrada do Vladivostoka) ter svojo geopolitično težo, gospodarsko-socialnim stanjem in brez dvoma vznemirljivim prispevkom k bližnjemu zlomu perestrojke, nastaja

vrsta težkih vprašanj. Kot da je že na poti tisto, česar se Zahod boji že od »začetka konca« hladne vojne: zamenjava jasne blokovske konfrontacije s skrajno nejasnim stanjem, ki so ga nekateri komentatorji že krstili za re-prizo leta 1914. Tisti, ki trdijo, da »je bila hladna vojna boljša« pravijo, da je nastajajoči položaj »največja grožnja globalni varnosti«.

Ni dvoma, da bo takoiimenovano rusko vprašanje kaj kmalu prestopilo sovjetske meje in da bo v skladu s svojim geopolitičnim okolišem zahtevalo tudi evropski odgovor. Odgovor bo zahtevalo v konkurenci s problematiko nemške združitve kot ključnega uvoda v uresničenje vseevropske integracije. Rusija je prevelika, pravijo poznavalci političnih razmer v sodobnem svetu, da bi se lahko brez težav uvrstila v zdaj znane evropske strukture. Rusija sega daleč za vzhodne meje geografske Evrope, tudi tiste, znane iz vizije generala De Gaulla, avtorja znanega poziva za združitev Evrope od

Atlantika do Urala. Ni še odgovora na vprašanje kako zavrniti že napovedano rusko kandidaturu za prostor, mesto v »evropski arhitekturi«.

Če za zdaj še ni videti najboljših možnosti za sožitje Evrope z Veliko Rusijo ni nobenega dvoma o tem, da bo »ruski izziv« pospešil večino aktualnih procesov na celini. Nemci bodo hoteli čimprej uresničiti svojo združitev. Da bi si zagotovili soglasno podporo ostalih Evropejcev oziroma odpravili pomisleke tistih, ki jih še imajo, bodo pospeševali včlanjevanje v evropske integracije tistih držav srednje in vzhodne Evrope, ki so se že sprijaznile z daljšim čakanjem v vrsti pred vrati v Strasbourgu ali Bruslju.

Za zdaj pa velja: Rusi, z eno nogo v Aziji, ostajajo zunaj kroga kandidatov. To pa zaradi tega, ker je zdaj združena (zahodna) Evropa prešibka, da bi jih absorbirala ali pa morda zato, ker jih tudi jutrišnja ne bo mogla sprejeti, oziroma tega morebiti celo ne bo smela storiti...

Čas političnih razpletov

Nevarni glas neostalinizma

Sorazmerno kratko časovno obdobje od srede junija 1990 do 2. julija letos, ko se bo začel 28. kongres sovjetske partije, je že dobilo svoje ime in sicer: »Čas političnih razpletov«. Začelo se je po pričakovanem scenariju: znova se je oglašil jastreb sovjetskega neostalinizma, član politbiroja sovjetske partije Jegor Ligačev ter obtožil tako predsednika Mihaila Gorbačova, kakor tudi »državno vodstvo«, da izvajata politiko, ki »vodi v razpad sovjetske federacije«.

S svojim nastopom je Ligačev izpodbil bistvo predsednikove zamisli, da bi z delno, ali pa s popolno konfederalizacijo ohranil SZ kot mednarodni okvir. Za izstrelitve svojih obtožb je Ligačev izbral kongres Kmečke zveze SZ. Ta »Suslov perestrojke« je dejal, da Gorbačov zaporedno popušča

in tvega, da »bo izgubil vse«. Ligačev je pristavil, da v nevarnosti nista le SZ in sistem, temveč tudi država sama in njena ozemeljska integriteta. Pristavil je, da bo o vsem tem podrobneje govoril na partijski konferenci Rusije in samem 28. kongresu sovjetske partije.

Opazovalci menijo, da bo Ligačev nastopal res radikalno, kajti njegov tabor je mnenja, da bi s klubovanjem predsednikovih zasnovi o preobrazbi SZ v konfederalno zvezo suverenih držav – pri čemer bi v pristojnosti centra ostale samo obramba, diplomacija in nekaj gospodarsko-finančnih vprašanj – »kaj lahko zmagali v odločilni bitki«. Ligačev se je zavzel za »načelne, zdrave kompromise« in požel aplavz, ko je zahteval konsolidacijo vseh sil, ki so sposobne uvesti

red v državi.

Ploskali pa so tudi Borisu Jelcinu – za politične poglede, ki so povsem nasprotni tistim, ki jih zagovarja Ligačev. Razumljivo je, da Jelcinu niso ploskali isti kot Ligačevu. Slednjemu so ploskali tisti, ki menijo, da je mogoče sovjetsko agrarno slepo ulico rešiti samo tako, da kmet dobi zemljo v last, Ligačevu pa tisti, ki so tako kakor on sam prepričani, da mora še nadalje prevladovati družbena lastnina in da so problemi nastali zato, ker je oslabil vpliv partije na gospodarskem področju.

Vse bolj se oblikuje tudi Jelcinova politika spora med Rusijo kot največjo in najmočnejšo republiko ter sovjetsko federacijo. Potem ko je odrekel pokorščino zvezni zakonodaji in ustavi, se je zamajal glavni nosilni steber SZ;

Nič več lastniki zgodovine OF

Socialistična stranka Slovenije je prva, ki je imela kongres po letošnjih volitvah

Prvi Kongres Socialistične stranke Slovenije (SSS) je utegnil marsikaterega udeleženca NOB navdati z grenkobo. Kajti površni poslušalec je morda med besedili in razpravami na kongresu razbral, da se Socialistična stranka Slovenije odpoveduje izročilom OF in išče korenine na povsem drugem koncu – v socialistični misli 19. stoletja. Vendar pa je pri tem le bolje biti natančen in vse dogajanje na kongresu in kongresne dokumente pogledati iz varne razdalje, ki dopušča da stvari vidimo precej bolj objektivno. Slovenska socialistična stranka je, nasprotno, vzela NOB v zaščito pred neobjektivnimi napadi (kolikor jo, kot zdaj precej majhna stranka, tudi lahko) vendar pa je OF vrnila zgodovini vsega naroda. Skratka, nad Osvobodilno fronto si ne lasti nobenega monopola. Ali drugače: če je SZDL prej razlagala svoj frontovski značaj, pa hkrati podlegala samo enemu delu OF – komunistom, hoče socialistična stranka najprej opraviti odmik od avtomatičnega zavezništva s Partijo in priznati, da so Osvobodilno fronto sestavljale številne politične skupine in si je nobena ne more lastiti zase.

Slovo od frontovstva seveda ni bilo neboleče, saj je načelo leta usidrane predstave v glavah zvestih pristašev SZDL – še bolj pa je (roko na srce) ogrozilo materialni položaj in moč dolgoletnih funkcionarjev organizacije. Toda po volitvah je bilo jas-

no, da se je nekdanja moč fronte sesula, da so jo eden za drugim zapustili njeni deli in da se tudi z mižanjem stvari ne bodo izboljšale. Socialistična zveza je od decemberskih raziskav javnega mne-

ganizaciji. Jasno je postalo, da se med dvema stoloma (frontnim in strankarskim) kot so še do volitev menili, da bo šlo, ne da sedeti, pot nazaj k političnemu dežniku pač v teh razmerah ni bila več

V imenu slovenske borčevske organizacije, do nedavna še dela socialistične zveze, je kongres stranke slovenskih socialistov pozdravil podpredsednik RO ZKB NOV Slovenije Bojan Škrk, ki je med drugim dejal, da je tudi borčevska organizacija Slovenije pred nedavnim sprejela nova programska načela in statut, ki to organizacijo opredeljuje kot enotno, samostojno in nestranksko. To pomeni, da združuje vse nekdanje udeležence NOV, pa tudi žrtve fašizma, invalide, zapornike, preganjance in internirance – ne glede na njihove nazorske in politične ter verske opredelitve.

Ob vprašanju, ki je te dni glavna tema v javnosti, in je bila tudi tema na kongresu socialistov, pa je razmišljal takole: »Borci se zavzemamo za celovito znastveno preučitev obdobja narodnoosvobodilne vojne. Ne nasprotujemo, temveč podpiramo vse napore, da se ugotovijo zgodovinska dejstva o še preostalih sivih lisah naše preteklosti; odločno pa zavračamo poskuse, da se vsej borčevski generaciji, ki je sodelovala v NOB iz najčistejših idealov, sramotilno pripiše odgovornost za posamične povojne ekscese. Prav tako zavračamo poskuse prevrednotenja našega narodnoosvobodilnega in antifašističnega boja na strani zaveznikov v državljansko vojno. Prepričani smo, da je tudi današnje napore za nadaljnjo krepitev slovenske državnosti in suverenosti mogoče uspešno graditi le ob upoštevanju pozitivnih pridobitev osvobodilnega boja.« Škrk je tudi dejal, da borci v sedanjem času temeljitih družbenih sprememb ter iskanj novih smeri razvoja, upajo, da bo socialistična stranka gradila svojo prihodnost na lastni pozitivni dediščini OF in Osvobodilnega boja slovenskega naroda.

nja, ki so ji prisodile še podporo vsaj četrtine volilnega telesa padla na pet odstotkov simpatizerjev, kot so pokazale volitve – in to je bil najtrši udarec tradicionalistom v or-

zanimiva – ostal je torej sapor en izhod – stranka. To, drugače povedano, pomeni, da je v organizaciji prevladala »mlada struja«, ki pa tudi sicer ni vselej preveč spoštljiva

do nekaterih zgodovinskih vrednot – sploh pa so »fronte« nekateri stvari iz preteklosti začele na slovenskem političnem prostoru potiskati na obrobje. Tako »mladosocialisti« sicer nič nimajo proti OF, imajo pa proti Dolomitski izjavi – oziroma temu, da se je komunistična partija po njej razširila kot jež v lisičinem brlogu. Tako kot večina strank danes – tudi novi socialisti želijo, naj bi se vojna že enkrat končala (ali je bila državljanska ali ne, ne mislijo vsi enako) in prav zares nočejo imeti nič skupnega s povojnimi poboji na Rogu.

Ker komunisti v teh časih (tudi zaradi težav znotraj lastne organizacije) niso nikomur preveč dobrodošli zavezniki, poskušajo »mladosocialisti« kar najbolj oddaljiti SSS od ZKS – SDP, da bi tudi tako pokazali, da so časi partijskega vpliva v Socialistični stranki minili. Na kongresu so sprejeli tudi statutarne določilo, ki ga imajo sicer le redke stranke v Evropi – da član SSS ne more biti član nobene druge politične organizacije – naperjeno seveda proti članom ZK v vrstah socialistov. Da ne bi bilo nikakršnih dvomov o ločitvi te stranke od Partije.

S kongresom se socialistična stranka v bistvu pripravlja na nove volitve in poskuša ljudem pokazati program, po katerem jo bodo prepoznavali. Takole razmišljajo: vladajoča garnitura vleče poteze, ki gredo v primerjavi s prejšnjimi oblastniki v drugo skrajnost. V bistvu nas vleče nazaj v obdobje liberalnega

Iz resolucijskega dokumenta 1. kongresa Socialistične stranke Slovenije

Polpretekla zgodovina slovenskega naroda

Narodnoosvobodilni boj slovenskega naroda razume v prvi vrsti kot upor zoper raznorodovalne in genocidne načrte okupatorja. Tega dela narodnoosvobodilnega boja socialisti ne problematiziramo v ničemer, zoperstavljali se bomo tudi vsem poskusom, ki bi ta del narodove zgodovine, ki nam je v čast in ponos, hoteli postavljati pod vprašaj na podlagi različnih spekulacij, ki jih vsaj trenutno v slovenskem prostoru kar mrgoli. Prispevek narodnoosvobodilnega boja je med drugim tudi ta, da Slovenci danes živimo v državi, katere meje se ne končujejo že pri Postojnskih vratih in daleč pred našim morjem.

Obenem se globoko zavedamo problematičnosti tistega dela narodnoosvobodilnega boja, ki se nanaša na revolucijo in njene posledice. Sprava med sovražniki iz časov druge svetovne vojne odpravlja zgolj del podedovanih napetosti, saj so usodni razcepi v slovenski zgodovini precej starejši in prav tako premalo raziskani. Zato se bomo zavzeli, da se ta del predvojnih in medvojnih dogodkov še posebej kritično in strokovno osvetli. Tudi narodna sprava se lahko zato nanaša le na posledice tistih dejanj in dogodkov, v katerih ni bilo ne zmagovalcev ne poražencev.

kapitalizma, kar je za delavca izredno neugodno. Tekma na svobodnem tržišču lahko pomenda delavčeve pravice, povzroči velike socialne razlike in v prvih letih obuboža delavski sloj – poveča skupino odvečnih, okrepi tako imenovano rezervno armado delovne sile, ki pritiska na delovna mesta in s tem ogroža pogajalske pozicije zaposlenih – pri pogajanjih z delodajalci. Socialisti v bistvu obljublajo socialni položaj delavca utrditi (vendar za razliko od klasičnega pojmovanja delavskega razreda delavec ni samo tisti za strojem, ampak tudi umski delavec) – a še vedno v razmerah tržnega gospodarstva.

Tekmovanje na trgu naj pospeši razvoj, kakovost opravi, poveča dohodek – naj pa ne uniči delavca

– bi lahko strnili filozofijo Socialistične stranke Slovenije. Toda sistem, ki razlaga, da neplavalca najlaže naučijo plavati tako, da ga suneš v vodo, se socialistom ne zdi najuspešnejši.

In še tole na koncu. Ali Socialistična stranka Slovenije sploh še je naslednik nekdanje SZDL? Socialisti pravijo da so (tudi zato, ker se seveda ni tako lahko ločiti od lastnine nekdanje organizacije), vendar iz dediščine SZDL prevzemajo predvsem dobre plati frontovske organizacije. Sploh pa, kot je rekel novi predsednik prve socialistične stranke na Slovenskem po II. svetovni vojni Viktor Žakelj – frontovstvu ta čas ni naklonjen in v oklepaju malce zlobno dodal: »To velja tudi za DEMOS.«

Gojko Bervar

Beograd:

Iz ene skrajnosti v drugo

Ista oblast se sedaj odreka mitingom

Predstava na beograjskih ulicah, kjer so sredi meseca imeli glavno besedo privrženci in voditelji srbske opozicije je dokončno zrušila eno izmed največjih »vrednot« znamenite osme seje CK Zveze komunistov Srbije, ki je bila pred tremi leti. O homogenizaciji, na kateri je gradil in vlekel vse svoje poteze, zdaj še vedno predsednik republiškega predsedstva Slobodan Milošević, namreč ni več ne duha ne sluha. Rojeva se nova nevarnost – premik množic iz ene skrajnosti v drugo; zamenjava ene z drugo karizmo. Že od letošnjih prvomajskih praznikov sem se vleče sprejemanje srbskega zakona o strankah – dejanja, ki ga je pred začetkom meseca mladosti v izjavi za tuji tisk za prvomajsko zasedanje republiške skupščine tedaj napovedal republiški zunanji minister Aleksandar Prlija. Po tistem se je srbska skupščina sešla že večkrat, a vsakokrat brez strankarskega zakona na dnevnem redu. Zdajšnja vlada – edino priznana – partija zakonsko besedilo pripravljala sama. Na zahtevo petih opozicijskih strank, naj bi se sešli na dogovoru o tem in še o drugih za volitve pomembnih zakonih, pa se je odzvala takorekoč tik pred že

napovedanim opozicijskim mitingom. Opozicijski voditelji so bili po telefonu poklicani na pogovor v republiško vlado, kjer so sprva dosegli le sporazum o sklicu okrogle večstrankarske mize. Toda tudi ta je na koncu, ko bi bilo treba objaviti skupno sporočilo za javnost, padel v vodo – nekdo v sosednjem kabinetu, kamor je vseskozi hodil po nasvete predsednik srbske skupščine Zoran Sokolović, je bil nepopustljiv...

In nato naj bi samo še čakali, da se bo zgodila tista opozicijska sredo na beograjskem Trgu republike, če vmes ne bi bilo še torka, ko je izza vrat, zaprtih za javnost prišlo sporočilo s seje srbske socialistične zveze, dela »nove« Socialistične stranke Srbije. Napovedani miting so razglasili za miting razdora, potezo, uperjeno proti procesu poenotenja srbske oblasti in kot dejanje, ki lahko koristi edino kosovski alternativni. Taista oblast, ki je le-to postala prav preko tako opevanih mitingov, ki je zaradi prepovedi enega od njih na drugem koncu države pretregala sodelovanje z eno celo republiko – taista oblast se zdaj odreka mitingu v matičnem okolju. To je le dokaz več, da se vladajoča srbska garnitura

s Slobodanom Miloševićem na čelu boji svojega konca. Ogenj jim (mu) gori pod nogami zaradi doslednosti in tolerantnosti; vrlin, na katere bi bila ponosna vsaka politika. Toda, Milošević je bil dosleden pri uresničevanju na-

dan Milošević. Toda tiste junijske srede sta Miloševićevi sliki, edini na mitingu zgoreli. In med tem ko bi Vuk v pol-druhi minuti, kolikor je govoril na Trgu republike, lahko 35-tisoč glavo množico usmeril kamorkoli in proti komur-

ja slavila veliko zmago. Ena izmed njihovih najpomembnejših izjav po končanem mitingu je bila zahvala komunistom, ker so spone med petimi opozicijskimi strankami še okrepili. Najbolj gotovo s posegom milice, ki je po tistem

selil v zdajšnjem uradnem režimu.

Vse izjave huliganov, kakor sta beograjska politika in TV po nalogu poimenovali srbske opozicioniste, so za zdaj izzvale še večjo naklonjenost domače in svetovne javnosti.

Še bolj zanimivi so podatki o strukturi udeležencev mitinga, saj so na njem prednjačili predvsem tisti z visokošolsko in srednješolsko izobrazbo (večina izmed njih – kar 86 odstotkov – pa jih je izjavila, da so strankarsko še neopredeljeni, da jim gre le za razpis volitev). Toda, ker je tisti, ki razmišlja o naslednjih volitvah le politik, medtem ko je državnik tisti, ki ne pozablja tudi na prihodnje generacije, velja pri ocenjevanju razmer v srbski opoziciji ohraniti trezno glavo. Zahteva po razpisu volitev je brez dvoma legitimna in upravičena. Strah in prav nič dobrega pa ne napovedujejo nekatere posamične izjave srbskih opozicijskih voditeljev o prihodnji, novi Jugoslaviji. Še manj razlogov za navdušenje je ob nekaterih »načrtih« za ureditev razmer na Kosovu, a prav na tej točki se je dokončno kompromitirala v očeh lastnega naroda tudi zdajšnja srbska garnitura. Rekli bi lahko celo, da slabše kot je, že biti ne more. Bolj na mestu pa je raba Murphyjevega zakona, ki pravi: Kadar koli se vam zdi, da se stvari spreminjajo na bolje, ste nekaj prezrli...

Bojan Veselinović

Ni sogovornika za srbsko opozicijo

pačnih dogem in strpen do napačnih ljudi.

Eden teh, Vuk Drašković, je bil že dan po tem, v sredo, na velikem opozicijskem mitingu pozdravljen z vzkliki, ki bi jih bil še nedavno tega lahko deležen samo on – Slobodan Milošević.

koli, si je Milošević v zgradbi republiškega predsedstva menda pulil lase in lomil zobe. Ko je uradna srbska politika napovedala združitev dveh partij, ki ločeni še nikoli nista bili, je (menda samo pri- ložnostno) združena opozici-

protestu sedenja pred srbsko skupščino planila v večsto glavo množico pred zgradbo beograjske televizije. Kosta Čavoški, predsednik IO Demokratske stranke pravi, da je bil posredi »romunski televizijski sindrom«, ki se je na-

Stališča članov občinskega odbora ZZB NOV Domžale

Osmega junija 1990 smo imeli 1. sejo občinskega odbora ZZB NOV v novem mandatnem obdobju.

Med drugimi točkami dnevnega reda smo poslušali tudi poročilo iz republiške skupščine ZZB NOV Slovenije, s katerim so bili prisotni zadovoljni, stališča in usmeritve sprejete na njej, pa so podprli. V živahni razpravi, ki je sledila, pa so posamezni člani odbora opozorili tudi na naslednje:

na porajajoča aktualna vprašanja, ki zadevajo družbene odnose in borce, se občinska in republiško vodstvo ZB prepočasi in premalo glasno odzivajo

pogrešamo odzive vidnih vojaških in političnih funkcionarjev – borcev, vojnega in povojnega obdobja na poskuse razvrednotenja pridobitev NOB in povojne izgradnje;

člani odbora so odločno nasprotovali posploševanju odgovornosti za ekscese in nepravilnosti med NOB in takoj po vojni, saj večina udeležencev ni bila niti seznanjena s takšnimi ekscesi, niti ne čuti kakršnekoli odgovornosti za vsa ta dejanja;

člani odbora so bili presenečeni nad obiskom skupine treh borcev pri gospodu Bučarju. Spraševali so se, na čigavo pobudo in v kakšnem svojstvu je prišlo do tega srečanja. Udeleženci v razpravi so zahtevali, da se republiško vodstvo ZB opredeli in po potrebi ogradi do tega primera in o tem obvesti javnost;

kakšno je stališče RO ZZB NOV Slovenije v zvezi z izjavami novega obrambnega ministra Janeza Janše o nacionalni armadi in njeni velikosti. Postavljeno je bilo tudi vprašanje, kdo financira in s kakšnim namenom se razvijata avtomat in puška v Gorenju iz Titovega Velenja. Zanima jih tudi zakaj dovoljujemo takšen razvoj, če smo proti oboroževanju?

o spravi – pomiritvi smatrajo, da so stališča borčevske organizacije in nekaterih posameznih strank premalo pre-

Enajstega junija 1990 sta se v Dolenjskih Toplicah srečali delegaciji RO ZZB NOV Slovenije in Hrvaške. V prijateljskem in delovnem razgovoru, ki sta ga vodila predsednika obeh borčevskih organizacij, Ivan Dolničar in Rade Bulat so govorili o rezultatih nedavnih volilnih skupščin obeh organizacij, o aktivnosti borcev v večstrankarskem sistemu, o 11. kongresu ZZB NOV Jugoslavije in še posebej o novi organiziranosti slovenske borčevske organizacije. Sproženo je bilo tudi vprašanje usode družbenega dogovora o urejanju spominskega parka Žumberak-Gorjanci.

J. B.

cizna. Borčevska organizacija bi se morala konkretno opredeliti, kaj je in kaj ni sprejemljivo. Posebej pa vznemirjajo izjave gospoda Peterleta na Koroškem in v Italiji.

Zaskrbljenost za ohranitev spominskega kraja

Ravensbruck – SOS?!

Začelo se je kakor pred petimi leti, ob 40-letnici osvoboditve taborišča. Naložili so nas, članice Mednarodnega komiteja Ravensbrück, ki smo se sešle na vsakoletno zasedanje, na avtobuse, da bomo pravočasno na slovesnosti ob 45-letnici. Še eno postajo naj bi doživela na tej poti spominov: nedavno tega so v Fürstenburgu, kraju tik pred Ravensbrückom, odkrili dotlej neznano pokopališče zgodnjih ravenbrücker žrtve; Kató, predstavnica Madžarske v našem komiteju, bi tamkaj prvič postala ob grobu svoje sestre. Prav zaradi Kató je imel naš avtobus zamudo; v zadnjem trenutku se je ponesrečila in je nazadnje z grdo poškodovano nogo prišepala za nami. Morala bi pravzaprav v bolnišnico; toda videti, kje je pokopana sestra, je bilo pomembneje. Razumele smo jo. Fürstenberško pokopališče ravenbrücker žrtvic je na hitro urejena zelenica sredi kraja, za to priložnost pokrita s cvetjem. Postale smo in se poslovile od sester v trpljenju. Novi direktor ravenbrücker muzeja je spregovoril nekaj besed. Utonile so v našem presunjenem molku.

Akcija Znamenja sprave

Ravenbrücker taborišče, spremenjeno že dolgo tega v »kraj spomina«, park s spomenikom ob jezeru, na katerega dnu počiva in se razkroja pepel žrtve ravenbrücker krematorijev in z zidom, ki so na njem napisana imena držav, katerih pripadnice so s potom in krvjo pognojile tukajšnja tla, nas je sprejelo v tišini. Nobenih množic, kakršne so se na tem kraju gnetle pred petimi leti, nobene tribune, na kateri so stali tedaj predstavniki vlade Nemške demokratične republike in zastopniki ambasade, tudi jugoslovanska, nič vojakov, ki so nas tako ganili, ko so v pravem trenutku razgrnili pelerine in pokazali, da vsak med njimi čuva

in brani po enega otroka – simbolično ponašajoč zaščitniško vlogo armade. Vsega skupaj se nas je na proslavi zbralo nemara dvesto: Mednarodni komite Ravensbrück; nekaj domačinov; dva avtobusa francoskih Ravensbrücker čank na vsakoletnem romanju; ena sama novinarka, en fotoreporter; nekaj priložnostnih turistov; predstavnice Mednarodne demokratične ženske zveze, iz katere so nas, Jugoslovanke, leta 1948 odslovili. Poslušali smo kratego nagovor njene predstavnice in pa govor predsednice našega mednarodnega komiteja, Rose Guérin; in program, glasben in recitacijski, izvajan z mladostno prizadetostjo članov fürstenberške akcije Znamenja sprave, mladih Nemcev, ki se ne morejo sprijazniti z dežjem svojih očetov pri nacističnih grozodejstvih. Ti mladi so igrali Smetanovo Vltavo, recitali pesmi, nastale v taboriščih, zapeli nekaj korolov in znamenito pesem Mestece gori v jiddišu, predvsem pa z odkrito besedo povedali, kaj zamerijo danes svojim starejšim in želijo popraviti. Bili so najčistejši, up vzbujajoči, del prireditve, ki je sicer nakazovala popolno indiferentnost novega časa za opomine neposredne preteklosti.

Pogled v muzej

Celice, namenjene posameznim državam v prostorih nekdanje taboriške komandature, so zdaj do kraja urejene; vse, od španske do albanske. Tudi norveška, ki je dobila dokončno podobo šele letos in jugoslovanska, opremljena s Prešernovimi verzi (»Tja bomo našli pot...«) in skulpturo Apel beograjske kiparke in aušviške jetnice Vide Jocić; umetnica jo je podarila našemu ravenbrücker odboru. Pomanjkljivost, ki so jo občutile slovenske Ravensbrückerke ob odprtju celice leta 1988, je odstranjena. Namesto sporne fotografije zdaj

opominja grafika Cite Potokarjeve Taboriščnice v štirikratni izvedbi na dogajanje, ki se ne sme ponoviti. Naša celica z imeni umrlih na granitni plošči šteje med najbolj estetske v vsem muzeju.

Cvetje hitro uvene

V imenu Mednarodnega komiteja Ravensbrück smo položile venec ob znožje znamenitega kipa ženske, ki drži umrlo tovarišico v rokah; in vsaka nacionalna predstavnica v komiteju se je potrudila položiti vsaj en cvet tudi ob zidu, pri imenu države, ki jo zastopa. Toda to žal ni dovolj. Letošnja proslava je izpričala, da je zaskrbljenost glede ohranitve ravenbrücker »kraja spomina« več kot upravičena. Nova vlada Nemške demokratične republike ni z ničimer pokazala, da bi kakor koli želela odgovarjati za spominska obeležja treh centralnih koncentracijskih taborišč na svojem ozemlju; Ravensbrück kot skoraj izključno žensko taborišče, je še posebej odrinten na obrobje zanimanja. Bivšega direktorja muzeja so zelo na hitro odpustili; sovjetska posadka taborišče zapušča; zdajšnja uprava se čuti ogrožena; bržčas je letos zadnjič potekala slovesnost ob obletnici osvoboditve taborišča.

Seveda: ko bi hoteli vsak kraj, kjer se je v vseh teh stoletjih kaj pomembnega dogodilo, označiti kot »mesto spomina«, bi lahko ves svet spremenili v muzej. Toda, da pričevanja o realni podobi nacizma ne bi pretrajala niti pol stoletja, da ne bi mogli niti, dokler je še toliko preživelih, zaščititi krajev njihovega trpljenja pred pozabljenjem in izkoristiti njihove prisotnosti za svarilo prihodnjim rodovom, je videti ne samo neprijetno, temveč predvsem nespametno ravnanje.

Poziv Združenim narodom

Leta 1987 so Združeni narodi podelili Mednarodnemu komiteju Ravensbrück diplomu »poslanek miru«, Messengers of Peace. Logično je tedaj, da so se delegatke MKR na letošnjem zasedanju obrnile neposredno na OZN s svojo zahtevo, naj poskrbi, da bo spominsko obeležje primerno zavarovano. Opozorilo pi-

smo smo naslovile tudi na predsednika zdajšnje vlade NDR – ker je pač pomembno tudi prehodno obdobje – in stopile v stik s predstavnicami Mednarodne demokratične ženske zveze, ki je za zdaj edina pokazala nekaj volje, ukvarjati se z ohranitvijo pomnika v zdajšnji podobi. Kaj se obeta, če ti apeli ne bi imeli uspeha? Rešitev se kratko malo mora najti.

Še beseda o zasedanju MKR

Potekalo je, kot vsako peto leto, v NDR, deloma v čudno portrtrem Vzhodnem Berlinu, deloma v Neubrandenburgu, in razpravljalo – kako bi drugače? – predvsem o spremembah v Evropi, njeni zaželeni demokratizaciji, ki pa krije toliko pasti. »Žal prizadeto ugotavljamo, da po Evropi širi neofašizem, odkrito ali prikrit, svojo nevarno ideologijo rasizma, šovinizma in netolerance,« piše med drugim v sprejeti resoluciji MKR. »V številnih državah je legalno ustanovil organizacije in stranke, ki jih v Evropskem parlamentu zastopa bivši SS-ovec Franz Schönhuber. Pozivamo na budnost pred takšno dejavnostjo, ki ogroža demokracijo in spoštovanje človekovih pravic ter nasprotuje listini OZN... Pred nami je edinstvena priložnost ustvariti evropski sistem kolektivne varnosti, spričo katerega postajajo zdajšnji vojaški bloki nepotrebnosti... Obsojamo vsak poskus znova odpirati vprašanje meja, katerih nedotakljivost je 1. 8. 1975 na Konferenci o varnosti in sodelovanju potrdilo 35 držav. In priznavajoč pravico državljanov obeh nemških držav, da sklepajo o svoji združitvi, zastopamo vendarle mnenje, da morajo štiri države protihitlerjevske koalicije zagotoviti potrebne garancije za miroljubno in nevtrarno Nemčijo v okviru Združene Evrope... Teh nekaj odločkov nakazuje smer, v kateri se je razvijala diskusija. In, seveda: resolucija se končuje s pozivom OZN, UNESCO in Evropskemu parlamentu, naj poskrbe za prepotrebni opomin, ki ga za novo oblikujočo se Evropo predstavljajo spomeniška pričevanja o njenih preteklih zablodah.

R. Š.

Kultura stoj, ostali naprej

Zadnje zasedanje Skupščine Republike Slovenije bo ostalo v spominu kot poraz kulture – enkrat kulture v ožjem in enkrat v širšem smislu. Tovariši delegati – oprostite, gospodje poslanci – so na omenjenem zasedanju namreč odščitili nekaj sredstev kulturi (pa tudi znanosti, izobraževanju, zdravstvu in drugim družbenim dejavnostim) in jih namenili obubožanemu gospodarstvu, potrebnemu razbremenitvi. Koliko si bo gospodarstvo opomoglo z okoli 15-odstotnim zmanjšanjem nekaterih davkov in prispevkov in koliko bodo prizadete dejavnosti res na slabšem, bomo videli šele čez čas, kajti republiška vlada ni natančno povedala, kaj ta ukrep pomeni za ene in druge. Po mnenju nekaterih je to nadaljevanje mačehovstva do t. i. družbene nadgradnje in vnovičen poraz kulture, šolstva, znanosti, zdravstva. Poslanci, oziroma del poslancev, pa je poskrbel za poraz kulture v širšem pomenu besede, bolje rečeno, politične kulture. V vpitjem, češ »tukaj ne bomo poslušali tujega jezika«, so nekateri Demosovi poslanci napodili predstavnika oboroženih sil Milana Aksentijevića z govorniškega odra, ker je govoril v srbohrvaškem jeziku, za kar pa se je vnaprej opravičil in do česar je imel po poslovniku tudi pravico. Vse skupaj morda niti ne bi bilo tako hudo, če pri vsem skupaj ne bi prednjačil sam pravosodni minister.

Če bi ne bilo tega incidenta, bi zadnje zasedanje republiške skupščine minilo dokaj mirno, oziroma, opazovalec bi le s te-

žavo ugotovil, da je slovenski parlament sestavljen iz vladajoče koalicije in opozicije. Posebej razprava in tudi glasovanje o predlaganih ukrepih vlade za razbremenitev gospodarstva sta črto med njima skoraj povsem zabrisala. Poslanci se kar naenkrat niso več tako izrazito delili na demosovce, liberalce ali prenovitelje, temveč predvsem na kulturnike, šolnike, zdravstvene ali znanstvene delavce na eni strani in predstavnike gospodarstva na drugi.

S prvimi ekonomskimi ukrepi vlada ni požela posebnega odobravanja niti v vrstah vladajoče koalicije, niti pri opoziciji, niti pri predstavnikih gospodarstva, ki so menili da je to zanje premalo, niti pri predstavnikih družbenih dejavnosti, ki so imeli občutek, da jim spet nekdo nekaj jemlje. Sicer pa vlada s prvo potezo ni

pokazala kakšne posebne izvirnosti, prej bi lahko dejali, da je s temi ukrepi ter nekaterimi izjavami izrekla doslej največje priznanje njenim predhodnikom, ki sicer niso veljali kot zelo uspešni.

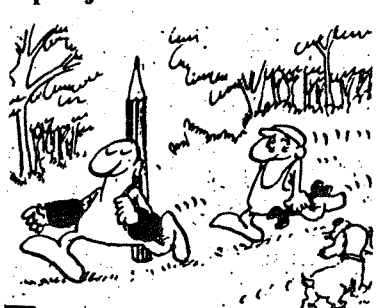
Prve reakcije na njeno ukrepanje na področju gospodarstva ji lahko dajo misliti, da se bo prava bitka začela šele takrat, ko bo odločneje posegla v konkretne materialne interese in pridobljene pozicije.

Skupščinska razmerja se utegnejo takrat občutneje spremeniti: dejstvo, da je skupščina sestavljena iz treh zborov, pa ji bo vloga samo še otežilo. Vse težje bo tudi zagotavljati disciplino in enotnost v posameznih strankah, da o koaliciji, kakršna je Demos, niti ne govorimo.

Vladajoči koaliciji zato za zdaj še pridejo prav posamezne akcije njenih jastrebov, ki vsake toliko časa nekoliko razburkajo nemirne vode in s tem strnejo svoje vrste. Toda incidenti, kakršen je bil na omenjenem zasedanju, ko so Aksentijevića dobesedno nagnali z govorniškega odra, dolgoročno bolj kot vladi, koristijo opoziciji, ki sicer zaradi notranjih sporov doživlja nemirne in negotove čase. Največ škode pa podobni izpadi delajo mladi slovenski večstrankarski demokrati, kajti ne samo nam, temveč tudi drugim okoli nas dopovedujejo, da še vedno nismo naredili izpita iz demokratičnega in kulturnega vedenja. S takimi pa nihče nima rad veliko opravka. Če kdo, bi se tega morali zavedati v vladi.

D. B.

Sposojena karikatura

Obisk treh borcev pri gospodu Bučarju

Pred dnevi smo bili novinarji prijazno povabljeni na srečanje treh prvoborcev (Nika Kavčiča, Matije Maležiča in Milana Lekše) z gospodom Francetom Bučarjem. Tam so nam pojasnili, zakaj so želeli osebno pozdraviti novega predsednika slovenske skupščine in dodali, da so želeli to storiti javno, da bi tako izrazili enotna stališča z Bučarjevimi v zvezi s spravlo in tudi z njegovim mnenjem ob vprašanju o državljanski vojni na Slovenskem v času druge svetovne vojne.

Do tod bi ne bilo nič spornega, saj ima navsezadnje vsakdo pravico javno izraziti podporo ali pa tudi nestrinjanje s tem ali onim vodilnim možem v slovenski državi. Zdaj, ko imamo demokracijo. Malce neprijetno se zdi v tem okviru morda le dejstvo, da je gospod predsednik to srečanje (z vabili novinarjem) kar dobro medijsko razglasil, medtem ko se v dosedanjem času svojega predsednikovanja še ni spomnil prirediti česa podobnega z uradnimi predstavniki slovenske borčevske organizacije, se pravi s predstavniki več kot 80-tisoč članov ZZB NOV Slovenije. Tu zdaj ne gre za vprašanje, kdo je komu simpatičen in kdo ima komu kaj zameriti iz preteklih let. Zdi se namreč, da bi sodilo takšno »obiskovanje« h praviim korakom pomiritve, predvsem pa h predsednikovega dejanskega dokazovanju, da ne bo on začenjal kakšne nove diferenciacije. Nekako bolj direktno »v oči gledano« izzvenilo Bučarjevo zatrjevanje, da spoštuje in ceni narodnoosvobodilni boj Slovencev. Kajti še od njegovega nastopnega govora sem je precejšnje število borcev nanj jeznih, ker so njegove besede razumeli tako kot so jih tudi nekateri drugi – kot zvrčanje vseh nečednosti iz preteklosti na celotno borčevsko generacijo.

Če pa je šlo ali naj bi šlo za javno brisanje krivic, ki da so se v preteklosti godile tam prisotnim trem in seveda še drugim borcem (zdi se, da je imelo namen biti prav to), potem bi moral gospod predsednik Bučar zastaviti to nalogo drugače, oziroma, bi moral oskrbeti javnost z bolj podrobnimi podatki. Vedeti je namreč treba, da mnogi iz mlajših generacij pač ne morejo vedeti, »kdo je bil kdo« v naši povojni politiki in družbenem dogajanju.

B. Ž. J.

Ob rob kölnshavnškega sestanka o človekovih pravicah v okviru KVSE

Človekove pravice – preživeta ali nova problematika?

Čeprav je pojem človekovih pravic sorazmerno star, je izrazil političen pomen dobil ravno v zadnjih nekaj desetletjih. Tako na Vzhodu kot na Zahodu človekovih pravic nikoli niso idealno uresničevali, saj gre pri tej problematiki predvsem za konkretne otipljive zadeve. Najvišji predstavniki 35 evropskih in severnoameriških držav so leta 1975 v Helsinkih menili, da so v posebnem poglavju poudarili prav človekove pravice ali tako imenovano humano dimenzijo helsinškega procesa. Vzhod se je temu sicer močno upiral, saj se je bal, da bi to pospešilo razkranje sistemov v vzhodni Evropi, ki so se takrat zdeli trdni kot skala.

Na koncu je moral vzhod na čelu s Sovjetsko zvezo vendarle popustiti, saj je bilo priznanje človekovih pravic v bistvu cena za zahodno priznanje dokončnosti povojnih meja v Evropi. Zahodnjaki so za svojo obzirnost zahtevali ceno, ki se takrat sploh ni zdela visoka. Niso pa na Vzhodu takrat vedeli, da bo prav v priznanju človekovih pravic tudi seme propada teh sistemov. To se je pokazalo šele poldrugo desetletje pozneje – »v evropski revoluciji leta 1989«, kot je sprememba v vzhodni Evropi imenoval zunanji minister države gostiteljice Uffe Ellemann-Jensen. Kölnshavnško srečanje je pokazalo, da je evropski

proces prav na področju človekovih pravic bogato žel. Tako bogato, da je nad ministri v kölnshavnškem kongresnem centru Bella celo viselo vprašanje, ali je človekove pravice kot problem sploh še upravičeno zadrževati na dnevnem redu evropskega procesa.

Praktično vsi nastopi voditeljev delegacij in druge razprave so pokazale, da problematika klasičnih človekovih pravic v tem trenutku k sreči kot problem, ki bi bremenil mednarodne odnose, res ni več aktualna. Časi, ko so po vsej vzhodni Evropi zapirali ali kako drugače kaznovali ljudi zaradi političnih prepričanj, so minili – vsaj za doledno obdobje. Konkretnih primerov kršenja človekovih pravic na srečanju v Kölnshavnju praktično niso več omenjali, če odmislimo nekaj obvestil o sovjetskih državljanih, ki jih še vedno včasih ovirajo pri njihovih namerah, da bi odšli iz države.

Seveda pa mednarodno življenje ničesar ne zagotavlja samo po sebi. Tako tudi sedanjni ugodni razvoj situacije človekovih pravic ni dan enkrat za vselej, ampak bo treba stanje stalno preverjati in ga primerjati s splošno veljavnimi dokumenti, poleg tega pa so ministri poudarili tudi potrebo po stalnem telesu, ki bi v okviru KVSE spremljal morebitna nova kršenja človekovih pravic. V tem bi ta forum

dopolnjeval že obstoječe aktivnosti Sveta Evrope, kamor se lahko zaradi kršenja človekovih pravic, tudi v lastni državi, lahko pritoži vsak Evropejec.

Klasične človekove pravice, oziroma svoboščine torej stopajo v ozadje, kar pa ne bo pomenilo, da bodo človekove pravice kot del mednarodne arhitekture, popolnoma prenehale obstajati. Kölnshavnško srečanje je še bolj kot prejšnje srečanje o človekovih pravicah v Parizu leta 1989, pokazalo, da se je problematika človekovih pravic še razširila. Novo področje »človekovih pravic« je predvsem manjšinska problematika, za kar imajo ministri podlago v določilih helsinškega dokumenta iz leta 1975. Eno podglavij helsinške sklepe listine govori tudi o pravicah »posameznikov, ki pripadajo« narodnim manjšinam. Prav pripadnike narodnih manjšin, ki naj uživajo vse kulturne, gospodarske, politične in druge pravice, helsinški dokument uvršča med temeljne človekove pravice. Čeprav je dokument manjšinske pravice postavil na ugledno mesto, pa jih je vendarle zožil zgolj na posamezne pravice, iz gole diplomatske obzirnosti pa so diplomati in šefi držav in vlad v Helsinkih spustili možnost, da bi manjšine dobile pravice narodnih kolektivov. Za takratno razumevanje pravic narodnih

manjšin namreč nikakor ni bila sprejemljiva opredelitev manjšin kot narodnih skupin oziroma kolektivov. Zato je helsinški dokument ostal raje na ravni individualne pravice, kar je vsekakor bistvena razlika, poleg tega pa je manjšina že v samem bistvu kolektiv, nekatere pravice zlasti kulturne in politične kot posameznikove pravice nimajo velikega smisla, če nimajo organizirane podlage. Prav to protislovno določilo helsinškega dokumenta bo najbrž tudi v prihodnosti poskrbelo za marsikatero zaimivo razpravo in polemiko o človekovih pravicah.

Kölnshavnško srečanje je že na samem začetku pokazalo, da utegne tudi na tem področju priti do nekaj napredka. Napredek pa bo – tako vsaj lahko upamo – vsekakor v smeri kolektivizacije manjšinskih pravic. Tako je na primer v svojem uvodnem govoru avstrijski zunanji minister Alois Mock poudaril, da imajo manjšine pravico, »da se organizirajo«.

Prav avstrijski pogled na narodne manjšine je bil med najbolj liberalnimi, kar smo jih slišali v Kölnshavnju. To je vsekakor prijetno presenečenje, če to primerjamo s konkretno upravno prakso posameznih avstrijskih zveznih dežel.

Zelo širok pristop k narodnim manjšinam je pokazala tudi Madžarska. Seveda madžarska širokogrudnost do narodnih manjšin izvira iz lastnih nacionalnih interesov. Tako na primer kar tretjina Madžarov živi v sosednjih državah kot narodne manjšine. Uradna Madžarska ni zadovoljna s položajem praktično nobene svoje narodne manjšine. Zaveda pa se, da položaj svojih manjšin lahko uredi le s svojo liberalno politiko do teh skupin. Podobno kot madžarske manjšine v sosednjih državah, so tudi manjšine na Madžarskem skupine in pri tem nikakor ne gre za posameznike. Zato je madžarski zunanji minister Geza Jenzenszki govoril o zagotovitvi pravic narodnih manjšin kot kolektivov in oseb, ki jim pripadajo.

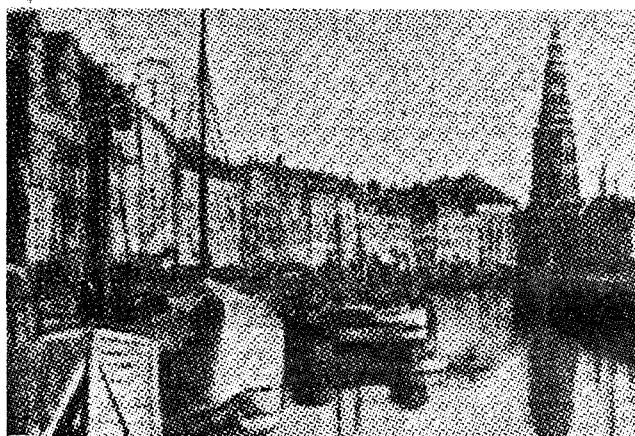
Sorazmerno širok pristop je pokazala tudi zvezna republika Nemčija. Zunanji minister Genscher se je zavzel za pravice narodnih manjšin kot jih določa helsinška listina. Za zgled pa je navedel vzorno urejen položaj Dancev v severni Nemčiji in Nemcev na Danskem.

Nekaj držav pa je bilo glede narodnih manjšin izrazito rezerviranih. Tako na primer je romunski zunanji minister Sergiu Celac sicer večkrat poudaril romunsko deklaracijo o položaju narodnih manjšin, ki so jo v Bukarešti objavili petega januarja letos, torej le slaba dva tedna po prevratu, ki je odnesel Ceausescov režim. Glede konkretnih pravic narodnih manjšin pa je Celac predlagal sumljiv inventar: predvsem mu je šlo za ugotavljanje števila pripadnikov narodnih manjšin, kar pomeni ugotavljanje številčnega stanja, kar za večino evropskih narodnih manjšin ne more biti sprejemljivo. Tudi konkretna praksa romunskih oblasti do narodnih manjšin se komaj kaj razlikuje od metod prejšnje oblasti. To so nekateri delegati tudi poudarili.

Zelo restriktiven pristop do narodnih manjšin ima tudi Grčija. Ta dežela tudi edina ni poslala svojega zunanjega ministra, zato je v Kölnshavnju

govoril njegov namestnik. Grčija je vedela, da bodo v Kölnshavnju prišli tudi predstavniki Makedoncev iz treh delov Makedonije, med drugim tudi iz grške egejske Makedonije. Grki so tudi predvidevali, da bo jugoslovanska delegacija načela vprašanje egejskih Makedoncev, da bi se izognili polemiki, v Kölnshavnju niso poslali svojega zunanjega ministra. Tako je namestnik grškega zunanjega ministra Kristodulu poudaril, da je treba spoštovati pravice »članov narodnih manjšin, čeprav gre za kompleksne zadeve«. Seveda pa to ne more biti izgovor za dosego drugih ciljev ali celo ekspanzionizma na rovaš drugih držav, kar bi bilo v nasprotju z načeli sklepnega helsinškega dokumenta. S to trditvijo so seveda ciljali na Jugoslavijo, oziroma Makedonijo, s katerima je Grčija v sporu zaradi makedonske manjšine v Grčiji.

Egejski Makedonci so v Kölnshavnju res precej glasno demonstrirali za svoje pravice. Zvezni sekretar za zunanje zadeve Budimir Lončar pa se v svojem govoru ni posebej ozrl na egejske Makedonce, dasiravno je na splošno poudaril pomen te problematike.

Pet držav tako imenovane srednjeevropske pentagonale: Avstrija, Češka in Slovaška, Madžarska, Italija in Jugoslavija pa je svoje zamisli o narodnih manjšinah strnilo v skupen predlog. Pentagonalni predlog ima 20 točk, ki sorazmerno natančno obdelujejo različne vidike problema narodnih manjšin. Del pravic, ki jih za narodne manjšine predlaga srednjeevropska pentagonala je splošnih in so si jih manjšine zagotovile že same ali pa so del že sprejetih mednarodnih dokumentov. Tako na primer predlog govori o prepovedi vsakršne diskriminacije pripadnikov narodnih manjšin. Tradicionalna je tudi zahteva po svobodnem izražanju, varovanju in razvoju etničnih, kulturnih, jezikovne in verske identitete.

V pentagonalnem predlogu pa je prav gotovo novost zahteva po »primerni obliki samouprave na območju, kjer manjšine živijo.«

Pentagonalni dokument izmenično govori o pravicah narodnih manjšin, torej o njihovih kolektivnih pravicah ter o pravicah pripadnikov teh manjšin, kar je tudi napredek glede na dosedanje predloge, prav tako pa tudi glede na helsinško listino. Pentagonalni predlog govori tudi o mehanizmu za spoštovanje človekovih pravic, ki bi ga uporabili tudi za manjšinske pravice, oziroma njihovo uresničevanje.

Popolnoma nova tematika evropskega procesa so novonastajajoče države. Ta se je z vso ostrino pojavila ravno

na kölnshavnškem srečanju. Ministri so novonastajajoče države pričakali nepripravljene, saj se s tematiko dosedaj niso srečevali. Dosedaj je proces KVSE potekal v znamenju malikovanja obstoječih, zgodovinskih nastalih držav, letošnja razglasitev neodvisnosti baltičskih držav pa je nujno pomenila, da bodo te države zaprosile za samostojen nastop v okviru KVSE. Še več: KVSE je zanj forum mednarodnega uveljavljanja. Tako so v Kölnshavnju dopotovali zunanji ministri vseh treh baltičskih držav: Litvo, ki je prva razglasila odcepitev od Sovjetske zveze je zastopal zunanji minister Algirdas Saudargas, Letonijo Janis Yurkans, Estonijo pa Algirdas Meri. Sovjetska zveza je njihovemu nastopu v Kölnshavnju ostro nasprotovala. Prav zato so imeli danski organizatorji precej težav, ko so izbirali besede, s katerimi so litovski, letonski in estonski delegaciji pojasnili, da ne morejo dobiti statusa opazovalk, ki so ga zahtevale. Vsekakor so mednarodni obziri, zaradi katerih so zavrnili baltičske predstavnike, svojevrstna mednarodna hinavščina. V procesu KVSE so že poslušali pritožbe številnih organizacij in po-

sameznikov, ki so jim kršili človekove pravice in prav ta proces je pripomogel, da so s tem početjem končali.

Kaže pa, da tako Vzhod kot tudi Zahod še vedno izhajajo predvsem iz obstoječih držav in so zaenkrat še pripravljeni žrtvovati tudi človekove pravice, če gre za obstoj očitno nekašne svetinje mednarodnih odnosov, to je države. Kljub temu absurdnemu pojmovanju pa so baltičski ministri le prišli do besede, saj jih je v imenu ameriške delegacije gostil svetovni baltičski svet. Poleg vseh konkretnih pritožb na ravnanje velikoruskih oblasti, so ministri opredelili še eno novo kršenje človekovih pravic: to je kršenje pravice do lastne države. Prav to pravico najbolj kršijo v sovjetski zvezi v odnosu do baltičskih držav.

Poleg teh držav so se oglašile še nevladne organizacije, ki so zahtevale samostojnost Ukrajine in Belorusije. Čeprav baltičske delegacije niso imele možnosti nastopiti v plenarni dvorani, pa so svoje povedale na novinarskih konferencah. S svojim nastopom so se začele boriti za novo, na mednarodnih srečanjih še neznano človekovo pravico, to je pravico do lastne države. Nosilec te pravice pa je narod, ki živi v širših državah, v katerih prevladuje drug narod. Seveda bodo to pravico najbrž še dolgo kršili, toda glede klasičnih človekovih pravic je trajalo le poldrugo desetletje, da je kršenje prenehalo.

Drago Flis

ČGP DELO

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35

p.p. 29

Telefon: (061) 315-366

Telex: 31291 yz dtlj

Predstavnštva: Beograd

Rijeka

Split

Družbeno podjetje tiskarna Delo

Družbeno podjetje Delo – Tisk časopisov in revij

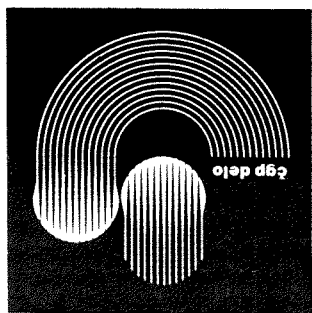
v ustanavljanju

Dejavnost:

– stavljenje, izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klisejev
– tisk časopisov in revij – eno in večbarvno
– tisk knjig, monografij, turistične in industrijske propagande,
– prospektov, katalogov, plakatov ...
– tisk merkanila
– grafična dodelava – vezava knjig
– kooperacije

Vrhunska kvaliteta, kratki roki, konkurenčne cene

Dobitniki Kriatega leva za najboljši grafični izdelek

Pet stoletij hrastovelskega Mrtvaškega plesa

Turkov so se uspeli ubraniti, današnjih križev pa ne

Preklanje s koprsko občino požira Hrastovcem še zadnje kapljice volje in entuziazma

Pod skalnatim Bregom leži hrastovelski tabor. Izza močnega zidovja sili kvišku cerkva Sv. Trojice, značilna istrska arhitektura, ki skriva v sebi eno najpomembnejših kulturno-zgodovinskih dragocenosti, mogočno gotško poslikavo, delo Janeza iz Kastva, iz katere izstopa Slovincem pa tudi tujini dobro znani Mrtvaški ples.

Nasproti romanske zgradbe,

začenja neka druga zgodba, še vedno zelo tesno povezana s Hrastovljami, Janezom iz Kastva, Mrtvaškim plesom... V sezoni se z obale zgrinjajo v vasico sodobni nomadi, željni zanimivosti – vsaka uglednejša turistična agencija ima v svojem programu ogled hrastovelskih fresk. In tako se dogaja, ve povedati Marija s hišne številke 30, da pride na dan tudi po deset in več avtobusov, nič-

vitvijo: »V luči pravkar povedanega zavzema naš hrastovski primer Mrtvaškega plesa med svojimi evropskimi vrstniki prav odlično mesto...«

Veličina človeškega duha se skriva v senci sramote

Po letu 1949, ko je domačin, kipar Jože Pohlen pod mnogimi beleži ugotovil stenske slikarje (umetnik je hkrati avtor spomenika »Šavrinka« nad vasjo, postavljenega v spomin na 500-letnico fresk) in pozneje, ko so freske restavrirali, skupaj s cerkvico, so se vaščani znašli pred na videz nepremagljivim problemom. Prej skromna, nikomur znana vasica, stisnjena med bregovje, se je čez noč znašla na očeh evropske javnosti – ki pa ji ni imela (in še ima!) kaj ponuditi, kot je to navada v podobnih primerih. Hrastovlje nimajo niti gostišča, vanje vas ne pripelje spodobna cesta, na kašipote se nihče ne spomni, spominkov, razglednic, brošur in kar je še podobne turistične drobnarije, vam, razen v cerkvi, nihče ne ponuja in vse tako kaže, da se Hrastovci branijo denarja.

Ob tem se utrne misel. Groba, očitajoča, kajpak neprijetna. Ne glede na ne tako davne ideološke zavore, ki smo jih, vse tako kaže, le preseglji, Hrastovlje žive zgolj in samo v pisanem spominu. Zasidranost velike ustvarjalne moči naroda, ki se je tudi s pomočjo umetniškega snovanja uspel obdržati na burni površini zgodovinskega nemira stoletij, se s hrastovelskim primerom krepko trga. Medtem ko drugi narodi z vsem ponosom, združenim z iznajdljivostjo in (čestokrat neprimernim) trgovskim čutom na stečaj odpirajo vrata svojih umetnostnih svetinj svetu, se mi obnašamo kot šlon v trgovini s porcelanom in ostajamo – zapečkarji. Govorjenje o suverenosti, samostojnosti, samozavesti, sklicevanje na tisočletno zgodovino, hkrati z omalovažujočim odnosom do kulturne dediščine, ostaja slej ko prej neresno početje.

Takšno razmišljanje kajpak ni dober kašipot do praznovanja 500-letnice nastanka hrastovelskih fresk. Kaj je torej s Hrastovci?

Jože Kocjančič, eden izmed mnogih tega priimka v vasi, je več kot nejevoljen. Nepripravljen odgovarjati. Hrastovske muke ga spravljajo iz ravnotežja. Dovolj mu je večnih prerakanj s koprskimi občinskimi možmi. Dovolj prosjačenja, dokazovanja, trmoglavljenja... Sit je obljub, da bodo za praznovanje dobili večnamenski prostor, gostišče, telefon, sodobnejšo cesto, kašipote... Neznosna lahkost besedi!

Z obljubami je težko živeti

»Vaščani,« pripoveduje zgrožen, pesti ga bolezen, še vedno ima vročino, »smo obnovili pokopališče, zgradili mrliško vežico, zgoraj nad vasjo so začeli graditi večnamenski prostor, ki nam ga je obljubila občina, a so prišli le do temeljev. Menda je gradnjo ustavila republiška sanitarna inšpekcija, ker ni kanalizacije...«

Tudi z vodo so težave. Imamo rezervoar, ki pa ne zadošča

več. Občina je obljubila večjega... Vse bo, ko bo urejena kanalizacija, je večni refren občinskih ljudi. Za kanalizacijo pa ni in ni denarja. Ljudje, ki imajo sicer dovoljenje za gradnjo hiš, ne dobijo komunalnega dovoljenja. Ker ni kanalizacije. Imamo kakšnih deset do petnajst gradbenih lokacij.

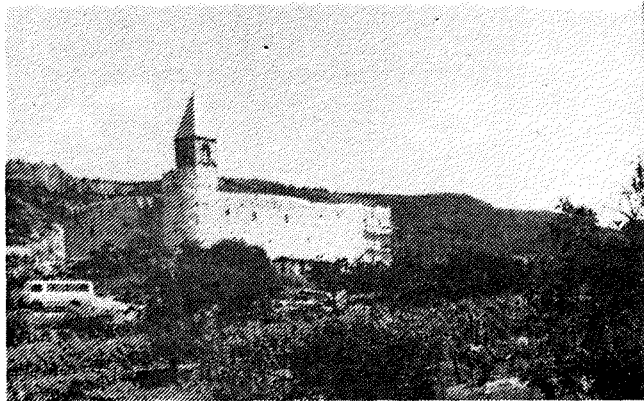
Vse je povezano s kanalizacijo. Imeli bi že gostišče, vendar sanitarna inšpekcija ne dovoli. Dokler ne bo kanalizacije. In

ti. Če ti ukrepi ne bi bili tako rigorozni in če bi se obljube občinskih mož spremenile v dejanja, bi tukaj živelo precej več ljudi pa tudi sram nas ne bi bilo več. Pomislite, koliko turistov opazujejo to našo sramoto, nemoč...?»

Sanitarni inšpektor obalnega območja ne ve, kdaj bo hrastovski goridjski voz razrešen, Hrastovci pa še manj, vsi skupaj pa se vrte v začaranem krogu: vodovod – kanalizacija – urbanizacija.

Po besedah Trčka na občini sicer razpravljajo o čistilni napravi, ki naj bi bila ali za vsako vas posebej ali skupna... Druga območja imajo že vsa višinske vodovode...

»Vse bolj se mi zdi, da gre ljudem na občini za preprosto dejstvo: če ne bo vode in ne kanalizacije, tudi ne bo ljudi, vendar bomo mi vztrajali...«

Hrastovelski biser – tabor–utrdba s cerkvijo in znamenitimi freskami – željno pričakuje turistični razcvet vasice

tako se dan za dnem dogaja, da izletniki po hišah prosjačijo za vodo, iščejo grmovje... narava zahteva svoje, mi pa smo nemočni.

Ne moremo čakati na občino. Ljudje zidajo hiše brez ustreznih dovoljenj, sanitarci pa le mahajo s papirji in nam žrejo živce. Živimo takorekoč na vodnih virih (iz njih bodo črpali vodo za rižanski vodovod), vode pa nimamo, namesto nje pa polna usta občinskih obljub.

Te dni bomo dobili, končno, telefon. Občina se briga le za obalno območje, za druge ji ni kaj dosti. Hrastovelski biser je zanj nepomemben drobiž, goste pa le vodijo semkaj.

Namesto, da bi nam končno uredili vodovod in kanalizacijo, nameravajo za praznovanje pripeljati v vas WC kontejner...«

Daljnega 1933. leta so Hrastovcem sicer osovraženi Italijani zgradili vodni rezervoar (s prostim padom) nad vasjo, skupaj s čistilno napravo, ki je delovala vse do današnjih dni (menda je še uporaben), pomenljivo doda redkobesedni Kocjančič.

Gabrijel Trček, gospodar z bližnje farme svinj, korenjaški možakar radožive narave, ne skriva ostrine, za razliko od sovaščana Kocjančiča, ki je očitno že preutrujen.

»Recimo bobu bob. Niti obalna sanitarna inšpekcija niti republiška nista storili – nič. Izgovarjajo se eden na drugega. Res pa je, da se obnaša koprška občina do nas več kot mačehovsko. Hrastovelski spomenik jih ne zanima. Rižanska dolina od mostičja do konca doline, do dandanašnjega ni dobila nič. Pred sedmimi leti so v vas potegnili asfalt. Cesta je ozka, nevarna, klanec prestrm, križišče preteče...«

Ne pustijo nam graditi, ker ni kanalizacije. Živimo nad zalogami najboljših pitne vode, sami pa trpimo pomanjkanje! In vendar so se občinski možje zavedli nerazvitosti doline, kjer živi kakšnih 350 ljudi: dobili bomo telefon. Po vseh teh le-

Nemoč preganja ljudi

»Vasica se je seveda razširila, potrebe ljudi so večje, nas pa puščajo v zagati. Ob cestah smrdi, turisti se zmrdujejo, mi pa se obrnemo v stran in – čakamo na občinske. Dovoljenje za novogradnjo ne dobimo zaradi – kanalizacije.«

Pred vojno so bili tukaj čisti kmetje. Saj veste, živinoreja, čebelarstvo, vinogradništvo, potem pa se je začelo preseljevanje v Trst, Koper, v dolino. Ko smo došli, kaj pomeni hrastovelska znamenitost, smo se zamislili. Razpredali smo o kmečkem turizmu, bili smo – in smo še ponosni – na našo cerkvico. Govorili smo, kako se odpreti svetu, kaj ponuditi turistom in zadeli na živo skalo. Kanalizacija?!«, resignirano pripoveduje oče Rihter, Dejvi pa doda:

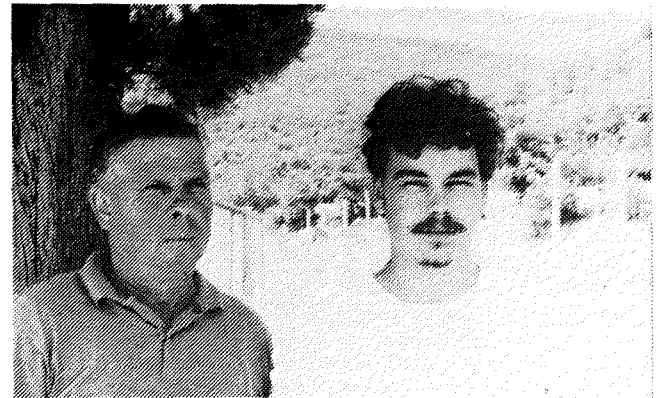
»Pred dvajsetimi dnevi sem na Agrariji v Kopru povprašal za posojilo za hlev. Povečal bi ga, vendar so rekli, ni kanalizacije, ni gradnje, ni denarja...«

Čez nekaj dni bo v Hrastovljah slavlje. Šavrinka na bregu se bo za vse čase zasvetila Hrastovcem v soncu. V vojni izginiti, padli, vsi, ki jih je posrkala vasa morija, bodo končno dobili svoj pomnik. Pokopališče je obnovljeno in mrliška vežica nared. Nekolikanj bodo uredili cesto, menda postavili tudi kašipote. Pošta bo z nalašč za to priliko natisnjenimi znamkami poslovala v eni vaških hiš.

Prodajali bodo imenitno Zadnikovo monografijo o Hrastovljah

Prišli bodo škofje, verniki, turisti, umetnostni sladokusci, zgrnili se bodo v vas Šavrinci in začarani krog bo za nekaj kratkih ur, prekinjen. Prenovljena hrastovska cerkva bo gostila, vsa lepa in sveža, drhteča od ponosa, Hrastovcem v spodbudo in koprski občanarjem v opomin.

Z Marijo Kocjančičevo, s hišne številke 30, ki že desetletja vdano čuva ključ Sv. Trojice, asketske ženice, ki se ne

Rihterjeva, oče Marjan in sin Delvi: »Pred dvajsetimi dnevi sem na Agrariji v Kopru povprašal za posojilo za hlev. Povečal bi ga, vendar so rekli: ni kanalizacije, ni gradnje, ni denarja...«

»Mi smo Šavrinci. Gostoljubni, poštene, postrežljivi ljudje in takšni hočemo ostati. Nismo krivi, ker nimamo ljudem kaj ponuditi. Kdaj bi že bila gostilna, če bi dobili sanitarno dovoljenje.«

Marsikateri dinar bi lahko ostal v vasi in mnogokdo bi pogljal v Hrastovljah trdnjše, globlje korenine, žal pa je le malo odvisno od njih. Včasih so ljudje odhajali s trebuhom za kruhom v Trst. Se danes hodijo. Posrkali jih je Koper. Kmetijstvo, nekdanja cvetoča dejavnost, se je osulo kot suha rožna.

Na poti k hrastovelski cerkvi s Trčkom srečava edinega čistega kmeta, Marjana Rihterja s sinom Delvijem.

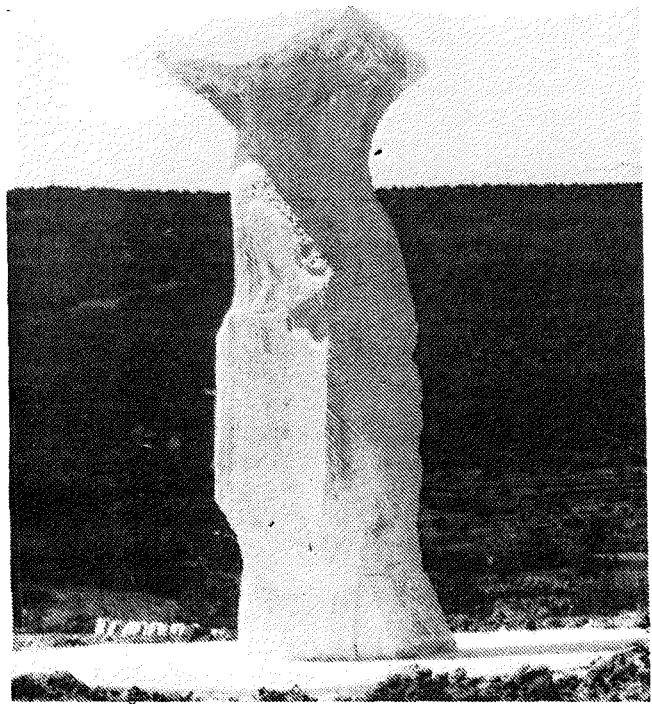
Rihter resnobno izusti znano pesem. Voda, kanalizacija...

mara slikati in ki pove le tisto, kar jo vpraša, več ali manj molče stopava na ogled Mrtvaškega plesa, hrastovelskih fresk.

Da je bilo, kljub restavriranju, ki se je začelo že lansko jesen (pod budnim nadzorstvom piranskega Zavoda za spomeniško varstvo), v maju več kot tisoč gostov, razlaga blago in komaj slšno. Samo tujcev pride takole od tristo do štiristo na mesec. Predvsem Nemcev, Avstrijcev, Nizozemcev in seveda bližnjih Italijanov.

V okrilju freskovnega bogastva, v soočanju življenja z minevanjem in končnostjo se Marija razgovori. Nič ji ni tujega, kar je ustvaril mojster Janez iz Kastva.

Milenko Strašek

Pohlenova Šavrinka nad vasjo

ki je stoletja kljubovala času in Turkom, prodirajočim z juga dežele v notranjost, na drugem precej položnejšem hribu, se je tesno zgrnila vasica Hrastovlje. Če je Istra nekakšen zob, ki se zajeda v Jadransko morje, potem so Hrastovci njene korenine, Šavrinci tako rekoč, ki so že od nekdaj nekaj posebnega na tem prepišnem delu dežele.

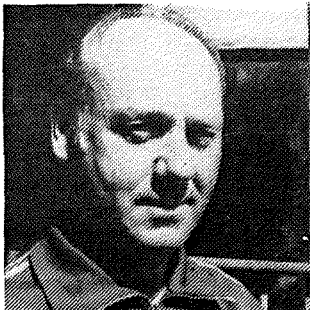
Hrastovce je po zaslugi mojstra Janeza iz Kastva, ki je natančno pred petsto leti poslikal njihovo domačo cerkvico – in to kanijo krepko proslaviti že čez nekaj dni – moč najti v vsaki uglednejši umetnostni zgodovini, ukvarjajoči se z gotkim slikarstvom. Njih same, oziro-

koliko posameznikov za nameček, ki si žele ogledati znameniti Mrtvaški ples, »sveto pismo ubogih«. Treba je namreč vedeti, da so slikarje takrat nepismenim ljudem nadomeščale knjige in so torej imele učno-vzgojni namen.

Preden se s te točke napotimo naprej, med vaščane, prisluhnimo, kaj je o evropskih vzorih Mrtvaškega plesa zapisal F. Stele: »Najslavnejši ciklusi so bili v minoritskem samostanu Aux Saints Innocents iz leta 1425 v Parizu in dva v Baslu iz okrog 1440, ki so jih širili v risbah in grafičnih kopijah... Pogosto so jih spremljali teksti, s katerimi smrt opozarja svoje sobesednike na minljivost življenja in vsega svetega...«

Najbolj znan je leta 1538 prvič izdani Mrtvaški ples Hansa Holbeina ml. Pri nas je dobil močan odmev v knjižici Theatrum mortis humanae, ki jo je leta 1682 izdal J. V. Valvasor...«

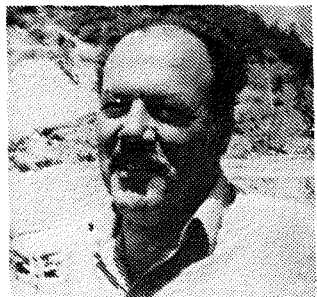
Citat zaključuje Marjan Zadnikar, eden največjih poznavalcev hrastovskih fresk, z ugotov-

Jože Kocjančič: »Se mar splača še karkoli reči? S koprsko občino se »natezujemo« že kar lepa leta...«

ma njihove vasice, pa je nekoliko težje izbrskati iz korenin istrskega zoba: na magistralni ceti Ljubljana–Koper namreč že leta ni nobenega kašipota, tudi tistega najobičajnejšega, krajevnega, ne. Pač pa nas na odcepu proti Buzetu mogočna tabla opozarja, da se gre tod v Istrske toplice. In vse je tako, kot da se Slovenci sramujemo tega bisera naše kulture, naše zavesti, vpetosti v evropske umetnostne tokove XV. stoletja.

Natanko na tej točki pa se

Gabrijel Trček: »Kdaj bo končno v naši zavesti zasijalo spoznanje, da turizem niso samo hoteli in da bi tisti, ki vozijo v Hrastovlje polne avtobuse turistov, morali za to nerazvito območje tudi kaj storiti in ne le – obljubljati?«

Koroški borci iz Maribora o obisku v Vetrinju

Obsojajo ga in zahtevajo razpravo

Koroški borci iz Maribora smo obravnavali informacijo o sodelovanju predsednika Izvršnega sveta Republike Slovenije, gospoda Peterleta in gospoda Rupla na komemoraciji v Vetrinju na Koroškem in obisku pri deželnem glavarju avstrijske Koroške, gospodu Haiderju.

Prepričani smo, da je mednarodna aktivnost, zlasti v današnjem času potrebna in da je s sosednjimi državami nujno iskati poti boljšega sodelovanja na vseh področjih. Z veseljem bi tudi pozdravili obisk predstavnikov našega Izvršnega sveta pri koroških Slovencih.

Koroški borci pozorno spremljamo življenje in delo koroških Slovencev in smo velikokrat zaskrbljeni zaradi njihovih problemov. Kljub boljšanju odnosov s sosednjo Avstrijo, kar pozitivno vpliva tudi na položaj koroških Slovencev, je še vedno veliko odprtih vprašanj. Znano je, da so se nekateri problemi koroških Slovencev po začetku glavarjevanja gospoda Haiderja ponovno zaostri.

Sedanji deželni glavar, gospod Haider je na zadnjih volitvah uspel predvsem s svojo podporo neofašističnim tendencam in v tem okviru protislovenski gonji koroškega Heimatdiensta in drugih starih in novih nacistov, nosilcev najreakcionarnejših usmeritev v Avstriji. Zato je gospoda Haiderja že pred volitvami na Koroškem odklanjala avstrijska javnost in to ne samo socialdemokratska.

Zato se sprašujemo: kako je mogoče, da je bil prvi

obisk gospoda Peterleta v tujini namenjen prav deželnemu glavarju Haiderju?

Dobro je znano, da mnoge krivice koroškim Slovencem, zlasti tiste, ki so bile storjene med drugo svetovno vojno, še danes niso poravnane. Krivci za vojne zločine, umore, izgnanstva, zapore in podobno večino niso kaznovani. Znano je, da je bilo vloženega malo truda v to, da bi jih našli, jim dokazali krivdo in da bi za svoje zločine dobili pravično kazn. Kljub temu so koroški predstavniki brez pomislekov in sramu postavili vprašanje odvedenih Korošcev ob koncu vojne maja 1945.

Koroški borci takih dejanj ne poznamo. Vemo, da je bilo že po nemški kapitulaciji v zadnjih borbah na Koroškem veliko žrtev tudi med našimi borci. Bežeči fašisti so strahovali in pobijali zavedne koroške antifašiste, predvsem Slovence, ki so jih ovajali domači izdajalci. Kljub temu podpiramo predlog, da mešana avstrijsko-slovenska komisija razišče dogodke in pride do skupnih zaključkov.

Sprašujemo pa se: ali slovenska prestavnika – gospod Peterle in gospod Rupel nista vedela, da so še nekaznovani zločini nad koroškimi antifašisti? Zakaj so morali šele koroški partizani in predsednik predsedstva Republike Slovenije, Milan Kučan in član predsedstva – dr. Kmecl in Zlobec zahtevati, da skupna komisija razišče tudi zločine nad koroškimi Slovenci?

Gospod Haider je takoj pokazal svoj odnos do pro-

tifašistične borbe na Koroškem in v Avstriji z izjavo, kako prav je naredil, da ni izročil avstrijskega odlikovanja koroškim partizanom. Med njimi so bili tudi avstrijski antifašisti. Partizanska borba na Slovenskem Koroškem je bila edini oboroženi odpor proti nemškemu in avstrijskemu nacifašizmu v celi Avstriji. Zato gospod Haider s svojo izjavo napada vse antifašiste v Avstriji in ne samo na Slovenskem Koroškem.

Mnogi Slovenci, borci proti fašizmu se sprašujemo, kdo se bo nam opravičil za vse, kar smo pretrpeli? Grobovi padlih slovenskih partizanov in drugih žrtev fašizma so razsejani po vsej Sloveniji, Jugoslaviji in v mnogih krajih Evrope, pa tudi drugod po svetu. Omenjamo samo znana taboriš-

Vrvohodstvo slovenske politike med Beogradom in Ljubljano

Štare zahteve po slovenski samostojnosti

V času silovitih sprememb odnosov v jugoslovanski federaciji, ki smo jim iz dneva v dan priča, pogosto pozabljamo na zgodovinske korenine, ki jih imajo vsi ti dogodki v preteklosti in marsikaj, kaj se dogaja danes, se je v tej ali oni obliki dogajalo že v preteklosti. Zgodovina je nedvomno učiteljica, mi pa, skupaj s predvojnimi strankami, povojno komunistično partijo in morda... njeni zelo slabi učenci. S temi besedami je Muzej narodne osvoboditve Maribor povabil v tem trenutku na najbolj aktualno predavanje uglednega zgodovinarja in politologa prof. dr. Janka Prunka z naslovom »Vrvohodstvo slovenske politike med Beogradom in Ljubljano skozi sedem desetletij Jugoslavije 1918–1988.«

Na zanimivem predavanju v prostorih Univerzitetne knjižnice v Mariboru je dejal, da so mu družbenopolitična dogajanja v zadnjih petih letih omogočila bolj jasen pogled v našo novejšo zgodovino. Tako je tudi dobil jasnejšo predstavilo o političnih dogajanjih od leta 1918 do danes.

Poudaril je, da so si leta 1918 ob rojstvu Jugoslavije vse politične stranke v Sloveniji želele združenje s Srbijo, predvsem z liberalci, ki so se bali premoči kleri-

ča Mauthausen, Dachau, Auschwitz itd., kjer so med žrtvami fašizma umorjeni tudi mnogi slovenski antifašisti. Zato se sprašujemo, kako je mogoče, da je bil prvi obisk predstavnikov slovenske vlade namenjen komemoraciji v Vetrinju?

Kakšen odnos ima sedanji Izvršni svet do zibelke slovenske državnosti, slovenske Koroške? Ali so ti dogodki izraz zunanje politike novega slovenskega Izvršnega sveta? Ali so ta dejanja dokaz visoke narodne zavesti in suverenosti Slovenije?

Kdo je sklepal o tem obisku? Z njim se ne strinjamo mnogi Slovenci, ne glede na strankarsko pripadnost. Zahtevamo, da o tem obisku in njegovih posledicah razpravlja slovenska skupščina.

Koroški borci iz Maribora ga najostreje obsojamo!

Področni odbor koroških partizanov Maribor

Najmlajša vojaška letalska baza v Prištini

Pogovor s fantom iz domačih logov

Poveljstvo jugoslovanskega vojnega letalstva je ob letošnjem dnevu letalstva (21. maj) povabilo novinarje na ogled najmlajše vojne letalske baze v Prištini. **Enota neguje izročila prvega lovskega polka iz NOB** in je kar Jugoslavija v malem. Prav zato ni bilo težko izbrati sogovornika. Poročnik **Blaž Pavlin** je doma iz Škofje Loke. Po letalski vojaški gimnaziji v Mostarju in po štirih letih vojaške akademije v Zadru je priškinsko letališče zanj prvo službeno mesto.

O tem, kako se je vživel v novo delovno in življenjsko okolje, je strnil svoje vtise takole:

»Priznam, da sem odhajal v Prištino z dokaj mešanimi občutki, kar je bila posledica razmer v pokrajini. Tudi poznal nisem nikogar razen novih pilotov, s katerimi smo hodili skupaj v šolo osem let. V enoti, ki jo vodi tovariš Jeremić, so nas priščno sprejeli. Kmalu smo postali dobri tovariši in prijatelji, pri tem pa seveda vsakdo ve, kaj je njegova naloga. Letim na migu 21. To je čudovito. Vsak polet mi je novo doživetje.«

In kako ste se vživeli na tleh?

»Počasi sem se vživel v tukajšnji način življenja. Ljudje so pač povsod enaki, nekateri prijazni, drugi ne.«

Kaj pa prosti čas?

»Preživljam ga predvsem z družino. Sin ima svoje zahteve. Z ženo se dobro razumeva. Mariborčanka je. Spoznala sva se, ko je bila v Zadru na počitnicah, jaz pa na akademiji. Zadovoljna sva tudi, da je dobila

službo v predstavništvu Smelta v Prištini.«

Kako pa je družina preživljala dneve demonstracij, protestnih zborovanj in izrednih razmer?

»Najhuje je bilo tiste dni, ko je morala biti moja enota noč in dan na letališču. Že-

na Danica in sin Miha sta tako ostala sama v stanovanju. Nista hodila po mestu, ostajala sta doma, pa ju je bilo vseeno strah, ko sta poslušala streljanje. Tega je zdaj konec, verjetno je najhuje že mimo. Ko bom šel na dopust, bom iz Maribora spet pripeljal svoj avto.

Že pred omenjenimi dogodki sem ga odpeljal tja na servis. Nekaterim kolegom so namreč avtomobile pred blokom zelo poškodovali.«

Menite, da bo odslej bolje?

»Seveda. V mestu ni več čutiti tiste napetosti. Spet smo začeli hoditi na sprehode, v trgovine, ki so zdaj tudi bolje založene. Življenje počasi spet postaja normalno.«

Tekst in foto Staš

Posneli bodo film o koroškem obrambnem boju po I. svetovni vojni in plebiscitu

Žive priče in dokumenti

Klub koroških Slovencev v Mariboru je pripravil v Novinarskem klubu v Mariboru tiskovno konferenco, na kateri je prof. Janko Kuster seznanil novinarje in druge udeležence s kratko informacijo o 60-minutnem zgodovinsko-dokumentarnem filmu »Koroški obrambni boj in plebiscit 1918–20. Dejal je, da bo polovica filma posneta v slovenščini druga polovica pa v nemščini. Tako naj bi v polovici filma govorili nekdanji brambovci v nemščini, v drugem delu pa Maistrovi borci na Koroškem. Film bo posnela filmska, televizijska in video-produkcijska družba Degn film s sedežem v Salzburgu.

Režiral ga bo Hannes Zell, asistentka režije pa bo Ursula Breithofer. Sodelavca scenarista bosta za slovenski del filma dr. Teodor Domej iz Celovca in prof. Janko Kuster iz Maribora.

V filmu bodo nastopale slovenske priče. To bodo Maistrov nadporočnik prof. Anton Osterc, ki bo pričal o zgodovinskih dogodkih, objavljenih v časopisu za zgodovino in narodopisje

v 2. številki leta 1989. Sodeloval bo tudi Jože Jurančič, Maistrov borec-prostovoljec, ki bo pričal o svoji strokovni razpravi Dijak prostovoljec ob prevratu«, ki je bila objavljena v Maistrovem zborniku. K pričevanju v filmu bodo pritegnili tudi Elzo Sadovnik v Železni Kapli, ki je najstarejša članica Kluba koroških Slovencev v Mariboru. Govorila bo kot bivša poštna uradnica o dogodkih pred plebiscitom in žalostni usodi koroških poblebitnih beguncev v Mariboru. Po doled znanih informacijah bo v nemško-avstrijskem delu filma nastopalo več visokih oficirjev iz koroškega Heimwehra. Pri nastajanju filma bodo uporabili tudi »Kroniko kluba koroških Slovencev v Mariboru 1928–1988« in nekatere druge publikacije, ki prikazujejo boj koroških Slovencev in razmere na Koroškem. Rok za dokončanje scenarija je 30. junij letos, film pa bodo posneli v letošnjem juliju. Na avstrijski TV bi naj bila premiera tega filma letos ob 70-letnici koroškega plebiscita. **M. Kos**

kalcev. Takrat pa so bili tudi posamezniki, ki so opozarjali na nezdružljivost jugoslovanskih narodov, ki so si po naravi zelo različni. Že leta 1923 so se v programih za volitve pojavile zahteve po močni slovenski avtonomiji tako, da so se že slišali očitki, da zahteva Slovenija samoodločbo.

Liberalci so vse do leta 1941 vztrajali na unitaristični politiki in so zato iz leta v leto izgubljali pristaše in volivce. Odrekli so se jim intelektualci kot na primer kulturna elita okoli revije Sodobnost leta 1932. Na zadnjih volitvah so bili leta 1938 popolnoma poraženi. Slovenski narod pa se je vedno bolj zavzemal za samobitnost. To se je še posebej izrazilo ob začetku druge svetovne vojne in takrat vsi govorijo o slovenski samoodločbi. To pravico so Slovenci po besedah dr. Prunka dokazali tudi v borbi z okupatorjem. Povojna komunistična oblast pa je vedno dajala prednost komunističnim idealom pred narodnostnimi vprašanji. Jugoslavija je morala biti avnojska, kaj to je, pa sta določila Tito in Kardelj. Predavatelj dr. Prunk je dejal, da je Tito vse do smrti dobro vedel, kaj dela. Grozljivo pa se mu zdi, da ga sedaj napadajo najbolj tiisti, ki so se mu najbolj klanjali. **M. K.**

Uspel izlet

Portoroški borci so v začetku junija pripravili izlet na Kras. S seboj so povabili tudi borce in prijatelje iz Pirana in Lucije. Z veseljem so se jim pridružili pri ogledu lepih in zanimivih krajev, ki so se izkazali med NOB.

Najprej so bili v Tomaju, rojstnem kraju kraškega pesnika Srečka Kosovega. Tam so položili tudi cvetje pred spomenik padlim borcem. Nato so se odpeljali v Štanjel, kjer so si ogledali lepo in bogato galerijo slikarja Spacala. Seveda niso zamudili niti obiska v vzorno urejeni pršutariji v Kobjeglavici. Na poti domov pa so se ustavili še v svetovno znani kobilarni Lipica.

Portoroški borci pa so tudi sicer med bolj aktivnimi na Slovenskem Primorju. Naj omenimo samo še, da so konec maja pripravili predavanje dr. Bruna Hartmanna iz Maribora o življenju in delu generala Maistra. **Leopold Hrobat**

Še vedno prizadevni

Pripadniki IV. brigade VDV – partizanski kurirji Slovenije so že petintrideset let tako dejavni, da jih poznajo v različnih krajih naše ožje domovine. Da bi bili med seboj kar najtesneje povezani in da bi uspešno sodelovali z raznimi organizacijami, ustanovami, društvi in šolami (nad katerimi imajo patronat) so po vsej Sloveniji ustanovili pododbore tako za: Severno in južno Primorsko, Notranjsko, Gorenjsko, Dolenjsko, Štajersko in Koroško.

V krajih, kjer živijo kurirji pomagajo takorekoč vsepovsod in so po splošni oceni tako pomemben dejavnik, da posamezne organizacije in društva ter še kdo, računajo na njihovo podporo tudi v bodoče. Nič koliko zahval in priznanj so bili že deležni. Med drugim sodelujejo ali pa so celo soorganizatorji številnih pohodov, proslav, spominskih manifestacij, obiskov po šolah... Lani so se udeležili na Polzevem 22. zbora planincev PTT Slovenije, 20. obletnice transverzale kurirjev in vezistov NOV Slovenije, pohoda po poteh kurirske postaje TV 17, po Gorenjski v Mojstrani, kjer

je sodelovalo 553 planincev in borcev, gorenjske kurirske transverzale in še kje.

Potem ko so v samozaložbi v 6.000 izvodih, pri tem so svoj delež prispevale Združene PTT organizacije Slovenije in republiški sekretariat za notranje zadeve R Slovenije, izdali monografijo: Partizanski kurirji, zbrali fotografske posnetke spominskih obeležij, ki so jih po osvoboditvi postavili v krajih, kjer so med vojno delovale posamezne kurirske postaje in katerim padlim kurirjem. Gradivo je pripravljeno, treba pa ga bo še tehnično obdelati.

Pri občinskem odboru ZZZ Novo mesto je bila svoj čas sprožena zamisel, da bi v Občicah muzejsko zaščitili hišo v kateri je dalj časa delovalo poveljstvo relednih postaj Slovenije in osrednja kurirska postaja TV 15. Kaže da kljub pripravljenosti novomeškega zavoda za spomeniško varstvo in še koga ta ideja zaradi pomanjkanja denarja ne bo uresničena. Škoda. Obstaja pa predlog, da bi posamezne eksponate, ki so bili predvideni za Občice postavili v muzejsko zbirko Dolenjskih Toplic.

Drago Miklavc

Politkomisar Sime zbira in komentira

Ponovitev predloga

V TV-15 sem 10. maja med drugim zapisal: »Ker se vsaka oblast korumpira (tako vsaj uči vsa dosedanja zgodovina), je potrebno uvesti varovalne mehanizme, da se to sedaj ne bo dogajalo, oziroma vsaj ne v veliki meri.

Zato predlagam, da slovenska skupščina, ki je bila izvoljena na demokratičnih in svobodnih volitvah, nemudoma sprejme predpis, da so vsi funkcionarji, začeni od predsednika predsedstva republike Slovenije navzdol, ob nastopu mandata dolžni objaviti svoje imovinsko stanje. Na ta način bo po preteku njihovega mandata volilcem omogočena kontrola njihovega imovinskega stanja, s čimer bo preprečeno neupravičeno bogatenje v času, ko so bili na oblasti!«

Na to moje pisanje pristojni organ slovenske skupščine, ni reagiral. Verjetno je ocenil, da moj predlog tega ne zasluži.

Zato sem z veseljem prebral (Rekli so, Delo 5. junija) izjavo gospoda Rada Berganta, predsednika Slovenske obrtniške stranke: »Slovenska obrtniška stranka predlaga republiški skupščini, da po hitrem postopku sprejme zakon, ki bi zavezoval vse poslance in nosilce javnih funkcij, da ob nastopu dela evidentirajo svoje premoženje«.

veščeni pa trdijo, da so za adaptacijo vile in njeno opremo porabili nekaj sto tisoč konvertibilnih dinarjev. Mimogrede naj omenim, da je Slobodan Milošević za knjigo svojih govorov in člankov zaslužil okoli 250 tisoč zahodnonemških mark...

Ne Levstik, temveč Jurčič!

V komentarju o beograjskem igralcu Stevu Žigonu sem tudi zapisal, da je leta pred leti vneseno recitiral Frana Levstika »Trd bodi, neizprosen, mož jeklen...«

Zaradi te navedbe mi je Metod Jurčič (tudi politkomisar) iz Ljubljane pisal daljše ljubeznivo pismo. Vendar v njem ostro protestira, ker sem gornje verze pripisal Levstiku.

Po njegovem so Jurčičevi, kar utemeljeno dokazuje. Zapisal je še, da mu je znano, da so nekateri slavisti povsem nestrokovno in neutemeljeno Jurčičevega Tugomerja (odkoder so citirani verzi) hoteli pripisati Levstiku. Tega pa Jurčičevi sorodniki nikdar ne morejo priznati oziroma na to pristati.

Res je, nadaljuje Jurčičev sorodnik, da so nekateri dijak padali v šoli, ker so nasprotno nekaterim profesorjem trdili, da je Tugomer Jurčičev, vendar to ni zadosten razlog, da Tugomerja pripiše-

bruarja 1924, leta 1939 je bil predsednik Pokrajinskega komiteja za Črno goro, Boko in Sandžak, v NOB pa je sodeloval od prvega dne vstaje.

Ob svojem izstopu je poslal pismo CK ZK Črne gore, kjer je zapisal: »Nestandardno ste prišli v vodstvo CK ZK Črne gore in s tem na oblast

Zaradi vsega tega mi po 66-letih letih nepretrganega partijskega staža vest več ne dopušča, da še naprej kot član ZK Črne gore odgovarjam za vašo razbijaško in protijavno politiko in vam vračam partijsko knjižico.«

Mladi šef črnogorskih komunistov Momir Bulatović,

v SR Črni gori. Na oblast so vas privedle militantne skupine, ki jih je bil po podjetjih ustanovil organizator, ki ni bil iz Črne gore. Novo partijsko vodstvo pa ni uresničilo prav nobene obljube, saj mu je bil edini cilj priti na oblast in spremeniti Črno goro v tretjo srbsko pokrajino.«

ki bi bil lahko vnuk Savi Brkoviću, pa je takole komentiral izstop najstarejšega komuniste: »Sava Brković poskuša vsiliti svoje prepričanje, da sem kreator vseh teh tegob in negativnosti v tem prostoru. Kljub globokemu spoštovanju njegovih let pa moram vendarle opozoriti na številne pripombe glede njegovega celotnega političnega in »znanstvenega« prispevka, na njegov odkriti nacionalizem in na njegovo mržnjo Srbije in Srbov. Lahko rečem le, da je dobro, da taki ljudje zapuščajo vrste ZK Črne gore. Upam, da mu bo sledilo še nekaj njemu podobnih, ki jim ni mesta, tudi formalno ne, v naši organizaciji!«

Črnogorska javnost je bila osupla ob teh Bulatovićevih besedah, s katerimi pa je jasno pokazal, da je dober vajenec svojega učitelja Slobodana Miloševića...

Za rehabilitacijo Djilasa

Upokojeni generali in narodni heroji Savo Drljevič, Boško Đuričković, Veljko Kovačević, Vojo Kovačević, Gligo Mandić, Vojo Nikolić in Vlado Ščekić na čelu z neuničljivim članom sveta federacije narodnim herojem Svetozarjem Vukmanovićem-Tempom so poslali prek Borbe pismo Predsedstvu SFRJ, v katerem zahtevajo, da Milovanu Djilasu vrnejo vsa vojna odlikovanja in čin, ki so mu bila odvzeta s sodbo okrožnega sodišča v Sremski Mitrovici in s sklepom Častnega razsodišča pri komandi beograjskega vojnega področja leta 1957.

V pismu generali trdijo, da dobro poznajo bojno pot tovariša Milovana Djilasa od prvih dni vstaje v Črni gori in da je kljub kasnejšim storjenim mu krivicam ostal zvest svojemu revolucionarnemu delu in Jugoslaviji. Ker so danes že dozoreli pogoji za realno kritično oceno storjenih političnih napak v prejšnjih časih, se generali nadejajo, da bo Predsedstvo SFRJ sprožilo pobudo za popolno rehabilitacijo Milovana Djilasa.

Ni znano, kaj je Predsed-

stvo SFRJ storilo z navedenim pismom, medtem pa uredništvo Borbe prejema številna pisma z različnimi odmevi. Tako, denimo, Beograjec Božo Čirović javno vprašuje generale, kje so bili takrat, ko je bil Djilas izključen iz najvišjega vrha države in ali se čutijo soodgovorne zaradi takratnega in tudi kasnejšega odnosa do Djilasa? Zakaj so molčali, ko so Djilasu odvzeli čin in odlikovanja? Ob priznanju, da je njihov bojni tovariš postal žrtev »partijske države« pa pozabljajo, da so oni prav po zaslugi te »partijske države« postali generali!

In končno zakaj generali ocenjujejo, da so prav danes dozoreli pogoji za Djilasovo rehabilitacijo, ko vsi preživljamo najbolj kritične trenutke?

Bralec sklene svoje pismo, da je treba popraviti krivico, storjeno Djilasu, vendar bi bilo treba istočasno popraviti tudi krivice, ki jih je bil Djilas, ko je bil še v vrhu, drugim povzročil, kot tudi vsem ostalim žrtvam »partijske države«.

Kaj bodo na ta neprijetna

vprašanja odgovorili generali? Ali bodo spet modro molčali še nadaljnjih šestindevetdeset let?

Še finančni bankrot

Nekdaj sila mogočna ZKJ je na nedavnem 14. kongresu ostanka ZKJ dokončno doživela svoj moralni bankrot. Temu pa se po številnih znanih sodeč, bliža tudi finančni...

Tanjuk je 5. junija objavil, da CK ZKJ dolguje zvezni vladi kar 14.589,00 konvertibilnih dinarjev samo za letalski prevoz in za vzdrževanje avtomobilov, zvezna konferenca SZDLJ pa 3.597,20 dinarjev. Tu so še pravni zapetljaji s sedežem CK ZKJ v Novem Beogradu (palača družbenopolitičnih organizacij). Država je tudi lastnik devetih uradov v posloppu ZIS v Novem Beogradu, ki jih uporablja komite ZK v organih in ustanovah federacije in 48 stanovanj.

Ker sem po časopisih spremljal, kako člani ostanka ZKJ sila neredno plačuje članarino, občinski komiteji pa jo še bolj neredno pošiljajo naprej, ne bom prav nič presenečen, če bo zvezna vlada sporočila, da ne more izterjati navedenih dolgov...

Vaš Sime

Pometamo pred svojim pragom

Demos-kracija II

Sprenevedačem navkljub (in v mislih imam nekdanje »rdečkarje«, ki so za ljubi kruhek zamenjali barvo in postali tiskovni razlagalci nove demokracije) se je zgodilo, da je moral sam slovenski ministrski predsednik iz sobe, kjer imajo seje, odnesti Titovo sliko. Človek na sliki je pač svoje opravil, ne glede na to, da Lojzka še ni v muzeju madame Tussaud.

Nekoč, ko sem bil »vladnih« let, torej mlad, sem veliko dal na Rousseaujev stavek: »Svoboda je spoštovanje zakonov, ki si jih sam ustvaril«. Zdelo se mi je povsem normalno, da je treba vsak zakon spoštovati, dokler ga ne spremeniš. Zdi se pa, berem najnovejša dogajanja v demokratičnem parlamentu, da vsi niso istih misli.

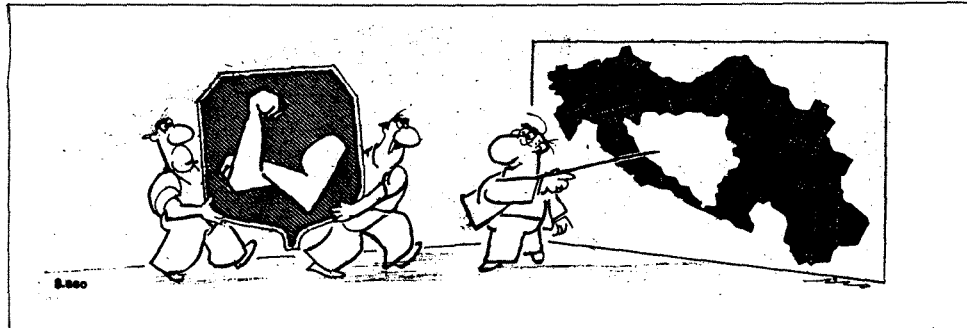
Vlada nima časa, so mi sporočili (mislim, narodu), da bi presodila, ali bo enostranska prekinitev plačil za manj razvite kaj vplivala na slovensko gospodarstvo. Ima preveč dela z obubožanim slovenskim gospodarstvom, ki nima denarja za plače, še manj za dajatve svoji in jugoslovanski skupnosti. Samo dvajset let sem pisal o pomoči manj razvitim. V teh dvajsetih letih sem jih dobil večkrat po nosu od ljudi, ki so bili v nekdanjem enopartijskem sistemu po sili razmer in zakona pristojni dopovedovati, da je plačilo za manj razvite nekakšna socialistična soodgovornost in morala. Jaz, butec, sem si domišljal, da je spodbujanje razvoja manj razvitih del tržnega obnašanja, del povsem ekonomskih pričakovanj, da je mogoče na ta način spodbujati tudi domače gospodarstvo, ki mora svoje izdelke »višje vrednosti in pameti« tudi kam prodati. In kako naj jih ljudem, ki živijo na robu siromaštva?!

Sam »presvitli« minister za pravosodje je v hipu in tudi trmasto oznanjal, da v slovenskem parlamentu ni mogoče govoriti v »tujem jeziku«. Kljub opozorilom dr. Ljubota je pozabil, vsej svoji demokratičnosti navkljub, na mednarodne listine o človekovih pravicah, na poslovnik skupščine, na slovensko in še kakšno drugo ustavo, ki je – Bog varuj – seveda ni treba upoštevati, saj je vendar »preveč rdeča«. Doktor Rajko me še ni in me ne bodé prepričal, da svoje državljanske travme lahko zaupam takšnemu pravosodnemu ministru, ki ga zmagovalna oblastniška evforija sili iz poslanske klopi in izničuje trezen premislek in pravno ravnanje. In še nekaj, kar morebiti sodi v dokaze o obstoju »neformalne koalicije«: poslanec JLA je zanj, pravosodnega ministra, govoril v srbskem jeziku. Tujem jeziku, res. Mar bi bil jezik kaj manj tuj, če bi, denimo, govoril v hrvaščini? ali srbohrvaščini?!

Kulturnega ministra nove vlade opozarjajo, da je pozabil na to, da je kulturni minister Slovenije in ne puhel nacionalist, ki priznava samo eno kulturo. Nacionalno namreč. Opozorili so ga, da je minister za kulturo na Slovenskem, kjer so kakšen mozaik ali kaj pustili še Latini. In drugi, tudi alternativci.

Prvega ministra Slovenije slovenski narod, vsaj za šalo, opozarja, da ima pravo srečo, ko je Dolfe končal v volčjem brlogu. Vsaj opravičiti se mu ni treba? Snovalce novih grbov in zastav meni ljube Slovenije ljudje opozarjajo ne le na to, da panter ni nikoli živel na Slovenskem in da je tuj, ampak tudi na to, da je izgubljanje časa, če se znanilci nove demokracije pomladi ukvarjajo z grbi in zastavami in z gumbi, ki naj bi miličnikom, pardon policajem, hlače gor držali in ne z razmerami v gospodarstvu. Ali pa s tem, zakaj so se na Slovenskem prve sesule ravno »vojaške tovarne«. Zakaj?

Ivan Vidic

Ker je Slovenska obrtniška stranka v Demosu, me močno zanima, ali bo njen javni poziv naletel na lepši odziv pri predsedstvu slovenske skupščine kot je moj?

Milošević na Dedinju

Časopisje dežel, kjer je zmagala protibirokratska revolucija, je na dolgo in široko pisalo o prav asketskem življenju vodje srbskega naroda Slobodanu Miloševiću in o njegovem skromnem stanovanju v naselju Crveni krst v Belemgradu. Ta pravljica, namenjena predvsem navnim, pa se je naenkrat razblinila, ko se je Slobodan Milošević preselil v, v navedenem časopisju dotlej tako opljuvano politično naselje na Dedinju.

Predsednik predsedstva SR Srbije se je preselil v zelo lepo vilo v Tolstojevi ulici št. 31, ki jo je nekoč zasedal Jo- van Veselinov.

Nekdaj asketski Milošević ima sedaj, navajajo časopisi, na voljo kar »skromnih« 586,2 kvadratnih metrov, tri kopalnice, šest WC, posebno sobo za biljard in kar tri sisteme za ogrevanje. V vili, ograjeni z belim kamnom, je inštaliran najsodobnejši sistem varovanja, kar zgovorno pričča, da je za Miloševićevo varnost njegova dosedanja straža vse premalo...

Novi stanovalec na Dedinju si je že pridobil tudi stanovanjsko pravico, dobro ob-

mo Levstiku, pustimo naj ga Jurčiču.

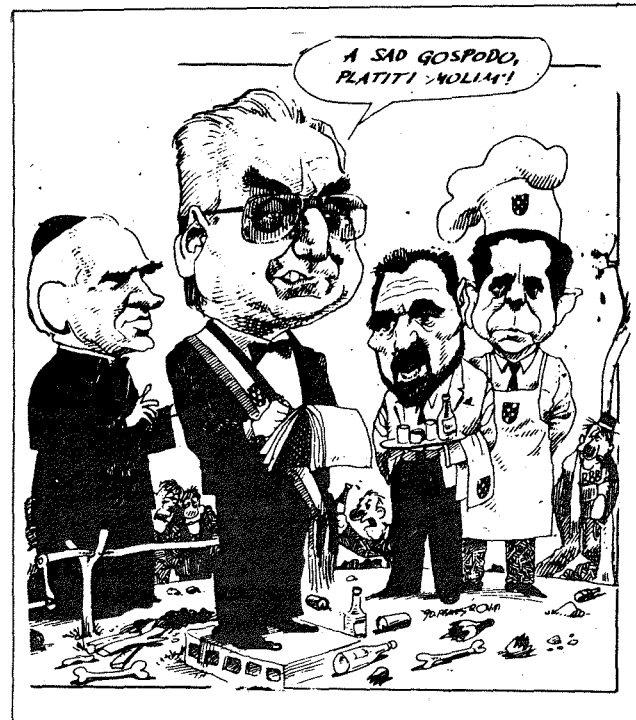
Po vsem navedenem je kot na dlani, da je moja navedba pravzaprav le posledica spora med slavisti, čigavi so dejansko sporni verzi...

Izstop po 66 letih

Eden najstarejših še živečih jugoslovanskih komunistov narodni heroj in junak socialističnega dela, zgodovinar in pisec Savo Brković iz Titograda, je izstopil iz ZK.

Savo Brković je dobil partijsko knjižico že davnega fe-

Savo Brković nadaljuje: »Vaša pravljica o takomenuvani protibirokratski revoluciji ni nič drugega kot staliniščno-populistična enomiselnost. Razširjali ste, in to počnete še naprej, strup sovražstva ne samo proti nim, ki ste jih zamenjali (ti so vam pravzaprav to omogočili s svojim neodločnim in nerazumnim delom), temveč tudi med člani ZK in občani Črne gore. Vi ste tudi delu Črnogorcev vsadili sovražstvo do nekaterih drugih jugoslovanskih narodov.

Dan slovenskih internirancev

Drugo soboto v juniju so se na Ljubelju že dvajseti srečali slovenski interniranci, ki so preživeli strahote najrazličnejših fašističnih in nacističnih taborišč po Evropi. Vsako leto se zberejo na Ljubelju, kjer je bilo med vojno, natančneje od leta 1943 do leta 1945 koncentracijsko taborišče, ki je bilo podružnica taborišča Mauthausen v bližini avstrijskega Linza. Nacisti so v ljubeljsko taborišče pripeljali ujetnike iz Francije, Poljske, Sovjetske zveze, Čehoslovaške, Belgije, Ljubljane, Italije, Norveške in seveda Jugo-

slavije. Uporabili so jih kot delovno silo pri gradnji ljubeljskega predora. Gotovo bi bilo brez pomena opisovati v kakšnih razmerah so morali delati in kakšne nečloveške napore so morali prenašati.

Slovenski interniranci so si Ljubelj, oziroma tamkajšnje taborišče izbrali za svoja vsakoletna srečanja zato, ker je bilo to edino koncentracijsko taborišče na Slovenskem, hkrati pa se spominjajo vseh tistih, ki so umrli na Ljubelju in drugih taboriščih.

Letošnjega srečanja so se udeležili predstavniki internirancev iz vseh koncev Slovenije, zbrane internirance, njihove sorce in druge pa je najprej, dokaj na hitro sicer, pozdravil predstavnik občine Tržič, slavnostni govornik je bil predsednik RO ZZB NOV Slovenije Ivan Dolničar. Kratak kulturni program so pripravili v občini Radovljica.

Lep sončen dan pa so udeleženci prireditve izkoristili za ogled spominskih plošč,

ostankov barak ter prostora, kjer so nacisti zažigali umrle taboriščnike, in drugega, kar je še ostalo od nekdanjega taborišča. Marsikateremu se je ob pogledu na ostanke utrnila solza in mnogi med njimi so se spomnili časa, ko so bili tudi sami samo številka in nič drugega.

Delegacija internirancev pa je obiskala tudi bližnjo stražnico, ki nosi ime po maršalu Titu in k njegovemu spomeniku položila venec.

B. K.

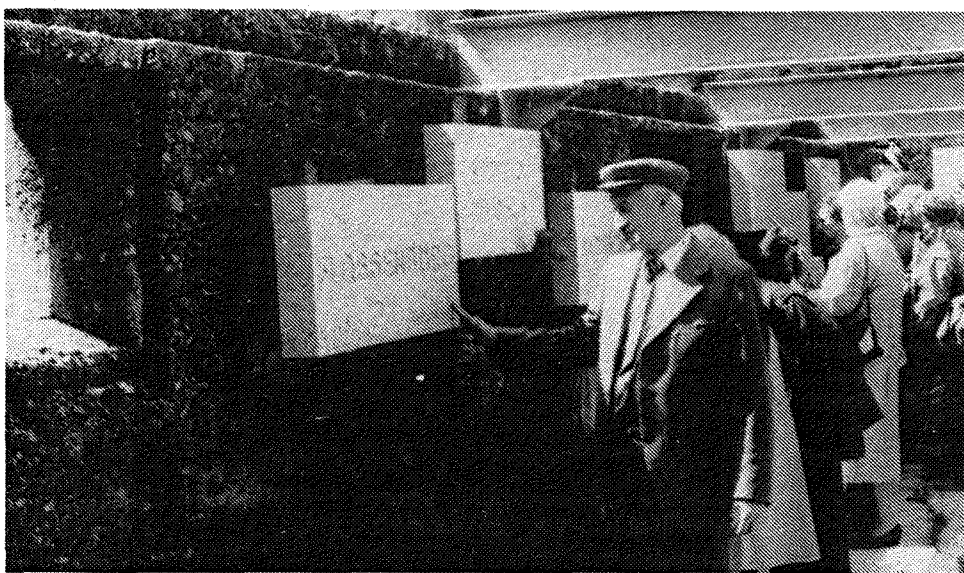
Ob takšnih priložnostih, kot je srečanje nekdanjih internirancev, vedno privrejo na dan trpkí spomini...

Na takšni železni mreži so nacisti sežigali umrle jetnike.

Slovesnosti na Ljubelju sta se udeležili tudi delegaciji sorodnikov francoskih internirancev in koroških partizanov. To priložnost sta Ivan Dolničar in Janez Wutte-Luc izkoristila za krajši delovni pogovor.

V ostankih ene izmed barak so vzdane plošče z imeni taborišč, kjer so bili zaprti Slovenci. Ob plošči z imenom taborišča Flossenbug je nemo zastal starejši možakar in s solzami v očeh je potihoma dejal: »Tukaj je umrl moj ata.«

Na Ljubelju ni manjkalo mladih. Te osnovnošolke so položile venec k spomeniku umrlih taboriščnikov.

Dr. Ivan Logar

Zapiski terenskega zdravnika

Zdravniške dnevniške zapiske dr. Ivana Logarja smo dobili v roke po naključju in ko smo jih prebrali, smo bili prepričani, da bo to branje navdušilo tudi naše bralce. Res je, da ne gre za literaturo in tudi ne za neposredni vojni čas. Zato pa so zapiski ljubljanskega zdravnika zrcalo prvih poveljnih let, ki z opisi drobnih detajlov, z bežnimi opazkami človeka, ki se je zapisal enemu najhumanejših poklicev, v marsičem pričarajo nazaj tisti težki čas prvih poveljnih let graditve in vsakršnega pehanja.

Zdaj pa še na kratko predstavimo življenjepis Ivana Logarja: rojen je bil leta 1905 v ljubljanski družini strojevodje. Po končani klasični gimnaziji (pri hiši so bili štirje otroci) ga je oče (iz finančnih razlogov) vpisal v mornarico, vendar se zadeva ni obnesla, saj je bil maturant že čez dva dni doma. Vpisal se je na medicinsko fakulteto in nadaljeval študij v Zagrebu. Promoviral je leta 1931, vendar potem še nekaj let ni dobil zaposlitve. Štiriinšestdesetega, ko je nadomeščal v Zagorju dr. Zarnika, je izbruhnila znana gladovna stavka. Zdravstvene ekipe iz Ljubljane ni bilo (morala pa bi priti) in se je sam spustil v rov med rudarje, kjer jim je nudil prvo pomoč. Dosegel je, da so najslabotnejše spravili na površje. Kasneje istega leta je nastopil prvo stalno službo v Sodražici. Sedemindesetega pa se je vrnil v Ljubljano in prevzel delo ambulantnega zdravnika na mestnem fizikatu. Tam je delal tudi ves čas vojne in po osvoboditvi do leta 1948. Takrat pa ga je stara želja za delom z otroki pripeljala v Šolsko polikliniko, kjer je ostal vse do upokojitve, leta 1975.

Kar je v mladosti spričo preobilice zdravniškega dela na terenu zamudil, je nadoknadil kasneje – leta 1962 je namreč opravil specializacijo iz šolske higiene.

Ljubil je otroke in zgodovino. Rad je prisluhnil mladim, veliko svoje raziskovalne vneme jim je posvetil. Bil je tudi med prvimi, ki so se vključili v delo za športno medicino. Vzporedno pa je rastlo njegovo zanimanje za zgodovino medicine. Mnoge proste ure je prebil med arhivi, v knjižnicah in začel tudi objavljati članke v reviji Priroda, človek in zdravje. Obdelal je zgodovino različnih zdravstvenih disciplin, zgodovino zdravstvenih ustanov in se s posebno vnemo spravil k proučevanju zgodovine Društva zdravnikov na Kranjskem. Zanimala ga je tudi zgodovina slovenskega naravoslovja. Kljub vsem tem aktivnostim pa ga je najbolj zanimal vendarle – človek. Zato je tudi na področju zgodovine slovenskega zdravstva namenil največ pozornosti življenjem velikih slovenskih mož – od Marka Gerbca do Štajmerja in drugih.

In vendar, kot zdravnik-praktik je posvetil največji del svojega poklicnega življenja malim ljudem v stiskah. O tem nas prepričuje tudi ta nadaljevanje iz dnevniških zapisov.

B. Ž. J.

Danes se zde te bežne skice posnetek nekega časa. Spominjam se obrazložitve avtorja, ko sem ga presenetila pri pisanju.

»Ne morem mimo nekaterih vtisov, ne da bi jih skušal obdržati. Obiski na domu bolnika so naporni, razkrivajo po marsikaj zanimivega. Pokažejo življenjski okvir ljudi, ki so se znašli iz oči v oči s posledicami vojne. Orisi oseb ne bi smeli biti živi portreti, temveč samo gradivo. Vendar mi kdaj uide poteza, ki nehoti osvetli značaj posameznika. Tak, kakršen je, dopolnjuje podobo razmer, ujet v svoje okolje. To okolje sem skušal zajeti v vseh razsežnostih, s pomanjkljivostmi vred, ki jih v prvih petih letih vsa prizadevanja obnove še niso premagala. Kar zadeva življenjske razmere, v mojih opažanjih ni nič izmišljenega. Vsaj trudil sem se, da bi napisal le, kar sem videl.«

A. L.

Iz moje zdravniške torbe (21. 12. 49 sreda) Dr. Ivan Logar

Težave so z našim poklicem. Smo pravi roboti, brez možganov, brez oddiha. Treba je pojasniti znanjem, kako se ne sme. Vsako jutro začnem ob sedmih. Ulice temne, toda polne na delo bežečih množic. Ljudje delajo deset ur in več, nekatere ženske po šestnajst ur, kar dajejo za zgled drugim. Delo postaja težko, moreže. Strah pred drugim dnevom mi hromi mozeg in dela bodočnost temno. Ordiniram nepretrgoma šest ur. Ljudje noter, ljudje ven. Dosegaš rekordne številke, 70, 80, 100 pregledov. Igraš vabank. Pregledujem in prisluškujem pro forma, dejansko ne slišim nič. Zanašam se samo na inspekcijo, prvi videz. Si pravzaprav policaj, ki dirigira bolnike k različnim specialistom.

Popoldanski obiski

Pričnem ob 5. uri popoldne. Zaenkrat imam avto na razpolago. Na belem listu piše

ime, 52 let, upokojenka. Stanuje v zakotni Tesarski ulici v bližini Karlovške ceste. Stanovanje sestoji iz pritlične ometane barake, še dokaj čedno opremljeno. Bolnica sedi na postelji, precej debela, toži za glavobolom, za bolečinami v prsih, nogah, trebuhu, trga jo v ročnih členkih, skratka vse jo boli. Pri razlaganju svojih težav ji iz oči vro grenke solze. Pred sabo ima zdravila, ki jih je dobila od prejšnjih zdravnikov. Zapozneli klimakterij. Sama, nikogar nima. Rada bi kako postrežbo, pa ni nikogar. Nihče ne posluša njenih težav in bolečin, le od časa do časa si izbere žrtev v obliki zdravnika socialnega zavarovanja, ki ga ima brezplačno. Rada bi šla v bolnišnico, pa je prepolna.

Petnajstletna vajenka, Resljeva cesta. Krasna glavica, otroški obrazek, rjave oči. Kuha jo vročina v nezakurjeni, lepo opremljeni sobi. Kaj se bo razvilo, ne vem. Zaenkrat gripa.

V bližini je Pražakova ulica. V prostorni, precej razmetani sobi leži mlada žena temnih las, rjavih, zbeganih oči, neprespansa. Mati štirih majhnih otrok. Poleg nje leži na zofi mlada blondinka. Verjetno jo čuva. Šestega t. m. je bolnica izgubila moža. Službeno se je inženir peljal v Medvode. Pijani šofer se je nekam zari. Čez 14 dni je inženir umrl. Žena je v petih letih vdova že drugič. Prvega moža so ustrelili. Živci so ji odpovedali in ne more v službo. Moderni časi. Očeta ni, mati je v službi, kdo pa varuje otroke? Otroških »jasli« in »Domov igre in dela« je premalo.

Vila, Erjavčeva ulica. Iščem, iščem, vse prazno. Prostori krasni, kakor zaklet gradič. Na dvorišču same pisarne partijskih komitejev. Iz oddaljene sobe se sliši tipkanje. Zdaj mi počasi prihaja naproti mladenka kakih dvajsetih let, na prvi pogled štorasta. Morda nova pisarniška moč, ki je prišla s kmetov. Vendar mi je v pomoč. Pove mi, da je bolna

Starosta partizanskih gledališčnikov je odšel

Ivan Jerman

Pred dnevi bi praznoval visok življenjski jubilej najstarejši živeči partizanski gledališčnik Ivan Jerman. Pa žal ni dočakal. Umril je le slab mesec prej. Rodil se je pred devetdesetimi leti, 18. junija v Žrnovici pri Splitu. Med muzami, ki so ga osvojile že v rani mladosti, se je odločil za Talijo. Po osnovni in srednji šoli se je začel uveljavljati kot nadarjen amaterski igralec.

Prvič je nastopil leta 1921 v Slovenskem narodnem gledališču v Ljubljani. Študijsko pa se je izpopolnjeval na gledališki akademiji v Pragi. Po dveletnem študiju na Češkem se je vrnil domov in bil najprej v sezoni 1922/23 član mariborske Drame. Od leta 1923 pa vse do upokojitve je potem deloval v ljubljanski Drami, razen intervala v letih 1947–1949, ko je bil vodja slovenske filmske produkcije in direktor prvega slovenskega umetniškega filma Na svoji zemlji, v katerem je tudi igral.

V Ljubljani ni bil zgolj igralec. V Slovenskem narodnem gledališču je opravljal delo ekonoma, administrativnega ravnatelja, tehničnega šefa in tajnika.

Med italijansko in nemško okupacijo je v Slovenskem narodnem gledališču v Ljubljani obstajala dobro organizirana skupina Osvobodilne fronte. Njen neumorni in zanesljivi sekretar je bil Ivan Jerman. Ta skupina je pomenila krepko oporo ilegalni v okupirani Ljubljani in partizanskemu gibanju. V njeni organizaciji so iz obeh ljubljanskih gledaliških hiš odhajali posamezni člani na osvobodeno ozemlje in postali organizatorji gledališkega živ-

ljenja v brigadah – v vojski in zaledju. Hkrati pa so postali tudi osrednje jedro na novo ustanovljenega partizanskega gledališča v Črnomlju, ki ga je Izvršni odbor Osvobodilne fronte osnoval kot samostojno kulturniško ustanovo v okviru osvobodilnega gibanja. Poleg tega je matični odbor Osvobodilne fronte v Slovenskem narodnem gledališču v Ljubljani pošiljal na osvobodeno ozemlje tudi pošiljke, ki so pomenile materialno podporo igralskim skupinam na terenu.

Glavni štab partizanske vojske je poleti 1943 organiziral veliko skcijo: razglasil je prostovoljno mobilizacijo kulturnih delavcev in Izvršni odbor Osvobodilne fronte jih je povabil v partizane. Položaj je bil tak, da so poleg borcev v brigadah in na osvobodjenem ozemlju postali potrebni tudi kulturni delavci. Poleti 1943, še pred kapitulacijo Italije, so prišli na partizansko ozemlje Vladoša Simčičeva, Ema Starčeva, Jože Tiran, režiser Zvone Sintič, pesnik Kajuh, plesalka Marta Paulin–Brina, pevk Nada in Bogdana Stritar in glasbenik Šturm. Sledili so jim Smilijan Samec, Stane Česnik, Mario Kristaničič, igralec in režiser Ivan Jerman, Jože Gale, Lojze Potokar in France Presetnik. To skupino je vodil Ivan Jerman in 12. septembra 1943 je imela že miting v novomeškem Domu kulture. Nato so sledili nastopi Jermanove skupine zapored v Grosupljem, v Ivančni gorici, v Višnji gori, v Šmarju in na Škofljici, neposredno pred vrati okupirane Ljubljane.

Izvršni odbor Osvobodilne fronte je sklical 22. sep-

tembra 1943 Jermanovo skupino v Meniški vasi pod Rogom in ji naložil nujno nalogo, naj pripravi gledališki program za kulturne večere, ki bodo sklenili nočna zasedanja Zbora odposlancev slovenskega naroda v Kočevju. Časa je bilo presneto malo, kajti zasedanja so bila pred vrati. Skupina je dobila dramski besedili: Kocbekov

Večer pod Hmeljnikom in Klopčičevo Mater. Medtem ko Kocbekovo dramsko besedilo (pisano v obliki grških dram) na odru ni prav zaživele, je doživela Klopčičeva Mati v režiji Ivana Jermana izreden uspeh. Krstili so jo 4. oktobra ob nenavadnem času, bilo je ob tretji uri zjutraj v bivšem sokolskem domu v Kočevju.

Hkrati z igralsko-recitacijsko skupino Jasa, ki jo je vodil Matej Bor v 15. diviziji, je bila Jermanova igralska skupina zarodek poznejšega partizanskega gledališča v Črnomlju, ki ga je ustanovil Izvršni odbor Osvobodilne fronte leta 1944.

Ivan Jerman je leta 1944 v Bariju pomagal ustanavljati partizanski pevski zbor Srečko Kosovel. Bil je njegov komisar in ga je kasneje tudi vodil na uspešne turnee po Evropi.

Vse to svoje delo je opisal v knjigi Pevski zbor Jugoslovanske armade Srečko Kosovel. O usodah in delu slovenskih gledališčnikov med drugo svetovno vojno je napisal tudi knjigo spominov Slovenski dramski igralci med drugo svetovno vojno (1968).

Leta 1952 je začel predavati na ljubljanski igralski akademiji dramsko igro, v letih 1961–1971 je postal izredni profesor in bil dvakrat izvoljen tudi za rektorja akademije. V sezonah od 1949 do 1956 je bil urednik Gledališkega lista ljubljanske Drame, še pred vojno je prevedel nekaj dram in operetnih libretov. Bil je vsestransko sposoben kulturni delavec, s posebnim darom za organizacijsko delo, čeprav je bil njegov osnovni poklic dramski igralec.

Slovenska gledališka zgodovina ga označuje kot igralca, ki je izoblikoval vrsto pomembnih vlog v klasičnih in modernih (domačih in tujih) dramah in zrasel v vodilnega karakternega igralca, izvrstnega interpreta vlog s prevladujočim razumskim in konverzijsko-govorniškim značajem. Posebno so se mu prilegle negativne karakterne vloge. Iz galerije njegovih pestrih in izvirnih igralskih podob naj omenimo le nekaj značilnejših: Horatio (Hamlet), Kleant (Tartuffe), Filint (Ljudomrznik), Fouquier–Tinville (Javni tožilec), Veliki inkvizitor (Don Karlos), Cuachon (Sveta Ivana), dr. Schumacher (Trobi, ka-

kor hočeš), Arist (Šola za žene), Silberbrandt (Gospoda Glembajevi), Pravdač (Celjski grofje), Klavara (Operacija), Peter Kobar (Pohujšanje v dolini Šentflorjanski)...

Imel je srečo, da je po prvem angažmaju v Mariboru prišel v ljubljansko Dramo (kljub Golievemu nasprotovanju), po odločitvi Mateja Hubada v času njenega pretrda in prehoda iz provincialnosti na evropsko raven. Najraje se je spominjal svojih kreacij: Silberbrandta v Glembajevih v Gavellovi režiji, Pravdača v Celjskih grofjih – (zagovor Pravdača v prizoru pred sodiščem, je doživel sredi predstave navdušeno aplavdiranje) – in Kristofa Komarja v Pohujšanju, ki ga je posebej pohvalil Oton Zupančič: »Za Petra zaslužite medaljo!«

Dolga leta je tesno sodeloval z ravnateljem in režiserjem Slavkom Janom, kot igralec, tajnik Drame in urednik Gledališkega lista. V sezoni 1935/36 je režiral igro Božene Begovičeve »Med včeraj in jutri«. To je bila poleg režije Klopčičeve Matere v partizanih njegova prva režija.

Na zborovanju v Kočevju je bil izvoljen tudi za poslanca.

Kot igralec je pogosto nastopal v služnih igrah in radiu Ljubljana, v televizijskih igrah in v filmih. Skratka: pred nami je dolgo in pestro življenje na različnih področjih, hkrati pa bogato in plodovito. Vedno je bil odločen, človek dejanj. Odlikovanja, ki jih je prejel za udeležbo v organiziranem osvobodilnem gibanju v Ljubljani med NOB in druga, lahko le delno odražajo pomen njegovega vsestranskega kulturnega dela, zlasti med NOB. Partizanski gledališčniki imamo v resnično odličnem spominu kolega, ki ga je nenazadnje krasi tudi Borštnikov prstan (1980) najodličnejše slovensko gledališko priznanje.

Dušan Mevlja

osemletna vrtarjeva hčerkica. Punčka je blede, živahna. Sem že tretji zdravnik, ki jo je pregledal. Piskajoči hropci na levi strani prs zadaj. Bolezen rabi časa, da se kaj izcumi, oče pa se jezi, da vsak zdravnik predpiše kaj drugega. Zaenkrat gripozni bronhitis.

Naslednji primer je v Beethovnovi ulici. Sedemletni bolniček je ves droben, vročičen. Jaz mu pravim poparjeni Peter. Poznam malega škiljavčka iz Šolske poliklinike. Jezik obložen, močno kašlja. Bronhitis grip-posa. Odkar se je nesrečno oparil, je vedno betežen. Revček ima brazgotine na ramelih, po hrbtu, po ritki, nogah. Čudno, da je obstal. Se bojim, da ne nastane kaka škrlatinka, toda tonzile so čiste. Mati krepka, samozavestna učiteljica... otroke bi z učenostjo nabasala do onemoglosti. Učne moči po mestih so danes neverjetno ambiciozne. Otroci imajo v 3. razredu gimnazije lažjo učno snov, kot v 4. razredu osnovne šole. Kaj bo ostalo za univerzo?

Zadnjega pacienta, po imenu sodeč moškega, sem iskal v Gosposki ulici. Zaman ves trud. Ga nisem našel. Tega smo rabotniki že vajeni. Lahko se pritožiš.

24. decembra 1949.

Zjutraj ambulanta v Megradu (Mestno gradbeno podjetje). Ob 9. uri na Okrožnem uradu do ene. Vse dela udarniško, zlasti mladina. Iz dijaškega doma (nasproti Mestnemu domu) vlačijo pohištvo in mize na cesto.

Zvečer ob 5. uri obiski...

Najprej sem obiskal 10-letnega sina nekdanjega direktorja, danes uradnika. Ima lepo opremljenost stanovanje iz predvojnih časov. Otrok leži z vročino. Izpod odeje kuka mala glavica in zvedavo zre vame. Gripa.

Nato na sv. Petra cesto. Mala podstrešna sobica, prazna, mrzla, le postelja v kotu. Šestindesetletni delavec kašlja, vsi udi ga bole, tolaži ga pa mali sinček in se mu

dobrika. Gripa. Sva se hitro sporazumela in mož je bil prav vesel, ko sem dejal, naj ostane teden dni doma.

Dvorčakova ulica. Šestletna hčerka inženirja. Pri otroku je bilo že dosti zdravnikov, pa naj pridem še jaz. Edinka je imela gripo, sedaj je že zdrava.

Imel sem še tri obiske. Skoraj sami otroci. Deček 7 let. Mati skrbi za otroke in je uradnica. Oče je umrl med okupacijo. Ima majhno stanovanje, lepo urejeno. Iz dobrih časov, kot je sama dejala. Otrok ima bronhialni katar in mislim, da ne bo hudega.

Bil sem še pri 43-letni, suhi, drobni ženi na Ilirski. Diag. Lumbago. Obisk je nepotreben.

Zadnji obisk pri 7-letnem sinčku uslužbenca Cegrada (Cestno gradbeno podjetje). Stanovanje, sestavljeno iz ene sobice in kuhinje nekje pod streho na Tesarski. Diag! Bonch. ac.

Nočna dežurna služba

3. januarja 1950.

Bolničarka na uradu z vso naglico zapisuje imena bolnikov, katere je treba obiskati.

Megla se je valila gosto po ulicah, neprijeten mraz je silil v ušesa, ko smo z avtom drveli proti Rudniku. Cesta lepo tlakovana, pusta, le tu in tam se je prikazala iz megle kakšna postava in v naslednjem trenutku izginila. Rudnik leži na hribočku in ob pol devetih je bilo že povsod tiho in mrtvo kakor v grobu. Urnih korakov me spremlja oče obbolele 3-letne Ljubice do stare šole, kjer ima sedaj revno stanovanje. Na postelji leži deklica črnih las in temnih oči – prava Srbijanka. Silno jo trga v ušesih, zlasti v levem. Ima hudo vročino.

Diagnoza: Otitis media serosa, serozno vnetje srednjega ušesa. Mati je Slovenka, vendar so otroci bolj očetovi. Oče je že 20

let v Sloveniji in je upokojen financar. Otrok je pri hiši pet, najstarejša hčerka je prava Srbijanka.

V nekdanji šolski sobi pa prenočujejo delavke Utensilie.

Drugi obisk je v Hrenovi ulici pri 80-letni starki. Toži zaradi bolečin v trebuhu in muči jo hud glavobol.

Pred nekaj tedni ji je umrl 83-letni mož in ne znajde se več. Leta in leta sta garala, si prištedila hišico s precejšnjim vrtom, lepo uredila stanovanjce. On je bil krovski mojster, silno delaven. Zbirala sta in štedila. Za koga? Otrok nista imela. No, pa saj letajo okoli starke razni nečaki in nečakinje. Starica je živčno precej izdelana, a umrla še ne bo takoj. Njenega moža je pobral carcinom prostate.

Danes se hčerke zelo bojijo za svoje matere. Čisto razumljivo. One po službah, mati pa doma dela in kuha. Menze so osvoražene. Taka mati je tudi naslednja bolnica, 53-letna žena iz Mencingerjeve ul. ob Gradaščici. Kuha jo vročina, srce je pa kar v redu. Gripa je ne bo stisnila in še ne bo treba hčerkam v menzo...

Ura se že bliža deseti. Ob južni železnici, v Tobačni ulici so same vile. Tja redko zaidem. V lepi sobici, kjer so krasne slike po stenah, leži že en teden 23-letna študentka igralske akademije, doma iz Črnomlja. Boli jo grlo, febrilna, ni težko ugotoviti, da jo muči davica. Napotil sem jo v bolnišnico.

Precej zagoneten in nenavaden je bil naslednji obisk. Javljen je bil na Zrinjskega cesti. Ko pridem tja, so bila hišna vrata zaklenjena in nikjer nobenega zvonca. Po dolgem klicanju se je oglasil nekdo iz prvega nadstropja in vrzel ključ veznih vrat. V drugem nadstropju ni bilo nikogar pod tem imenom. Ker je gorela luč pri nekih vratih, potrkam in čez nekaj časa mi odpre mlado dekle neprijetne zunanosti. V kuhinji sta

bila dva mlada fanta v škornjih rajtguzen, zelo nezaupljiva. Kuhinja v neredu, razmetana, na mizi cela košara majhnih, sveže pečenih »kajzeric«, ki jih danes nikjer ne dobiš. Takozvana tovarišica me nezaupljivo pelje v sobo, kjer je ležal na čedni postelji – v nekdanji družinski spalnici, – mlad fant 25 let, čudnih, svetlih, grozečih oči. Imel je baje živčen napad, – vojna psihoza – ter me gledal prihuljeno, nezaupljivo. Je zelo malo govoril. Tovarišica mi je pozneje pripovedovala, da je bil v partizanih, da je bil pozneje v taborišču Mauthausen kot poskusna žival, in od tedaj ima večkrat napade. Bil je tudi T. spremljevalec. Pri pregledu srce v redu, pulz 70, dobro hranjen. Napisal sem neka zdravila za živce. Bolniškega lista ni imel. Dobil nisem sploh nikakršnih pisnih podatkov. Morda stroga konspiracija.

Beethovnova... 3. nadstropje. Hči uslužbenca DOZa (Drž. osiguravni zavod), 13-mesečen, silno rahličen, degeneriran otrok. Stanuje v kabinetu, kuhinjo ima v kleti. Prostor je razmetan, žena je stara in ta otrok je povojni. Prvi sin ima že 27 let. Otrok je bebec, slabo vidi, nistagmus. Zakaj so me klicali, ne vem.

Ura je bila že precej preko dvanajste, ko sem obiskal v Lavričevi ul. 10-mesečnega Sava. Je edinček in mati je v skrbeh. Pri pregledu brez vročine, pljuča čista, baje je zjutraj imel vročino. Verjetno prehlad. Ja, če so obiski zastoj, si ljudje marsikaj dovolijo.

Ponoči so hoteli neki ljudje iz Iga, da pridem šivat neko porodnico. Bolje bi bilo, da pride ženski zdravnik. Zakaj pa plačujemo bolniško blagajno? Mislim, da so končno razumeli, da je najbolje, če gre žena v bolnišnico. Saj nimam niti injekcij, kaj šele instrumentarije. Tako si ljudje predstavljajo prvo in nujno hitro pomoč.

Se bo nadaljevalo

S fotokamero Edija Šelhausa (3)

Stotinka za zgodovino

Večji del njegovega fotografskega opusa sega seveda v povojni čas – vse do današnjih dni. Svoje fotografske posnetke je objavljaval v številnih slovenskih revijah in časnikih – od Slovenskega poročevalca, do Tovariša, Dela,

Jane, TT, Ljubljanskega dnevnika in drugih. Bil je zaven pri najrazličnejših prireditvah s področja kulture, športa, pri političnih dogodkih... Fotografiral je znane politike, predvsem pa znane kulturnike, športnike in

– posebneže.

Potem ko se je upokojil, se je lotil tudi pisanje knjig. Med njimi velja še posebej omeniti knjigo Stotinka sreče, v kateri je pisal o dramatičnih trenutkih reševanja zavznikov NOB v Sloveniji.

V knjigi Fotoreporter je združil fotografsko gradivo s pisano besedo in tako predstavil svoje življenje. Od naslednjih šestih knjig sta dve izšli tudi v angleščini. Zadnja leta zlasti v Delu objavlja članke o številnih srečanjih nekdanjih zavezniških letalcev s svojimi rešitelji, ki so raztreseni po vsej Sloveniji. Zato se je tudi spravil k učenju angleščine, da lažje komunicira z Angleži in Američani, ki jih skozi svoje delo spoznava.

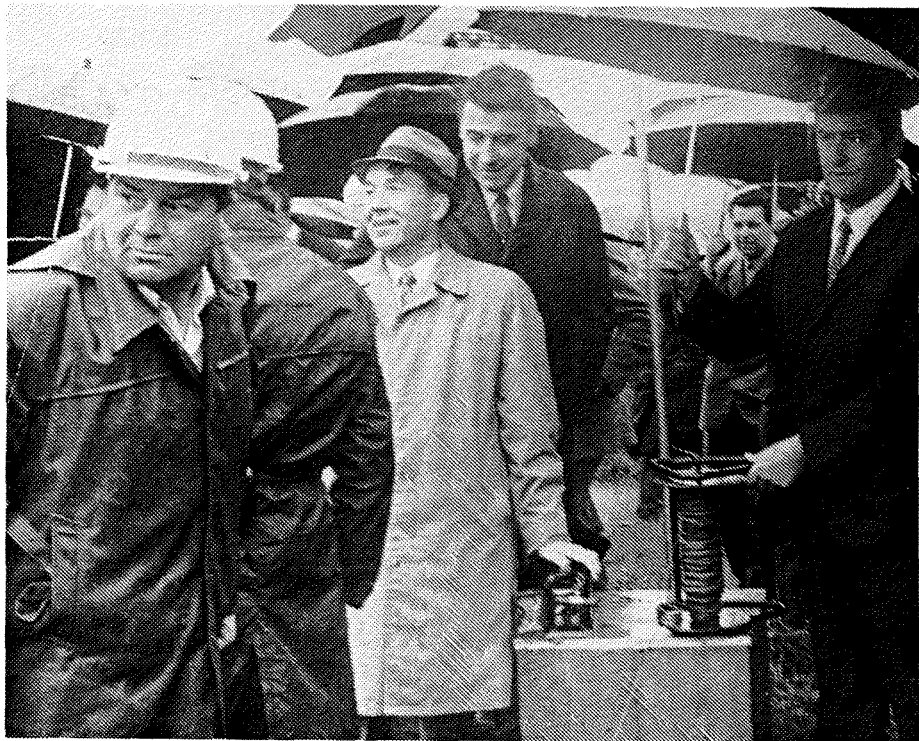
Ker je velik ljubitelj narave in živali v njej, najdemo sledove te ljubezni v fotografskih posnetkih. Prav tako pa je pobornik za varstvo narave, zato večkrat objavlja fotografije onesnažene Save. Bil je tudi med prvimi pobudniki za njeno očiščenje. Pri Kmečkem glasu pa je izšla njegova odmevna knjiga z živalskimi zgodbami in fotografijami pod naslovom Oj pusti me živeti.

Njegovih negativov se je

nabralo za več kot milijon in pol in so rezultat dolgoletnega trdega dela. Lahko bi rekli, da je s svojo fotografsko kamero spremljal ljudi tako rekoč od rojstva do smrti.

Njegovo znano reklo je namreč, da pisana beseda lahko laže, fotografija pa ne. Zaveda se, da otme kamera čas pred pozabo, zato zbira te svoje stotinke za zgodovino.

Dejan Vončina

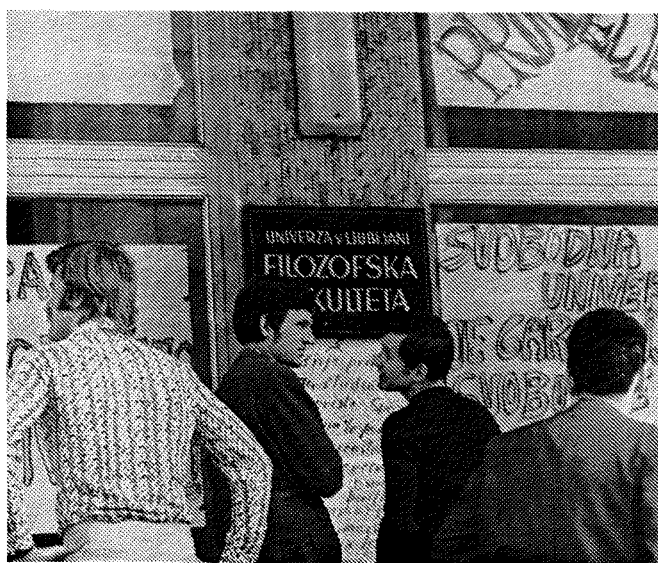
Takratni predsednik slovenskega izvršnega sveta Stane Kavčič sproža prvo mino, znak za začetek del za avtocesto Vrhnika-Postojna.

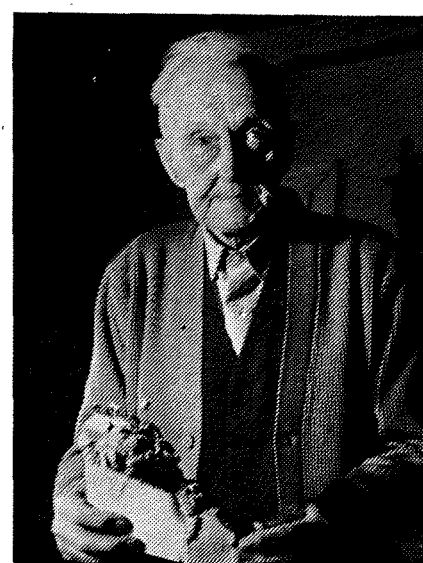
Slovenski veliki igralec Stane Sever je na velikem zboru ob obletnici slovenskega tabora v Vižmarjih recitiral Zdravico in se takole postavil med brhki dekleti v gorenjskih nošah.

Cukrarna, ta znana ljubljanska ubožnica, ki je dajala streho več znamenitim Slovincem, je le še spomin.

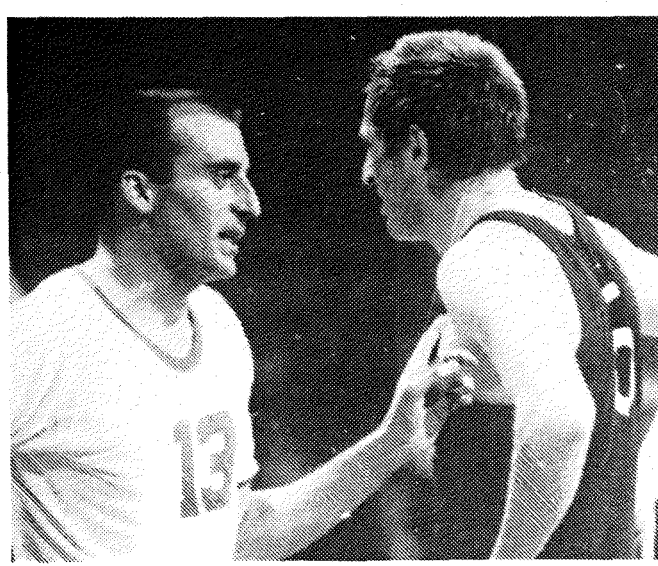
Iz serije zanimivih dokumentarnih posnetkov ob zasedbi ljubljanske filozofske fakultete v letu 1968.

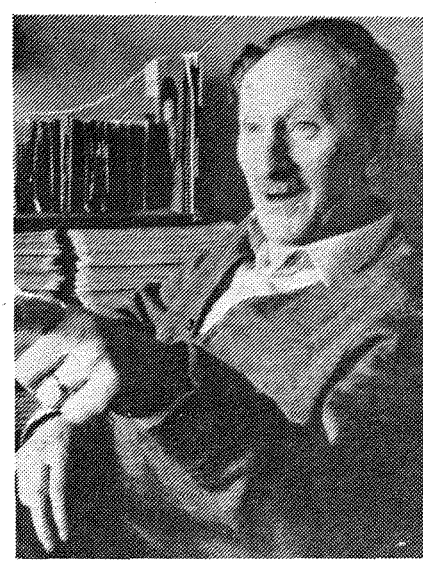
Fran Saleški Finžgar ob svoji devetdesetletnici. V rokah drži ožgano knjigo iz domače knjižnice, ki jo je med vojno zadela bomba.

Edi Šelhaus je posebno rad fotografiral športne dogodke, otroke in živali. V športu, pravi, je bilo lepo delati, saj je bilo to takrat področje, na katerem rezultati še niso bili vnaprej znani... Na fotografiji je Brane Oblak eden naših najboljših športnikov.

Velikana jugoslovanske košarke: Ivo Daneu in Radivoj Korać.

Posnetek Edvarda Kocbeka je nastal že pred domala tridesetimi leti.

Rezervni vojaški starešine v ravenski občini

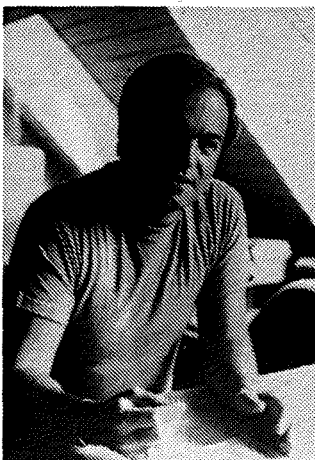
Prilagodili so se novim razmeram

Tako kot vso slovensko družbo, je tudi zvezo rezervnih vojaških starešin zajel val pluralizma. Ta ni v vseh organizacijah enako močan. Tam, kjer so ti procesi bolj intenzivni, se zavedajo, da bodo lahko preživeli le, če bodo imeli posluš za svoje člane in jim ponudili tisto, kar jim ne more nihče drug. Tam pa, kjer živijo na »stari slavi«, bodo kmalu ostali brez članov. Seznami bodo sicer polni, toda na usposabljanja in druge dejavnosti ne bo prišel nihče. Ena izmed tistih organizacij, ki si že dalj časa prizadeva spremeniti svoj način dela, je tudi občinska konferenca ZRVS Ravne na Koroškem. O njihovih naporih na tem področju smo se pogovarjali s predsednikom predsedstva OK ZRVS Ravne Dušanom Brankovičem.

»Zelo me je pritegnila ideja o novem načinu dela v ZRVS. V prejšnjem mandatnem obdobju sem prišel do spoznanja, da je treba predvsem zmanjšati aparat, ki je bil bolj forumski, kot pa operativen. Predlagal sem, da bi delo spremenili tako, da bi namesto komisij vpeljali referente za posamezna področja dela. Tako smo zmanjšali številčnost ter organov, hkrati pa smo vzpostavili neposredno odgovornost,« poudarja Dušan Brankovič. »Zdaj imamo tri referente in sicer za: kadrovske-statutarne vprašanja, za obrambno in samozaščitno usposabljanje, ki je novost. Tako smo se rešili tudi nepotrebne ideološke navlake, poudarili pa smo stroko in obrambo. Tretji referent pa odgovarja za informativno-propagandno dejavnost. Na tem področju smo imeli vrsto let probleme. Kljub temu, da je v naših vrstah več poklicnih novinarjev, nismo imeli te sreče, da bi kdo izmed njih napisal

men tudi sekretariatu predsedstva. Med sejama predsedstva se sestajajo predsednik, podpredsednik in sekretar, ki pregledajo pošto, pripravijo predloge in rešitve za posamezna vprašanja in rešujejo vso tekočo problematiko. Tako so dosegli, da jim zadeve ne ležijo v predalih, temveč jih sproti in tekoče rešujejo.

Pri svoji reorganizaciji so na Ravnah spremenili tudi samo občinsko konferenco. Tako ima v njej vsaka od petih krajevnih konferenc (Črna, Mežica, Prevalje, Ravne I in Ravne II) po sedem mest, kar znaša petintrideset delegatskih mest, iz predsedstva pa je šest članov. Tako ima občinska konferenca vsega skupaj 41 članov, kar je precej manj kot prej. Neodvisno od predsedstva pa delujeta še odbor za nadzor materialno-financijskega poslovanja, ki ima tri člane in samoupravno sodišče, ki ga na Ravnah imenujejo tovariško razsodišče in do danes ni obravnavalo no-

Dušan Brankovič: »V naši organizaciji dejansko ne občutimo političnih sprememb. Pri svojem delu izhajamo iz republiškega in zveznega zakona o SLO in DS, ki govorita o pomenu in vlogi ZRVS. Poseben poudarek pa smo dali samostojnosti, nadstrankarstvu in posebnemu družbenemu pomenu zveze rezervnih vojaških starešin.«

če. Imenovane so bile uradne komisije, ki so razpravljale in sklepale o vseh zadevah. Tako so o vsem odločali vedno eni in isti ljudje, zdaj pa pri tem sodeluje širok krog članov.

Tako kot v večini organizacij ZRVS so se tudi na Ravnah dolgo časa ukvarjali z udeležbo na najrazličnejših oblikah usposabljanja. Menili so, da je bolje, če pripravijo usposabljanje za manj ljudi, ki bodo prišli, ne pa za toliko ljudi, kot jih imajo na sezna-

Blankovič je bil rezultat tega podpisovanja ta, da je v organizaciji ostala približno polovica vseh rezervnih starešin v občini. S tem pa je delo vodstvom precej olajšano. Lažje so začeli načrtovati njihovo delo, zmanjšali so stroške, saj tistih, ki niso podpisali izjave ne vabijo na svoje dejavnosti. Prepričani pa so, da so na ta način obdržali tiste, ki so, kljub vsem obremenitvam, pripravljeni delati.

Odziv članov na prvo letošnje usposabljanje, to so bila predavanja, je bil proti pričakovanjem velik, saj je prišlo več kot sedemdeset odstotkov vabljenih. V vodstvu ravnenskih rezervnih starešin so veseli takšnega obiska. Priča namreč, da so na pravi poti, hkrati pa bo velika vzpodbuda za delo vnaprej. Dušan Brankovič pa samokritično priznava, da so predavanja pokazala, da kljub nekaterim avdio in video popestritvam, niso več privlačna. Zato bodo storili vse, da bi svojim članom ponudili več praktičnega usposabljanja, ki je tudi veliko bolj privlačno.

Prvi korak k temu je bil prav gotovo velik tehnični zbor, ki so ga pripravili v začetku junija na Poljani. Na posameznih delovnih točkah so svojim članom pokazali pehotno oborožitev, sredstva za zveze, protiletalsko obrambo, ABK obrambo, sredstva za protioklepni boj, protitankovske in protipehotne mine ter protipožarno opremo. Največ pozornosti so rezervni starešine in drugi Korošci, ki so si ogledali zbor, namenili obstreljevanju letala v letu in streljanju z orožji za protioklepni boj. Seveda so vsa streljanja opravili s šolskim strelivom. Gasilci pa so vsem pokazali eno svojih najsodobnejših vozil za posredovanje pri požaru.

Tudi na Ravnah ugotavljajo, da namenja njihova organizacija premalo pozornosti družabnosti. Zato so se konec aprila odločili in pripravili pohod po Vorančevi poti, kjer so si udeleženci ogledali vse kar je povezano s tem našim pisateljem, poleg tega pa so se pomerili v metanju pikada, streljali so z zračno puško in lokom, dodali so tudi nekaj strokovnih stvari, na cilju pa so pripravili bogat kulturni program. Čeprav bi pričakovali, da je ta pohod stal veliko denarja temu ni tako. V glavnem so ga pripravili na amaterski podlagi, na njem pa so dobili veliko zanimivih predlogov, ki jih bodo v prihodnje razdelali. Prav gotovo bodo tudi v prihodnje pripravili takšne družabne prireditve, saj prispevajo k boljšemu spoznavanju rezervnih starešin med seboj in med njihovimi družinami.

Dušan Brankovič je bil spet izvoljen za predsednika predsedstva občinske konference ZRVS na Ravnah. V tem mandatnem obdobju pa bo tudi predsednik medobčinskega sveta ZRVS za Koroško. Ker so se v Sloveniji pojavile ideje, da bi ta telesa ukini, smo Dušana Brankoviča vprašali, kaj o tem misli na Koroškem.

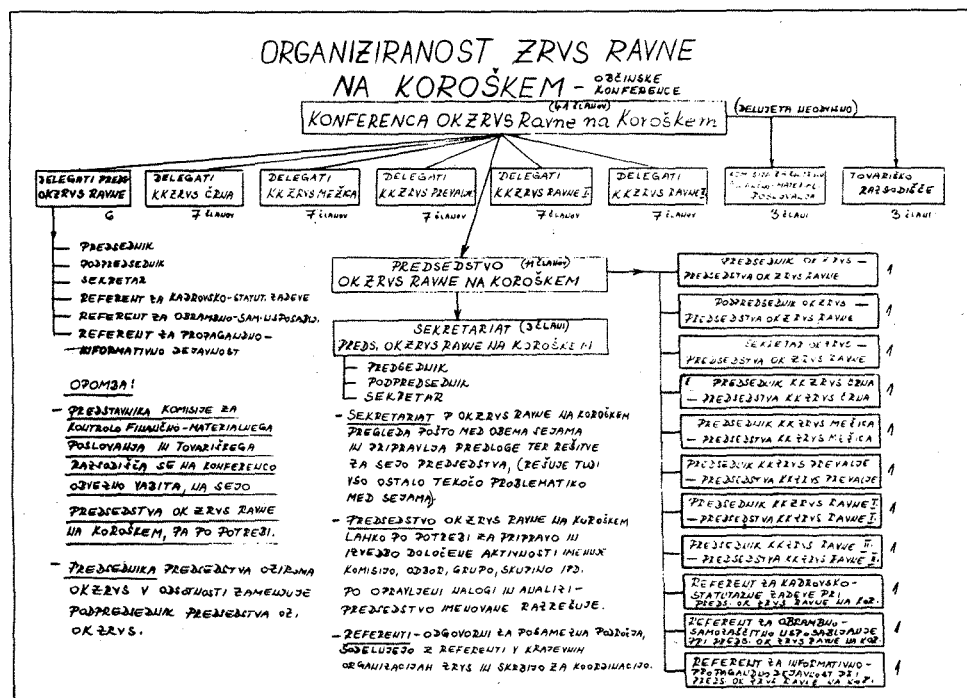
»Ocenjujemo, da so medobčinski sveti koristni. Pri nas ni nikakršne druge možnosti za sodelovanje, zato

menim, da neko telo mora biti. Njegova naloga je predvsem koordinacija in svetovanje pri skupnih dejavnostih v regiji. Štiri koroške občinske organizacije so dejansko prepuščene same sebi in nimajo druge povezave kot pa z republiško konferenco ali pa njenim predsedstvom. Za obstoj medobčinskega sveta pa obstaja še en velik razlog. Gre namreč za sodelovanje med slovenskimi in hrvaškimi regijami, ki ležijo ob Dravi. Pobudnik za podpis listine o sodelovanju je bila Koroška, podpisale pa so jo tudi skupnosti občin Bjelovar, Varaždin, Osijek, kasneje sta se pridružila še Maribor in Murska Sobota. Smisel tega sodelovanja je v tem, da si bogate, dejanske in življenjske izkušnje izmenjamo. Pri ložnost pa so ravno ta srečanja, ki so vsako leto v drugi regiji. Delegacijo posamezne regije sestavljajo po en predstavnik vsake občine in pri nas se trudimo, da gre vsako leto predstavnik druge krajevnice konference. Seveda pa se mi zdijo pomisleki ob medobčinskih svetih upravičeni tam, kjer je ta profesionaliziran, kjer ima administrativni aparat in kjer potrebuje za svoj obstoj veliko denarja. Pri nas tega ni. Dogovorjeni smo tako, da sta predsednik in sekretar tiste občinske organizacije, ki koordinira delo v regiji, tudi predsednik in sekretar medobčinskega sveta. Zdi se mi, da je to dobra metoda dela in ni v nobenem smislu posebna obremenitev. Zato pozitivno ocenjujemo delo teh svetov, smo pa proti njihovi profesionalizaciji, je med drugim dejal Dušan Brankovič.

Po vsem kar je povedal

stimulacije. »Čeprav je bilo pred časom na republiški ravni na papirju vse lepo napisano, pa v praksi še danes, vsaj pri nas, ni urejeno. V naši regiji nihče od predsednikov in sekretarjev občinskih, kaj šele krajevnih organizacij ne dobiva nobenih nadomestil ali honorarjev. Vse delo opravimo prostovoljno. Na to organizacijo nas veže tista zaveza, ki smo jo dali, ko smo služili kadrovske rok, in ko smo postali rezervni oficirji. Po drugi strani pa nam ni vseeno, kaj bo z mladimi oficirji, ki prihajajo iz šol, kaj bo z njihovo usposobljenostjo in pripravljenostjo, da se vključijo v sistem SLO in DS, poudarja Dušan Brankovič. »Mislim, da je sedanje vodstvo naše organizacije pripravljeno, da z dušo in srcem dela v njej, in da s svojo usposobljenostjo pomaga tistim, ki teh stvari ne obvladajo, tako kot bi morali in želeli. Prizadevamo si, da bi uresničili posamezne ideje, ki pridejo iz krajevnih organizacij. Poskušamo jih strokovno razčleniti in razdelati. To delamo samostojno, brez kakršnegakoli vpliva in ne po navodilih, ki pridejo iz RK ZRVS, kaj naj bi delali. V prihodnje si bomo prizadevali, da bi za takšne oblike dela motivirali čim več naših članov, pa ne samo njih.«

Prav gotovo Dušan Brankovič ni povedal vsega o delu in življenju ravnenskih rezervnih starešin. Marsikaj bi lahko povedal; o izredno tesnem sodelovanju z občinskim štabom teritorialne obrambe, pristnem sodelovanju s posameznimi strožnicami v njihovi občini in še marsičem drugem.

Shema nove organiziranosti ZRVS na Ravnah. Kot pravi Dušan Brankovič so jo izdelali že konec leta 1988. Tako kot vse druge dokumente so jo poslali republiški konferenci ZRVS. Verjetno pa je tam niso vzeli resno, saj je skoraj neverjetno, da bi lahko neka organizacija v Sloveniji s svojimi idejami o prenovi prehitela predsedstvo RK ZRVS.

daljši članek o naši organizaciji. Odločili smo se, da takšnega človeka poiščemo v uredništvu Informativnega Fužinarja, ki ga izdaja Železarna Ravne, vendar pa je v njem obdelano dogajanje v vsej Mežiški dolini. Za sodelovanje smo uspešno pridobili novinarko Fužinarja in vsi smo zadovoljni. Tako je postala informativno-propagandna dejavnost področje, ki smo ga uspešno po dolgem času ustrezno kadrovske pokrili. Referenti za posamezna področja pa so tesno povezani med seboj in z občinsko ter krajevnimi konferencami.

V občinski konferenci ZRVS na Ravnah so pri svoji reorganizaciji dali večji po-

benega primera. Predstavni-ka teh dveh teles pa vabijo tudi na sejo predsedstva, če to zahteva problematika, ki jo obravnava.

Kot pravi Dušan Brankovič je pomembna novost tudi to, da lahko predsedstvo občinske, ali katerekoli krajevnice konference imenuje med sejama za pripravo in izvedbo neke dejavnosti skupino, komisijo, odbor ali kakor to že imenujemo. Člani takšne skupine so imenovani na podlagi njihovega strokovnega znanja in usposobljenosti ter seveda pripravljenosti do dela. Tako so aktivirali veliko število rezervnih starešin v krajevnih in občinski konferenci, kar prej ni bilo mogo-

mu. Razmišljali so o tem, kako bi ugotovili to število. V veliko pomoč jim je deseti člen sedanjega statuta ZRVS, ki pravi da je članstvo v tej organizaciji prostovoljno. Vodstvo ravnenskih rezervnih starešin je zato sestavilo pristopno izjavo. To so člani podpisovali na vseh lanskih dejavnostih. Izjava je bila sestavljena tako, da je člane seznanila s spremembami statuta, s programom dela in načrti za prihodnje. Na podlagi tega se rezervni starešine odločali in prostovoljno podpisali izjavo, da postajajo člani ZRVS. Podpis izjave pa hkrati pomeni, da bodo aktivno delali in izvajali program dela. Kot pravi Dušan

Orožje in opremo za tehnični zbor je prispevala teritorialna obramba. Vsem tistim, ki so si zbor ogledali, pa so vse o orožju in njegovih značilnostih pripovedovali ravnenski rezervni starešine. (Foto: OK ZRVS Ravne)

Dušan Brankovič so on in njegovi sodelavci porabili veliko ur, predvsem svojega prostega časa, da so reorganizirali organizacijo ZRVS na Ravnah na Koroškem. Zato nismo mogli mimo vprašanja

Predvsem je važno to, da so ravnenski rezervni vojaški starešine našli način, kako popestriti delo in pritegniti tiste ljudi, ki so pripravljeni delati.

B. K.

Najbližji skok v kulturno Evropo

Benetke 90

Bienale, Tizian, Dali in še marsikaj – poleg nogometa

Še preden se dodobra za-
veš, se nekaj korakov čez ju-
goslovansko-italijansko mejo
že znajdeš v primežu nogo-
metne vročice. Če si na po-

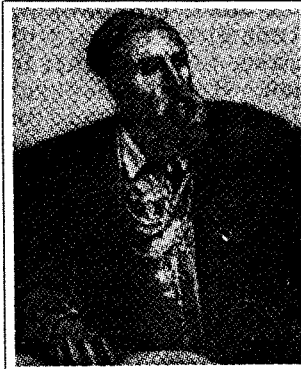
krati, kadar (vsaki dve leti) se
tod kopičijo likovne razstave
vseh vrst, ki spremljajo zna-
meniti beneški likovni biena-
le, v prav tako znamenitih be-

(1900–1930). Ob tem pa ne
priporočamo pretiranega po-
sedanja po vogalih na kavcih
ali osvežilnih pijačah, ker se
utegnete tako ponevedoma
znebiti še zadnje pare.

Nekje sredi pohoda po me-
stu vas zvabijo prva na stežaj
odprta vrata na razstavo slav-
nega mustačarja Dalija, ki se
predstavlja z grafikami, nekaj
slikami in kiparskimi multi-
pli. Razstava nas opominja,

časa, spreminjajo nam pri-
učena razmerja med predme-
ti in naravo, med moškim in
žensko, med oblikami in bar-
vami, med čutenji in priuče-
nostjo. Njegovi sloni dobijo
pajkove nožice, njegove Ve-
nere imajo vse polno preda-
lov, ki skrivajo neznane vse-
bine in njegove človeške gla-
ve prehajajo v daljavi v zele-
na drevesa, reinkarnirana
v tiem prehodu.

nali, naveličani starci in živ-
ljenja polni knezi, vabeče le-
potice in množica vrvečih bi-
blijskih prizorov. Vse kipi
v nebo v pravih proporcijah

Tizianova razstava bo na ogled vse
poletje, tja do jeseni. Zares je vred-
na ogleda. Na sliki: slikarjev avto-
portret

in izjemnem poznavanju sli-
kanja skrajšav. Videti Tizi-
anovo razstavo v Benetkah je
res prijetno doživetje.

So pa uvedli Italijani zaradi
izkušenj iz prejšnjih let no-
vost: na razstavo se je treba
najaviti vsaj dan poprej, da
vam določijo uro obiska. Ta-
ko se izognejo nepopisni gne-
či v razstavnih dvoranah, pa
tudi škodljivi teži za staro pa-
lačo, ki se že sicer – tako kot
večina stavb v Benetkah, po-
tresuje v svojih lesenih kon-
strukcijah.

Beneški parki, nekje na
sredi poti proti Lidu, so letos
nekam oskubljeni, saj so
oklestili drevored platani in
drugi dreves skoraj do obi-
sti. Ni nam znano, ali so to
storili zaradi pomlajevanja ali
zavoljo kakšne drevesne bo-
lezni – vsekakor bo v vročih
poletnih dneh vsaj nekaj časa
tam manj sence kot doslej.
Zato pa se že bolj od daleč, še
s čolna mestnega prometa,
lahko vidi vhod v razstavišni
park beneškega bienala.

In kaj je letos v teh parkih
med zelenjem skritega? Zdi
se, vsaj takšen je splošni vtis,
da so svetovna politična do-
gajanja vplivala tudi na umet-
nost, ki je razstavljena na bi-
enalu. Vsaj na ta način, da je
čutiti, da ji nekoliko pojema
sapa za kakšnimi ekstrava-
gantnimi prodori, za humor-
jem, za avtorji, ki bi zableste-
li »v enem samem nonšalant-
nem zamahu«. Veliko je per-
feksionizma, veliko umirje-
nosti in pogledovanja »navz-
noter«, še posebno veliko pa
je, (morda je to tudi zelo
osebno občutje), morbidne
govorice Vzhoda, ki grebe po
mrtvih, spominja na vojno,
razstavlja kri in trpljenje.
Zlasti Poljaki in Romuni iz-
stopajo v tej smeri, ob boku
pa so jim po splošnem vtisu
tudi Vzhodni Nemci. Edino
konkretno znamenje osvobo-
ditve kaže romunski avtor
porcelanskih figur z gesto, da
njegovo delo prehaja iz pavi-
liona v park, v travo in med
klopce, med žive ljudi iz svo-
bodnega sveta. V tem kon-
tekstu je videti sprava in
vprašanje sprave vedarle ma-
lo drugače kot na »domačem
dvorišču«. In tudi drugače od
grafitov na izraelskem pavil-
onu, kjer je zapisano marsi-
kaj strupenega: kot – Židje,
morilci, Svoboda za Palesti-

no, tatovi in podobno...,
medtem ko kipar Dorchin
znotraj paviliona razstavlja
skulpture iz zarjavelega žele-
za z naslovi »Združeni«, »Iz-
hod na morje«, »Requiem« in
»Jus Primae Noctis« – z izra-
zito antimilitaristično vse-
bino.

V takšnem razmišljanju in
pogledovanju je kar nekam ne-
krofilsko dekadentno in blas-
femično počutje ob vstopu
v ameriškem paviljonu, kjer
razstavlja gospa Jenny Holzer
»beneško inštalacijo, spomi-
njajočo na velikanska skupna
grobišča Doberdoba ali je
v Obsočju – z marmornimi
tlakovanimi rombi, v katere-
ga vsakem je kamnoseško
vklesana kakšna misel, pri-
bližno tako dolg napis, kot
okšen nagrobni verz. Umet-
nica je, tako sama pravi, ho-
tela doseči nekaj drugega kot
je sama abstraktna umetnost,
kar je želela doseči s pisano
besedo – z mislimi, najdenimi
v slikarski umetnosti. Tudi ta
prikaz na nek morbiden način
povezuje letošnji beneški pri-
kaz umetnosti Vzhoda in Za-
hoda z govorico bojarni pred
smrtjo in nam imputira z vso-

No expo a Venezia!

Tudi umetniki na bene-
škem bienalu so poleg meš-
čanov in širše svetovne jav-
nosti vzdignili svoj glas zo-
per veliko-svetovno razsta-
vo EXPO 2000, ki naj bi
bila v tem prastarem mestu.
Poznavajoč njegovo krh-
kost in tisoče problemov
v zvezi z njegovo revitaliza-
cijo, so podpisovali apel zo-
per svetovno razstavo.
V dneh, ko smo obiskali
Benetke, so se podobni
apeli kar vrstili, sredi prejš-
njega tedna pa je končno
italijanski minister za kultu-
ro sporočil, da se Italija do-
končno odpoveduje svetov-
ni razstavi leta 2000 v Be-
netkah.

to te govorice prevaganje čr-
nogledosti nad igrivo brez-
skrbnostjo ali parodičnostjo,
kakršno ponazarja na primer
umetnostni prikaz »medenih
tednov« v Španskem pavil-
onu. Tam in v še nekaterih
kritih kotičkih drugih pavil-
onov je najti nekaj otroške
sreče odraslih umetnikov, ne-
kaj sanjske zatečenosti in
z afriškim koloritom oploje-
nimi barvami. Vse skupaj pa
je čisto gotovo, ne glede na
izbore in selektorje, podoba
umetnostnega življenja zad-
njih dveh let v svetu. V tem
kontekstu se pa le zdi, da je
jugoslovanski paviljon z beo-
grajskim avtorjem (Branko
Filipović – Filo) in njegovo
barvno abstrakcijo malce
preskromno predstavil jugo-
slovansko likovno sceno, kdo
bi vedel, ali ne spet (kot že
tolikokrat) vendarle malo tu-
di po ključu in principu »en-
krat eden, enkrat eden...«

Vsota letošnjih beneških
spoznanj lahko jugoslovanski
sodobni likovni umetnosti
malce dvigne samozavest
v splošnem, zanimivo pa je,
da morda tokrat prvič lahko
to bolj posplošno rečemo tu-
di za ožje področje kiparstva.

Bojana Žokalj-Jesih

Številni umetniki so predstavljali svoje umetniške vizije za revitalizacijo Benetk, oziroma so ponudili svoje
»prispevke za Benetke. Med drugimi Rob Scholte, holandski umetnik, razmišlja o dvojnem pomenu Benetk, te
stalne razstave cerkva in trgov, palač in mostov.

staji kupiš to ali ono revijo,
zanesljivo iz nje slejkoprej
pade tudi spominček – pisana
vrečka z emblemom svetov-
nega nogometnega prven-
stva, umetelno izrezljana pol-
papirnata čepica za na glavo,
senčniki, prtički, zastavi-
ce... Vse oblikovano z veli-
ko mero okusa in iznajdljivo-
sti. Tako hočeš-nočeš, tudi če
nisi nikakršen ljubitelj nogo-
meta, postaneš udeleženec
tega zgodnjepoletnega cir-
kusa.

»Ste gledali uvodno tekmo
Argentina–Karemun,« me
prijazno povprašuje dete mo-
jih beneških prijateljev, ki se-
veda nič ne ve o Afriki in
Kamerunu, ve pa dobro, da
morajo biti tisti zamorci fant-
je od fare, če jim je navijala
vsa Italija.

Navsezadnje niti ni bistve-
no, za katero igro gre, da je le
veliko zabave, znanih zvezd,
lepotic in denarja naokoli.
Tako se tudi sredi Benetk
s plakatov smehljajo razni
znani Italijani, ki vabijo na
Italio '90 in jih prav nič ne
moti družba tistih drugih pla-
katov, s katerih vabi zajetna
Tizianova Danaja na veliko
mojstrovo retrospektivo
v Doževo palačo.

Sploh je letošnja »štimun-
ga« v mestu vzdihljajev ne-
kam bolj posvetna kot druge-

neških parkih (Giardinih).

Zakaj vam sploh pišemo
o Benetkah ta čas, ko si jih
pri nas lahko privoščijo vse
manj ljudi? Zato in predvsem
zato, ker se je kljub revščini
in priškrnjevanju družinskih
proračunov na vseh področjih
vendarle treba razgledovati
po širši Evropi, vonjati njeno
kulturo in se nenehno pri-
merjati z njenimi dosežki.
Benetke pa so nam takorekoč
še najbližje in v njih, kakor
v vsakem večnem mestu, je
vselej za vsakogar nekaj.

Benečani pravijo, da je le-
tošnje leto v znamenju navala
ljudi iz vzhodnih držav, zlasti
Čehov, ki menda obsedajo
Benetke v stotinah in tisočih.
Revščina jim gleda iz oči in
žepov, lakota po stari in novi
kulturi in možnosti, da se do-
taknejo Mostu vzdihljajev ali
katerega od stebrov Doževe
palače, pa je še večja.

Končno pa je najlepše
v Benetkah ravno to, da po-
staneta v njih nenadoma bo-
gata siceršnji revež in pre-
možnež. Toliko tega, kar se
je nakopičilo v slavni zgodo-
vini, predvsem pa najlepši
mestni razgledi, je zastonj. In
po sorazmerno znosnih cenah
so tudi vstopnice za beneški
likovni bienale, za Tiziana, za
muzej Peggy Guggenheim in
za umetnost Rusije

da smo se morda v preteklosti
vse preveč ukvarjali z Dalije-
vimi brki in trači o njem,
medtem ko je »nori« Španec
ustvarjal velika dela, s kateri-
mi nas svari pred našo člove-
ško nadutostjo, ki ureja svet
po svoji meri, ta čas ko ga
osnovni elementi sveta gnete-
jo po svoje. Maličijo nam ure

Izraelski kipar Dorchin: »Mehka past«. Na 44. likovnem bienalu je bilo
zastopanih največ kiparskih del.

Vabljava razstava o Slovenskem šolskem muzeju

Šola moje babice

V Slovenskem šolskem muzeju v Ljubljani so pred dnevi odprli zanimivo razstavo, ki bo odprta vse tja do meseca oktobra. Razstava

Branko Šuštar

pogovarjali z avtorjem razstave kustosom Brankom Šuštarjem.

»Večino šol je pritegnila razpisana tema Iz zgodovine šole v mojem kraju, saj sta radovednost, kako so se šola-li starši in dedje ter gradivo, ki naj bi bilo na voljo v kraju samem, doma in v šoli, najbrž odločili za šolsko tematiko. Tema je bila široko zastavljena že ob razpisu in je dovoljevala obdelavo gradiva od nastanka šole pa vse do sedanjosti. Mladi raziskovalci so v njih obravnavali nekdanje šole v kraju, podružnice in podobno,« poudarja Branko Šuštar.

V svojih nalogah so učenci najpogosteje obdelovali celotno preteklost šole, še posebej pa so obdelali tisti čas, do

učitelji in učenci. Naloge so večkrat tudi odlično likovno opremljene in nekatere imajo tudi posebne dodatke v obliki video in audio kaset.

Kot poudarja Branko Šuštar so mladi raziskovalci pogosto zastavili vsebino nalog kronološko, včasih kar preveč po kronikah, ki pa navadno bolj podrobno obravnavajo zaupanje šolske prireditve, kot so različne proslave in prireditve. Manj pozornosti pa namenijo vsebini pouka. O šolskem vsakdanu pa so dobili več podatkov v pogovorih s starejšimi krajanji.

»Nekatere naloge so tudi vsebinsko lepo oblikovane in v njih so mladi raziskovalci obdelali od šolskih stavb, učiteljev, številu učencev, predmetnika do najrazličnejših proslav in zunajšolskih dejavnosti. Druge naloge pa so celo analitične in vsaka je prinesla nekaj novega,« meni Branko Šuštar.

Kot smo zapisali na začetku je bila druga tema delovanja društev v kraju. Tega pi-

sanja se je lotilo precej manj raziskovalcev, za kar so tudi objektivni razlogi. Gre za to, da o delovanju društev ni ohranjenega veliko gradiva, niti v arhivih, niti v društvih samih. Še največ ga je pri posameznih članih in nekdanjih funkcionarjih teh društev, ki pa jih je treba poiskati in se z njimi pogovoriti.

Sicer pa so Branko Šuštar in njegovi sodelavci razdelili razstavo v štiri dele, in sicer je poseben del namenjen nalogam o društvih, v ostalih treh delih pa so naloge o šolah na Primorskem, Štajerskem in Prekmurju ter osrednji Sloveniji. Postavljali razstave pa pogrešajo naloge z območja Gorenjske.

Pri izdelavi raziskovalnih nalog imajo velike zasluge mentorji, ki so vložili ogromno napora vanje, čeprav imajo za to priznanih le trideset šolskih ur.

Prav gotovo vas bo med počitnicami veliko hodilo po Ljubljani. Vzemite si nekaj minut časa in stopite v Slovenski šolski muzej in si oglejte razstavo Šola moje babice, ki je odprta vsak dan od 9. do 12. ure. Verjemite, ne bo vam žal.

B. K.

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJ

Hura, počitnice!

Torej ste jih le dočakali – počitnice namreč. Prav gotovo ste, ali pa jih še boste, šolske potreščine prav »nežno« odložili v najtemnejši kot vašega domovanja. Pred vami sta več kot dva meseca, ki ju boste preživeli vsaj približno tako, kot si sami želite. Kljub temu pa vsaj z delčkom možganov mislite, da bi o svojih počitniških zgodah in nezgodah napisali nekaj vrstic, ali narisali risbo. Zelo bomo veseli vsakega vašega prispevka in ga bomo tudi objavili. Vabimo vas, da se lotite svinčnikov, barvic, voščenk in vsega drugega, s čimer lahko rišete ali pišete.

Seveda pa se niso počitnice začele za vse enako. Pravi šok so doživeli tisti osmošolci, ki so imeli sprejemne izpite za vpis na ljubljanske gimnazije. Policija je namreč ugotovila, da so nekateri poznali matematične naloge in njihove rešitve. Zato so ta izpit razveljavili in vsi bodo morali znova na preizkus znanja.

V jeseni pa vas v šoli čaka precej novosti, vendar vas ne bi zdaj obremenjevali s tem, ampak bomo o tem pisali kdaj drugič. Vsem skupaj lepe počitnice.

Živin namestnik
Bojan

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJ

Sprejem za pionirje

Predsednik občinskega odbora ZZB NOV Maribor Jože Berce je v domu družbenih organizacij pripravil sprejem za pionirje, ki so v okviru kurirčkove pošte sodelovali v nagradnem likovnem natečaju »Veseli maj«. Svečanosti se je udeležilo 39 pionirjev in njihovih mentorjev. Predsednik Jože Berce se je pionirjem in mentorjem zahvalil za njihovo sodelovanje v nagradnem likovnem natečaju in pohvalil njihova

prizadevanja na tem področju. Pionirjem so izročili pohvale za njihovo uspešno delo in za sodelovanje na natečaju. V krajšem kulturnem programu so sodelovali učenci osnovne šole »Franc Rozman Stanek«. Za udeležence so pripravili tudi skromno zakusko, med katero so se pionirji pogovarjali o svojem sodelovanju v nagradnem natečaju in o tem, kako so likovno izrazili svoje videnje »Veselega maja«.

M. K.

V takšnih šolskih klopeh so sedele naše babice in morda tudi naši starši.

ima naslov Šola moje babice, podnaslova pa sta Šola v mojem kraju ali Iz zgodovine društev v mojem kraju. Ta razstava je prikaz raziskovalnih nalog, ki so jih opravili člani zgodovinskih krožkov po slovenskih šolah, predstavili pa so jih na 21. srečanju mladih zgodovinarjev v Kopru. Tega srečanja se je udeležilo s svojimi izdelki devetpetdeset šol, strokovna žirija pa je podelila enaindvajset zlatih, enaintrideset srebrnih in sedem bronastih priznanj. O razstavi v Slovenskem šolskem muzeju smo se

katerega seže spomin. Povedati je treba, da so pri svojem delu veliko uporabljali zgodovinsko gradivo, od šolskih kronik, druge pisne dokumente, ki so jih našli na šoli, župnišču, ali v pokrajinskih arhivih. Če k temu dodamo še spričevala, fotografije, učbenike in zvezke, druge pisane potreščine, ki so pogosto priložene nalogi v originalu ali kopiji, na podlagi katerih imamo pregled virov, ki so jih učenci našli, zbrali in uporabljali pri nalogi. Poleg tega so zbrali podatke tudi z anketa-mi in intervjuji z nekdanjimi

Del razstavljenih raziskovalnih nalog

Po osmih letih – nova tabornikova knjižica

Vsak tabornik ima poleg taborniške izkaznice tudi TABORNIKOVO KNJIŽICO. To je mala publikacija, ki smo jo v Sloveniji prvič spoznali že leta 1955 kot zvezek s karisto tiskanimi in praznimi listi. V knjižico tabornik vpisuje svoje vtise s taborniškimi akcij. Leta 1964 pa smo prvič dobili knjižico, ki je ponudila tudi nekaj strokovnega taborniškega znanja. Kasnejši ponatisi v manjšem obsegu so ponujali več prostora za osebne vpise v to publikacijo.

ODRED ROŽNIK pa je ob volilni konferenci RK ZTS izdal zajetno Tabornikovo knjižico s tokrat prvič večbarvnim ovitkom s 130 strani tiskanega besedila in nekaj praznega prostora za tabornikov DNEVNIK. To je torej 7. knjižica (če štejemo še ponatis), ki ima tudi enak namen in velikost kot dosedanje, torej nadaljuje tradicijo prejšnjih sedmih knjižic.

Tabornikovo knjižico ima VSAK TABORNIK vedno pri sebi. Približno šestina prostora je namenjena osebnim podatkom lastnika knjižice (osebne mere, pomembne telefonske številke, številke dokumentov, znaki enot, kjer je včlanjen tabornik, naslovi članov voda oziroma kluba, rojstni dnevi prijateljev, že osvojeno znanje, tekoči pregled znanja, ki ga tabornik še osvaja, urnik, šolske ocene, pregled udeležbe na taborniških srečanjih – akcijah), zadnji del pa za osebne beležke z akcij. Na to mesto tabornik odtisne žige planinskih postojank, spominske žige taborniških akcij, žige enot, s katerimi sodeluje, vpisuje podatke,

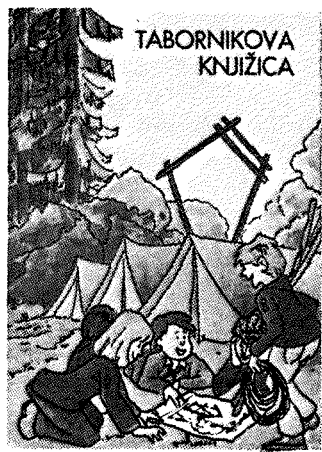
ki se mu zdijo zanimivi, vodi osebni dnevnik in podobno.

Osrednji del je odmerjen stroki. Tokratna publikacija ponuja poleg številnih znakov in skic, ki jih naj bi poznali taborniki še druge zanimivosti, ki že presegajo ožji strokovni obseg taborniškega življenja. Najmlajši bodo lahko izmerili osebne mere rok, višino dvignjene roke, prav tako bodo lahko odtisnili palec na posebno mesto.

Že na prvih straneh je Zdravljica in grb Slovencev v Karantaniji iz leta 1160, nekaj taborniških pesmi, ki jih redno prepevamo na taborjenjih. Sledijo pa poglavja kot npr. Uradni simboli ZTJ, Osebna oprema, Oznake funkcij v ZTJ, Taborniška abeceda, znaki veččin za medvedke in čebelice ter za tabornike in tabornice, nekaj zamisli za taborniški obroček za ruto, del o rut in članskem traku. Tudi imena dni in mesecev v osmih jezikih pestrijo knjižico. Razne abecede in rimske številke, formule za geometrijske like in telesa, podatki o normalni telesni teži in krvnem pritisku, delovanju alkohola na človeka bodo zanimivi predvsem za starejše tabornike.

Strokovni del pa je v glavnem prikazan s skicami oziroma ilustracijami: potni znaki, prapori v ZTS, nekaj besed o šotorih, bivaku, ognjih in ognjiščih, vozli za najmlajše in pregled zanimivejših vozlov, znaki za mornariško abecedo, znaki morse in semafor; malce več prostora je odmerjeno vremenu in oblakom, iz Beaufortove skale spoznamo zanimive podatke o vetrovih, sledovi ži-

vali bodo zanimivi za vsakogar, ocenjevanje oddaljenosti pa je kar obsežno poglavje. Topografski znaki so na novo izrisani in jih lahko pregledamo kar na sedmih straneh (novi in stari). Na zimskih akcijah nam bodo koristila pravila igre na snegu. Karta nočnega neba posreduje nekatera ozvezdja, prva pomoč na akcijah je namenjena res prvi pomoči za najbolj značilne poškodbe ali

neprijetnosti, s katerim se otroci srečujejo na izletih, taborjenjih in na akcijah v naravi (žulj, praska, rana...). Alarmne znake in kako se ravnamo po njih pa mora obvladati vsak državljan. Tudi kako ravnati ob naravnih in drugih nesrečah, mora vedeti vsak tabornik. Običajno se tabornik ne izgubi, vseeno pa je dobro vedeti, kako se ravnamo v takih primerih. Za netabornika... Zavarovane rastline in živalske vrste v Sloveniji bi moral poznati vsak tabornik, vsak ljubitelj narave, zato je podan pregled vseh zavarova-

nih rastlin in živalskih vrst z dodatkom občin Nova Gorica in Sežana. Zleti so zanimivi za vsakega tabornika, zato ne bodo odveč podatki o slovenskih in jugoslovanskih zletih ter tudi o svetovnih skavtskih jamborejih. Temu delu sledijo mednarodni skavtski znaki in pesem Dan je šel v številnih jezikih ter nekaj znakov organizacij, ki delujejo v sestavi OZN – Organizacije združenih narodov, katere (UNESCO) član je tudi svetovna skavtska organizacija.

Kot neke vrste zaključek te knjižice pa je avtor zbral na 18 straneh prek 200 izkušenj za praktično uporabo. Seveda pa knjižica ne bi bila popolna, če ne bi lahko povsem na koncu prebrali »izvleček« O TABORNIŠTVU – kaj je tabornik, česa se nauči v organizaciji in da je to velika igra, ki kasneje postanejo življenjska pravila odraslega človeka.

Pred izidom je bilo zanimanje za to knjižico tudi med netaborniki tolikšno, da so v odredu zbrali denar za material že za ponatis. Udeleženci programske volilne konferenice Zveze tabornikov Slovenije bodo Tabornikovo knjižico lahko že na seji sami prejeli in s tem prihranili na poštnih stroških. Rožnikovci pa pravijo, da bo knjižica v prodaji na skupščini po lastni ceni, seveda ob takojšnjem plačilu.

Odred Rožnik šteje izdajo TABORNIKOVE KNJIŽICE za svoj poseben podvig, saj je prepričan, da bo pomagal za polniti pomembno vrzel na tem področju v taborniški organizaciji pri nas.

ST

Zvezna nagrada »Oslobodjenja« za Arboretum Volčji potok

Narava je enkratna stvar. Bo di dobre ali slabe volje, vedno razveseli oko in srce. In če je urejena ter na enem mestu ponuja izjemno dendrološko zbirko oziroma kar 4570 različnih vrst dreves, grmičevja in cvetja, je stvar še toliko bolj zanimiva. Najbrž ste uganili, da gre za znani Arboretum Volčji potok pri Radomljah, za katerega večina pravi, ah, ja, to je blizu Ljubljane in lepo je tam. Bolj malo pa je znano, da je ta biser začel nastajati že v 13. stoletju, hortikulturni park pa so začeli resneje ustvarjati v preteklem stoletju. In zakaj tak uvod? Zato, ker je Arboretum Volčji potok dobitnik letošnje zvezne nagrade »Oslobodjenja« za ohranjanje naravne dediščine v SFRJ. Naj takoj dodamo, da so se za to pomembno priznanje v hudi konkurenci letos potegovali še Pragozdni rezervat Peručica iz Bosne in Hercegovine, Narodni park Biogradska gora iz Črne gore in Narodni park Kornati iz Hrvaške. Zmaga med tako pomembnimi objekti naravne dediščine pomeni izredno priznanje ne le za Arboretum sam, temveč tudi za obči-

ni Domžale in Kamnik ter celotno Slovenijo.

Arboretum Volčji potok pri Radomljah je večnamenska kulturno-prosvetna ustanova. Je objekt, so zapisali v obrazložitvi in strokovnih vrednotah. Obsega 87 hektarjev površin, oziroma pet jezer in 30 hektarjev gozda. Kot arboretum je v Jugoslaviji največji in najkakovostnejši, prek brezplačne izmenjave semen in sadik pa je delovno povezan z 250 sorodnimi organizacijami po svetu. Posebni del arboretuma je tako imenovan rožarij, hkrati pa predstavlja svetovalni, informativni in prodajni center za hortikulturno oblikovanje in sadjarstvo. S tolikšnim bogastvom najrazličnejših rastlinskih vrst pomeni neprecenljivo vrednost in se po mednarodnih merilih lahko postavi ob bok podobnim institucijam na svetovni ravni.

Arboretum tak, kakršen je danes, kot enkrat in redki primer oblikovane narave, je torej rezultat varovanja naravne dediščine, katerega začetki segajo v 19. stoletje.

Cepprav je zgornji grad Volčji

potok v najstarejših virih omenjen že v 13. stoletju, je za zgodovino pomembnejši spodnji grad, zgrajen v 17. stoletju, za katerim je že takrat obstajal manjši park. Posedstvo je leta 1882 kupil ljubljanski trgovec Ferdinand Souvan. Ko pa ga je od njega prevzel sin Leon, se je park razširil na 12 hektarjev. V njem je posadil različne domače in eksotične rastline ter uredil francoski park. Ostalo je uredil v stilu angleških parkov. Med drugo svetovno vojno je upravljatstvo prevzel živinodržavnik Lampret, po vojni pa je do 1949. posestvo ponovno upravljal Leon Souvan. Novejša zgodovina je arboretumu namenila dokaj pisano usodo – od tega, da je bilo posestvo dodeljeno Gradisu, iz rok katerega ga je prevzela agronomska in gozdarska fakulteta, da bi 1950. leta poleg parka z urbanističnim zakonom zaščitili še vas ob njem. Arboretum kot tak je ustanovil Svet za prosveto in kulturo SRS 24. aprila 1952.

Velike zasluge za razvoj Arboretuma ima prof. Ciril Jeglič, ki je pomembno obogatil zbir-

ko lesnatih rastlin, obnovil površine in izdal o njem posebno publikacijo. Volčji potok je bil zatem še »v rokah« ing. Iga Oraša, ki je uredil jezero v Jelovi dragi in posodobil gojišče z rastlinjaki ter zaprtimi gredami, pa Miha Ogorevca, ki je ustanovo vodil do pred tremi leti in zdajšnjega direktorja Aleša Ocepka, ki je najbolj zaslužen za promocijo Arboretuma kot zanimivega kulturnega prizorišča. Ena od posebnosti kulturnega udejstvovanja so koncerti v prelepi naravi, kakršen je bil tudi ob podelitvi nagrade »Oslobodjenja«, ki ga je izvedel Simfonični orkester Domžale.

Na koncu povejmo še to, da časopisna in grafična hiša Oslobodjenje iz Sarajeva tovrstno nagrado dodeljuje že enajsto leto. To visoko in ugledno priznanje pa je, kot je na slavnosti dejal predsednik predsedstva Republike Slovenije Milan Kučan, nekak še nepogrešljiv spodbujevalni člen pri varovanju narave in kulturne dediščine in njenem aktivnem, smotrnem vključevanju v gospodarski in celotni družbeni razvoj.

Katarina Novak

Zdravnikovi zapisi

Motnje v ravnovesju telesnih tekočin

Starostni bolnik

Zlasti v vročih poletnih mesecih, ko telo intenzivneje izpareva tekočine, utegnejo postati naše težave zaradi tega dejstva kaj nadležne. Ni odveč vedeti, kakšna je vloga posameznih tekočin v telesu in v kakšni povezavi je za vzdrževanje ravnovesja. Običajno so te tekočine razporejene v posebnih predelih telesa in imajo prav specifično sestavo ter več ali manj stalno prostornino.

Motnje lahko nastanejo zaradi napačnega razporejanja tekočin ali pa zaradi neustrezne količine vsebnosti soli. Tu nastopajo osnovni fizikalni in kemijski zakoni. Nekateri sokovi nastajajo v telesu in vsebujejo določene sestavine, ki povratno delujejo na nositelja.

Vemo, da je količina vode v telesu stalna pri določeni starosti in teži. Je v ravnovesju s pužito hrano, spitim tekočinami, z raztopinami in vodo, ki nastane kot produkt notranjega izgorovanja. Iz telesa odhaja z izločanjem seča ter skozi kožo, deloma pa še z blatom in seveda – z dihanjem. Vsebinske telesne tekočine je obratno sorazmerna z debelostjo. Maščobne celice vsebujejo namreč malo vode, medtem ko so manj maščobna tkiva bolj polna vode. Po otroštvu se zlasti pri ženskah rado ruši ravnovesje tekočin v telesu na račun maščob. Ta nagnjenost pa se navadno s staranjem še večja.

Dr. Danijel Brezic
(se bo nadaljevalo)

Nasvet za izlet:

Robanov kot

Številne gorske doline so s svojo lepoto že zdavnaj zaslovede daleč po svetu. Ena takih je tudi Robanov kot pod Ojstrico, ki šteje, poleg še bolj znamenite Logarske doline, za eno najlepših gorskih dolin pri nas, pa tudi v Evropi. Ni bahava ta dolina, ni razsežna, je pa obkrožena z vencem gora in je polna gorskega vzdušja in podob. Na primer, ko ženo Robanovi živino na pašo, morda tja v sam zatrep, kjer se dolina konča, začne pa se vzpon, ki nas pripelje prav v osrčje Kamniških planin. Pa bomo ostali tokrat kar v dolini – v Robanovem kotu.

In kako pridemo v ta gorski svet? Z avtomobilom seveda, po Savinjski dolini do gostišča Rogovlec. Malo pred njim zavijemo levo v strm klanec in kmalu bomo pri prvih dveh kmetijah in potem pri Robanu. Včasih so bili planinci bolj disciplinirani. Pustili so vozilo pri Robanu in so odšli peš naprej v Kot, kakor se koncu te doline tudi reče. Sicer pa jih je lepo opozarjal napis, da je dolina zaščitena in da je tu naravni rezervat. Danes pa so nekateri ljudje bolj »sitni«.

Težko se ločijo od avtomobila in tako jih najdemo vse tja

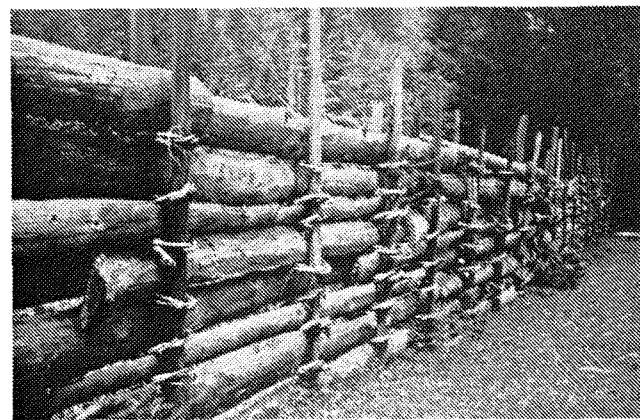
gor do travnikov in so vse prej kot v okras dolini. Verjmite, da domačim to ni všeč, čeprav vam ne bodo oporekali, če se boste zapeljali mimo njih kar brez vprašanja. Pokojni France se je pogosto žalostil nad to razvado pa kaj dosti več, kot da je prepovedal s tablo avtomobilski obisk doline, ni mogel. Pač. Nekoč si je »nabavil« bika. Ta je vse, kar je bilo rdeče, silovito preganjal. In tako se je zgodilo, da je menda dodobra obdelal rdeč, lep in nov avtomobil, ki je zašel predaleč v dolino...

Robanovi so prijazni in vam bodo s tem ali onim radi na voljo. Še zacitrali vam bodo, če boste poprosili in če bo ravno čas za to. Sicer pa imajo na kmetiji dosti dela, saj se razprostira vse tja do planine Kot, kjer se poleti pase živina in kjer je na voljo okusno planinsko mleko.

Dobre tričetrt ure do ure in pol je hoje po tej dolini. Vmes pa si lahko ogledujemo tudi znamenitosti kot so na primer velika rastišča dišečega sternbergovega klinčka. To je vijolično moder nagelj, ki dehti tako močno, da je ob cvetenju dolina polna njegovega vonja. Če bi si zaželeli videti spomin iz minule vojne, potem lahko mimogrede obiščete partizansko bolnišnico. Tja vodi malo slabši kolovoz, ki se začne tik preden se začno tako imenovani Robanovi travniki. Je pa tu še drugih znamenitosti precej, od planinskih rož, do tihe vode,

ki postane v razbesneli hudournik, kadar dežuje in je – to pa še čisto pri Robanu, doma tudi spomin na ljudskega pisatelja Jožeta Vršnika, ki je znal opisati takorekoč prav vse, kar je bilo zanimivega pri Robanu nekoč. Od tistega dogodka, ko je praded, ko je bil na lovu v gorah, v skalah zašel in si je narezal podplate, da je s strjeno krvjo počasi lahko prešel prek gladkih skalnih plošč na pravo pot...

Do tega, ko je stari Roban s planincem dr. J. Frischaufof v gorah zašel, da ju je ujela noč, pa sta kurila in si svetila z baklo, ki sta jo bila napravila s kosi slanice iz popotne torbe... Vse v tej dolini je kulturna dediščina. Vodne rake na primer tam za hišo, pa čisto navadna ograja, ki brani živini, da bi zašla v škodo. Poglejte dobro, kako je spletena. Po nekem neznanem pravilu, ki ga je oblikovala izkušnja... Vse

Takšnale je znamenita ograja v Robanovem kotu

Pred Robanovo domačijo: na levi je pokojni France, gospodar Robanovine

vitre, ki vežejo ograjo skupaj, so obrnjene navzdol... Da jih ne zamaka dež, da torej ne bi prehitro strohnele... Preprosto, a učinkovito, ali ne?

Pa še drugih zanimivosti je tu dovolj. Poprosite domače, naj vam pokažejo hišni mu-

zej. Tam je vse polno lovskih trofejev, od starejšega datuma do najnovejšega, od medveda do gamsa...

Tako bo nedelja gotovo minila v najlepšem razpoloženju. Če pa se boste seveda ojunčili tudi za prave gore, potem pa na noge planinske čevlje, v torbo klobaso in kos kruha pa hajd, gori čez Žvižgovca na Moličko planino in naprej do Kocbekovega doma ali morda celo do Kamniškega sedla. To pa je pot za prave planince. No, pa ne glede na to, tudi obisk Robanovega kota je pravo planinsko doživetje.

Ko boste srkali planinsko kisl mleko tam v Kotu, se nas spomnite, morda kar s kartico. Veseli je bomo, prav zares.

Marijan Krišelj

Poletni vrt na balkonu (5)

Nezahtevno zelenje

Če bi si radi priskrbeli nekaj nezahtevnega zelenja za balkonske gredice v koritih, si mirno lahko privoščite tudi **forzicijo**. Seveda, prav ste slišali. To je grm, ki nam naredi spomladi veliko veselja s svojim zgodnjim rumenim cvetenjem, prav tako čeden pa je tudi poleti, ko mu poganjajo samo temnozeleni listi. Delujejo sveže. Če grmič primerno prirezujemo, dobimo natančno želeno obliko in – skoraj nobenega dela ni z njim.

Kako pridemo zastoj do forzicije na balkonu? Preprosto. Na sprehodu odrežemo vejico in jo vtaknemo v kozarec, kjer ji prilijemo vode. Že po tednu ali malce več požene koreninice in jo lahko posadimo. Letos seveda ne bo več cvetela, spomladi pa bo in v vmesnem času se bo že dodobra vkoreninila ter razbohotila. B.

Literarna uganka

Izza konca vojne

Uganka, ki smo vam jo pripravili danes, je segla v najzgodnejši povojni čas. Takrat je Juš Kozak oblikoval zajeten zbornik ob četrtem zasedanju kulturnega plenuma OF in objavil kar sto en tekst poleg fotografij iz NOB in obsežnega dodatka gradiv za bibliografijo, pregleda važnejših dogodkov in bojov (41–45) ter pregleda o deležu slovenskih partizanov pri reševanju zavezniških letalcev in vojnihi ujetnikov.

Avtor spodnjega literarnega odlomka je znani slovenski pisatelj, avtor cele vrste imenitnih romanov, med drugim enega, ki ima v naslovu ime glasbenega instrumenta in orožja; po njem so posneli tudi film. **Sprašujemo po imenu** tega slovenskega pisatelja, partizana in dolgoletnega arstanta, **zraven pa navedite vsaj dve njegovi znanstveni deli.**

Patrola osmih ljudi s puškomitraljezom. S teh zoprnih, golih ogulinskih hribov vleče leden veter. Jutro se je komaj storilo; obeta se pust, oblačen dan.

–Hudič, najmanj dve uri jih bomo čakali, boste videli. Prsti na nogah mi pa že zdaj zmrzujejo.

Višina nad potom bo pripravna za zasedo. Ustaška patrola hodi tod vsako drugo jutro. Previdno vtremo stopinje do grmovja, kjer stoptamo sneg in postavimo lahko brezo. Tri strele na drugo plat poti. Sedem je. Okrog devetih gredo po navadi naši prijatelji po dolini: osem do dvanajst-mož, ki jim bomo danes odprli prekleto žile in izprašili njihova svinjska čreva.

Čakamo v popolnem dolgčasu: ko pridejo, bo pač cirkus. Bog ve, kaj dobimo pri njih? ...

...Ob gazi se je vlekla široka proga. Dedec je vlačil svojo torbo ves čas s seboj. Zdaj je ležal na njej. S težavo ga

obrnemo. Ves je prestreljen. Z gnusom opazujem ploščati kozavi obraz s potefanim nosom in odprtim okroglim očesom. Preiščem mu žepe. Najdem sliko, kjer se je dal slikati z nožem med zobmi. Režilo noža je pobarval krvavordeče. Zada je bilo napisano – Čokolon, to je poljubac.

In torba? Z veliko radovednostjo smo jo odprli. V njej je bilo kakšnih tristo in štirideset parov človeških oči. V posebni vrečki so bile modre oči. Na vrečo je napisal s tintnim svinčnikom: plave devojčke oči za Antu Paveliča.

Edino cigareto, ki sem jo našel pri njem, sem dal ranjencu.

Pa še o prejšnji uganki. Ime in priimek, ki smo ga iskali je **Žarko Petan**. Prva je to uganila Marta Cotič iz Ajdovščine. Tudi odgovore na najnovejšo uganko nam sporočajte na telefonsko številko uredništva 327-780 do ponedeljka, 18. junija. Nagradna knjiga.

Bojana

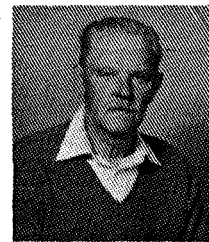
Marija Ribič

Od Marije Ribič, ki smo jo vsi poznali kot Matičkovo Mico, smo se poslovili februarja na senovškem pokopališču. Njen dom v naselju Kališev, nedaleč od Senovega, je bil med NOB odprt borcev in aktivistov bohorskega in Kozjanskega področja. Mož ji je padel leta 1944 in od takrat je sama skrbela za tri hčerkice. Delala je kot terenska aktivistka in obveščevalka.

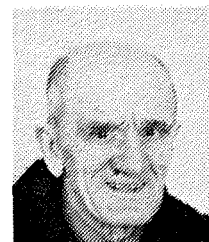
Vladimir Batič

Minilo je že skoraj eno leto kar je umrl Vladimir Batič. Ne moremo mimo njegovega velikega prispevka v času ujetništva, o tem pričajo vsa odlikovanja, ki jih je prejel. Marca 1943 je bil na Siciliji, avgusta istega leta v Tuniziji. Večkrat je na ruskem poslanstvu v Alžiru prošil za pomoč za odhod v domovino. Bil je komandir 1. voda 20. udarne dalmatinske divizije. Na poti do Trsta je zgubil veliko prijateljev. Nato je delal na vojaških gradbiščih v Bosni in leta 1950 se je demobiliziral.

Franc Velikonja

Lanskega novembra smo se na Predmeji poslovlili od Franca Velikonja, rojenega leta 1910. Leta 1942 je bil mobiliziran v italijansko vojsko. Po kapitulaciji Italije se je v Gravini vključil v tamkajšnje partizansko zbirališče in s 3. prekomorsko brigado prišel na Vis. Za zasluge med NOB je prejel več odlikovanj.

Jože Bajc

V Koprivnici pri Bretnici smo se januarja poslovlili od Jožeta Bajca, upokojenega rudarja in aktivnega udeleženca NOV. Rojen je bil v Golem vrhu nad Reko leta 1910. Pred drugo vojno je delal v nemških rudnikih. Leta 1944 je prišel na Kozjanski partizanom in bil v vrstah brigade VDV do konca vojne. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost.

Ivan Trošt

Lanskega decembra smo se na grosupelskem pokopališču poslovlili od Ivana Trošta iz Perovega, ki je bil rojen leta 1925. Že leta 1942 je delal za OF in avgusta istega leta je bil aretiran in odpeljan v Gonars. Po vrnitvi iz internacije se je zaposlil v tovarni Motvoz in platno, kjer je nadaljeval z delom za OF. Ob italijanski kapitulaciji je odšel v partizane in bil borec Cankarjeve brigade vse do konca vojne. Za zasluge je bil dvakrat odlikovan.

Jože Sajovic

Na tržiškem pokopališču smo se lani decembra poslovlili od Jožeta Sajovica. Že leta 1936 je sodeloval v stavkovnem odboru v Bombažni predelnici. V delo OF se je vključil leta 1941 in deloval v podjetju in na terenu. V NOV je vstopil julija 1944 v Koroški odred, pozneje je odšel na Koroško v Vzhodno-koroški odred. Decembra 1944 je bil ujet in zaprt v Begunjah, po osvoboditvi zapornikov je vstopil v Koroški odred.

Franc Rozman

Na Viru pri Domžalah smo se poslovlili od Franca Rozmana, ki je velik del svojega življenja posvetil svobodi in napredku domovine. Rojen je bil leta 1927 na Konfinu pri Moravčah. Med vojno je naprej opravljal kurirske in sabotažne naloge. S sedemnajstim leti je odšel v partizane in se konec januarja 1944 pridružil slovenski artilerijski brigadi. Najprej je bil borec-mitraljezec in kasneje streljalec. Po vojni je z veliko zagnanostjo polnih 14 let predsedoval svetu krajevnih skupnosti in veliko pripomogel k razvoju Vira. Za svoje življenjsko delo je prejel velika priznanja in odlikovanja med drugimi tudi priznanje Osvobodilne fronte slovenskega naroda.

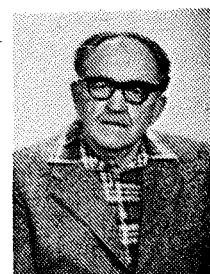
Ivan Cundrič

V Bohinjski Bistrici je januarja umrl borec Ivan Cundrič, rojen leta 1911. Bil je borec Škofjeloškega odreda, nato borec Prešernove brigade in nazadnje borec artilerijske divizije 9. korpusa. Po vojni se je vključil v obnovo domovine in bil aktiven v družbenopolitičnih organizacijah, za kar je bil odlikovan.

Jožica Marinček

V enaindesemdesetem letu je v Kopru februarja umrla Jožica Marinček, rojena 1919. v Ljubljani, pripadnica 1. in 3. prekomorske brigade. Od vsega začetka je bila povezana z NOG in zanj opravljala razne odgovorne naloge. Maja 1941. leta je bila v Ljubljani aretirana, ker je po mestu trosila letake OF. Obsojena je bila na 15 let zapor. Zaprtja je bila v Ljubljani, na Reki, v Kopru, v Benetkah in v južni Italiji. Po kapitulaciji Italije se ji je uspelo prebiti v zavezniški prehodni tabor Carbonara pri Beriju, kjer je bila kot prostovoljka sprejeta v 1. brigado NOV, kasneje preimenovala v 1. prekomorsko brigado. Po premešitvi brigade v partizanski tabor Gravina se je močno angažirala v delu na kulturno-prosvetnem področju. Postala je članica mešanega pevskega zbora, ki ga je vodil Ivan Silič in nastopila na številnih koncertih. Sledila je premestitev na delo v tehniko IV. odseka Baze NOVJ v Bari. V začetku marca 1944 je s 3. prekomorsko brigado odpotovala na Vis in bila določena za delo v tehniko agitpropa NOO za Dalmacijo. Sledila je premestitev v 1. dalmatinsko proletarsko brigado. Bila je članica pododbora skupnosti borcev 3. prekomorske udarne brigade in nosilka spominske medalje omenjene brigade.

Valentin Močnik

V začetku decembra lani smo se v Črnučah poslovlili od Valentin Močnika, rojenega leta 1914 v Domžalah. Med NOV je ves čas deloval na terenu kot obveščevalec in pomagal pri OF, kjer je bilo potrebno.

Kati Ule

V NOV se je aktivno vključila leta 1944 in bila bolničarka v zaščitnem bataljonu 14. brigade Glavnega štaba Slovenije. Svobodo je dočkala v hribih nad Vipavo. Od nje smo se poslovlili decembra lani v Zagorju.

Avgust Petrovac

V Medvodah smo se januarja poslovlili od Avgusta Petrovca, aktivista od leta 1942 in interniranca taborišča Mauthausen. Njegovo delovanje v OF ni ostalo prikrito nemški policiji, ki ga je avgusta 1944 aretirala in odpeljala v taborišče. Ko se je junija 1945 vrnil iz taborišča se je vključil v obnovo domovine.

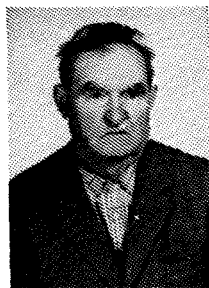
Francka Rauhekar

Januarja smo se v Bohinjski Bistrici poslovlili od aktivistke Francke Rauhekar, rojene leta 1919 v Stražišču pri Kranju. Že leta 1943 je organizirano sodelovala z OF. Od maja 1944 pa do konca vojne je bila zaprt v begunjskih zaporih. Odlikovana je bila z redom s srebrno zvezdo.

Franc Gnezda

Na pokopališču v Spodnji Idriji smo se poslovlili od Franca Gnezda iz Gorenje Kanomlje. Rodil se je pred trinosemdesetimi leti. V začetku vojne bil vpoklican v italijansko vojsko v Afriko, kjer se je pridružil zavezniškemu četam in vstopil v NOV. Ob koncu vojne se je vrnil domov, na svoj požgani dom.

Peter Golja

Lansko jesen je v Gorenji Kanomlji umrl Peter Golja. Pred vojno se je preživljal s priložnostnim delom na kmetijah. Ob začetku vojne je bil vpoklican v italijansko vojsko. Po razpadu Italije se je vrnil domov in se vključil v NOV. Nemci so ga ujeli v Poljanski dolini in ga odpeljali v begunjske zapore, kjer je dočkal konec vojne. Bil je aktiven član organizacije zveze borcev.

Franc Bekš

V začetku januarja smo se na pokopališču v Stožicah poslovlili od Franca Bekša, rojenega leta 1915 na Drenovem griču pri Vrhniki. Že leta 1934 se je vključil v delavsko gibanje. Tik pred vojno je odšel službovat v Vojnotehniški zavod v Kragujevac, kjer je bil zaposlen do junija 1941. Od tu je odšel na delo v Dravograd, kjer je bil z ostalimi dodeljen v delavsko taborišče. Povsod je sodeloval z aktivisti NOG, zato je bil sumljiv gestapu in njegovim ovaduhom. Konec vojne je dočkal v železarni Guštanj. Po vojni je delal kot tehnolog-konstruktor in bil dober inovator. Leta 1976 je napisal knjigo »Prvi borci«, ki je izšla pri založbi Borec.

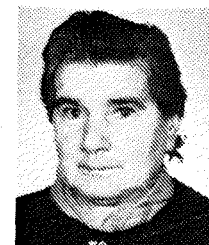
Vuk Andjelinović

V Splitu je v sedemdesetih letih lani umrl Vuk Andjelinović, udeleženec NOB od leta 1941, medvojni sanitetni referent in upravnik previjališča 3. prekomorske udarne brigade. Rodil se je v Zagrebu v napredni družini. V šolskem letu 1940/41 se je vpisal na medicinsko fakulteto v Zagrebu in po razpadu stare Jugoslavije je prekinil študij in pobegnil k sorodnikom v Split, kjer se je vsa družina vključila v NOB. Aprila 1943. leta je odšel v partizane v Mosorski partizanski odred, kjer je bil referent sanitete. Po prihodu 3. prekomorske brigade iz južne Italije na Vis je bil imenovan za namestnika sanitetnega referenta in upravnika previjališča, kasneje je postal referent brigadne sanitete. Po demobilizaciji iz JA, imel je čin poročnika, je nadaljeval študij medicine na univerzi v Zagrebu, kjer je leta 1952 diplomiral. Zaposlil se je v bolnišnici v Splitu. Zaradi slabega zdravja se je leta 1977 predčasno upokojil, nato pa se je zaposlil kot ladijski zdravnik. Vseskozi je vzdrževal tovariške vezi s soborci v Sloveniji in še zlasti na Primorskem in v bližnjem zamejstvu.

Alojz Jeraša

Na Blejski Dobravi smo se januarja poslovlili od Alojza Jeraša, rojenega leta 1905 na Koroški Beli. Delal je v Železarni na Jesenici. Leta 1943 je sodeloval z OF in s terenskimi delavci v Planini pod Golico. Leta 1944 je bil izdan je vstopil v Jeseniško-bohinjski odred od koder je bil poslan v štab 9. korpusa v Cerkno. Tu je opravil pevovodski tečaj in se vrnil v odred kot kulturni delavec. Prejel je številna pevska priznanja.

Elizabeta Štembal

Rodila se je leta 1908 v podkriški vasi Strahomer. Že leta 1942 ji je okupator odpeljal moža v internacijo na Rab, od koder se ni več vrnil. Ostala je sama z majhnimi otroki. Zaradi sodelovanja s partizani je bila leta 1944 aretirana in odpeljana v nemško taborišče. Po končani vojni se je vrnila domov v Iško vas, kjer so jo čakali trije mladoletni sinovi. Od nje smo se poslovlili konec januarja na izžanskem pokopališču.

Jakob Brandsteter

Januarja smo se na Blejski Dobravi poslovlili od Jakoba Brandsteterja, rojenega leta 1913 v Trnovem v Ljubljani. Od leta 1941 je sodeloval z NOG in OF ter bil aktivist in terenski delavec. Po vojni se je vključil v politično delo na območju občine Jesenice. Po upokojitvi je bil aktiven član pevskega društva upokojencev. Za zasluge med NOB je prejel številna odlikovanja.

Martin Novak

V Pišecah smo se lani poslovlili od Martina Novaka, rojenega leta 1898 v Blatnem. Maja 1943 se je vključil v delo NOV. Bil je aktivist in gospodarski referent. Borce Kozjanskega odreda je oskrboval s hrano in drugim materialom. Po vojni je bil aktiven član OF in odbornik KLO. Odlikovan je bil z medaljo za slug za narod.

Adolf Jeraj

V 79. letu starosti je v Horjulu umrl nosilec Partizanske spomenice 1941 Adolf Jeraj. Leta 1941, takoj ob ustanovitvi, se je vključil v Osvobodilno fronto in istega leta vstopil v enote narodnoosvobodilne vojske. Med drugim je bil v Dolomitskem odredu, Serčerjevi brigadi, Cankarjevi brigadi in nato ob koncu vojne inštruktor v tečaju oficirske šole. Po vojni je bil družbenopolitično aktiven na terenu.

Združenja borcev NOV sporočajo, da so umrli njihovi člani:

Mirna peč

Alojz Grlica, Ana Slak, Jožefa Pirnar, Alojz Jakopin, Nace Saje in Alojz Povše.

Franjo Vruč Dolgo polje-Celje

Srečko Rajh, rojen leta 1913, Franc Verbič, rojen leta 1915, Marija Jevnišek, rojena leta 1910, Viktor Hribernik, rojen leta 1923, Alfonz Škobern, rojen leta 1909, Pavla Holobar, rojena leta 1898, Anica Žitnik, rojena leta 1909, Boris Košutnik, rojen leta 1918.

Kotlje

Antonija Koler, rojena leta 1913 iz Brdinj, Martin Štruc, rojen leta 1935 iz Podgore.

Ptuj

Antonija Čeh, rojena leta 1908 s Ptuja, Gvido Čepin, rojen leta 1925 iz Zabovcev pri Markovcih, Peter Gabrovec, rojen leta 1926 iz Cirkulan, Martin Horvat, rojen leta 1923 iz Bukovcev, Janez Kamenšek, rojen leta 1909 s Ptujске gore, Matija Korez, rojen leta 1924 iz Majšperka, Katarina Škrabl, rojena leta 1923 iz Majšperka, Ivan Steger, rojen leta 1924 z Mestnega vrha pri Ptuj, Matilda Štumberger, rojena leta 1924 iz Cirkulan, Julijana Tomanič, rojena leta 1907 s Ptuja in Alojz Veselič, rojen leta 1924 iz Zavrča.

Cerknica

Jože Drenik, rojen leta 1923, Izabela Kragelj, rojena leta 1900, Vinko Mikecin, rojen leta 1907, Stane Markovčič, rojen leta 1924, Angela Porenata, rojena leta 1923, Frančiška Petrovič, rojena leta 1892, Matija Štrukelj, rojen leta 1922, Alojzij Žnidaršič, rojen leta 1904, Antonija Drenik, rojena leta 1888.

Vrhopolje-Domžale

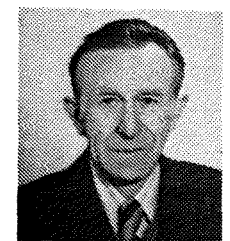
Ernesta Ružič, rojena leta 1910 iz Zgornjega Tušanja, aktivistka NOV, Angela Gorta, rojena leta 1910 iz Zgornjega Tušanja, aktivistka NOV, Janez Tekalec, rojen leta 1924 iz Vrhopolja, udeleženec NOB, Antonija Novak, rojena leta 1910 iz Sela pri Moravčah, aktivistka NOV.

Čepovan

Stanislav Šuligoj, rojen leta 1903 v Čepovanu, udeleženec NOV, Janez Hojak-Zlatorog, rojen leta 1898 v Čepovanu, aktivist in član prve trojke za čepovansko dolino. Ustanovil je prvi ilegalni odbor OF za čepovansko dolino, bil član rajonskega komiteja in namestnik podpredsednika izvršnega odbora za gregarško-kanalsko območje in večkrat odlikovan.

Gorenja vas

Antonija Filipič, Jože Jezeršek, Jože Demšar.

Maks Sekol

Februarja 1943. leta je postal aktivist, junija 1944, pa je aktivno vstopil v NOV, kjer je bil obveščevalec bataljona VDV. Kmalu je postal komisar II. čete IV. bataljona VDV. Imel je čin zastavnik, napredoval do podporočnika in poročnika. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost in redom zaslug za narod. Umrl je lani decembra, pokopan pa je na Prevaljah.

Ivan Likar

Po dolgi bolezni je lani umrl Ivan Likar. Rojen je bil 1920 leta na Predmeji. V partizane je odšel februarja 1943 na Dolensko in se priključil Cankarjevi brigadi, nekaj časa je bil tudi v 12. ljubljanski brigadi. Leta 1947 se je udeležil mladinske delovne brigade na progi Samac-Sarajevo, leta 1949 je bil demobiliziran s činom starejšega vodnika. Za medvojne zasluge je prejel več odlikovanj.

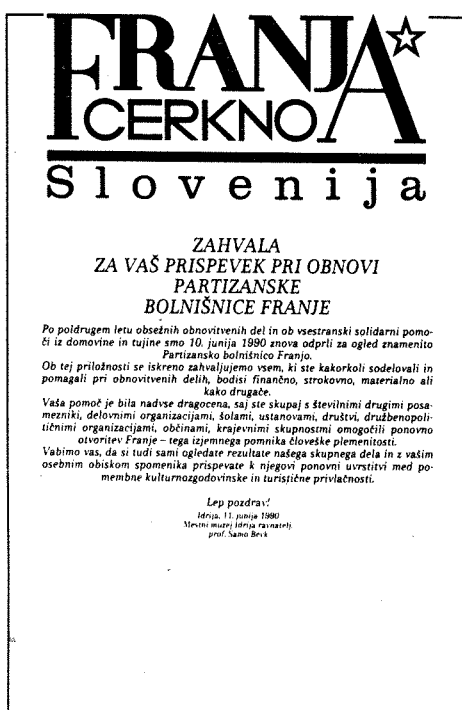
Poročilo odbora za sanacijo Franje

Glavna naloga odbora je bila, kakor so zapisali v svojem poročilu, usklajevanje mnenj in sprejemanje odločitev glede postopkov sanacije ter nemajhna skrb za pridobivanje potrebnih sredstev. Skupaj z nadzornim odborom, v katerega je idrijska občinska skupščina imenovala še predstavnika zveze borcev in kontrole SDK, so bdeli tudi nad pravilno porabo pritekajočih sredstev. Ob tem so jih tudi skrbno obračali, jih vezali in jih drugače plemenitili, da niso izgubljala vrednosti...

Odločitve o sanaciji zagotovo najbolj imenitnega partizanskega spomenika so sprejemali le na osnovi strokovnih predlogov, pri čemer je znano, da je največ komplikacij pomenilo odločanje o pristopu h nalogi. Franja je danes odprta, ker pa so za njeno sanacijo svoje prostovoljne prispevke prispevali številni posamezniki, podjetja in družbene organizacije, je vendarle treba povedati, da so pri delu neposredno sodelovali številni: od idrijskih alpinistov in ljubljanske gorske reševalne, prek gozdarjev, delavcev, strokovnjakov geološkega zavoda, delavcev podjetja za urejanje hudournikov in privatnih bageristov, ki so dneve in noči odrivali in odstranjevali tisoče kubičnih metrov peska in skalovja.

Levi delež koordinacijskih nalog se je zgrnil nad idrijski mestni muzej, delavci tega muzeja (pod vodstvom ing. Gvardjana iz restavratorskega centra v Ljubljani, pa so opravili izjemno strokovno rekonstrukcijo bolnišničnih barak, pri čemer so se posluževali tudi svetovanja nekdanjega bolničarja Danila Šuligoja.

Omenjajo še dobro opravljeno delo podjetja Zidgrad, pomoč JLA in sekretariata za notranje zadeve iz Ljubljane ter seveda vse darovalce, ki s svojimi dobrimi dejanji niso odlašali. Na posebnem računu Mestnega muzeja se je zbralo sredstev – revalorizi-

rano v današnje vrednost – 2.851.423,30 din. Prispelo je 1854 nakazil, 950 od posameznikov. Posebej kaže omeniti hitro akcijo naših zamejcev. Samo italijanski partizani so prispevali 22 milijonov lir, zveza slovenskih zadrug na Koroškem je poslala prek 100 tisoč šilingov in zveza koroških partizanov skupaj s še nekaterimi zamejskimi organizacijami prek 48 tisoč šilingov. Vseh tukaj ni mogoče naštet, čeprav jih je sam odbor pedantno in s posamičnimi vsotami navedel v samem poročilu. Vsekakor bi si človek takšnega poročila lahko le želel tudi ob drugih priložnostih (poplaval, potresih itd.).

TV-15 pomaga pri akciji Naše žene:

Iščemo hišo za materinski dom

Če država in sociala ne znata in ne zmoreta reševati iz dneva v dan bolj perečih socialnih problemov, smo si rekli pri reviji Naša žena, si pa pomagajmo vsaj ljudje med seboj!

Dobrodelne akcije so v Zahodnih državah zelo uspešne. Le zakaj ne bi bile tudi pri nas?

Če želite in če lahko, vas torej prosimo, da nam pomagate na dva načina. Prispevajte denar, če imate kakšen dinar odveč, na tale **žiro račun: 50100-743-51061**. Na položnico pripišite še naslov: MSSS – »Za materinski dom«, Miklošičeva 24, 61000 Ljubljana.

Zbiramo torej denar za materinski dom zato, ker bi ga Ljubljana, pa tudi Maribor in še marsikatero slovensko mesto potrebovalo. Vanj bi se lahko v stiski zatele nasečnice in mamice z dojenčki, a največ za eno leto, če bi ne imela strehe

nad glavo. V tistem času, ko bi stanovale oziroma živele v materinskem domu, pa bi jim poskali: zaposlitev in stanovanje.

Problem pa ni le denar, ki ga še nimamo, pač pa tudi prostor, ki ga še iščemo. Prav zato se obračamo na vas in vas prosimo, da nam, če lahko, podarite hišo ali stanovanje, če jo imate odveč in če nimate drugih dedičev. Hkrati prosimo vse stare družbenopolitične organizacije, ki imajo čez noč mnogo prostorov praznih, a tudi nove stranke in novo oblast, da nam podari kakšno hišo, ki sameva.

Pri naši akciji sodelujejo: **RDEČI KRIŽ SLOVENIJE**, ki bo hišo, če jo seveda dobimo, opremil: **CARITAS**, cerkvena humanitarna organizacija ter **MESTNI KOMITE ZA SOCIALNO IN ZDRAVSTVENO VARSTVO** iz Ljub-

ljane, ki nam je odstopil posebni žiro račun. Številka je ista kot lani, ko je Naša žena zbirala denar za SOS telefon – za trpinčene matere in otroke, ki že od oktobra lani deluje.

Naj vas spomnim, da je tedaj velik del denarja daroval Ivan Kramberger, dobri človek iz Negove.

NAŠA ŽENA

PS

Če vas še kaj zanima, pokličite uredništvo Naše žene na telefon **(061) 312-125** ali pa nam pišite na naslov: **Naša žena, Hrvatski trg 3, 61000 Ljubljana**.

Pa že v naprej hvala vsem, ki nam boste pomagali!

Naša akcija bo trajala toliko časa, dokler ne bomo dobili hiše. Imena vseh, ki bodo sodelovali, pa bomo ob koncu objavili, le če bodo to sami želeli.

Vabila in obvestila

Vabimo vas na odkritje spominske plošče Okrožni komisiji varnostno-obveščevalne službe OF za mesto Gorica, ki bo v **petek, 22. junija 1990 ob 18. uri na Pristavi (Rafut) pri Novi Gorici**. Slavnostna govornica bo Irena Mrvič, zgodovinarica RSNZ republike Slovenije. V kulturnem programu bodo sodelovali učenci osnovne šole Milojke Štrukelj iz Nove Gorice in ansambel JLA iz Ajdovščine. Odkritje spominske plošče bo ob vsakem vremenu. Po končanem srečanju bo tovariško srečanje.

Pripravljalni odbor VOS, OF severne Primorske

Proslave ob dnevu borca

Borce Notranjskega odreda, Notranjske, Kočevskega, Prezidanskega in Cabsanskega kraja vabimo, da se udeležijo proslave ob dnevu borca, 4. julija 1990, ki jo organizirata pobrateni občini Cerknica in Čabar v Tatinski dragi (med Prezidom in Pargom). Začetek proslave bo ob 11. uri. Na dan proslave bo v Tatinski dragi odkrito novo spominsko obeležje, posvečeno spomenu na veliko partizansko zmago 19. aprila 1942 v Tatinski dragi in vrnitvi goranskih internirancev septembra 1943. leta iz italijanskih taborišč.

Borci, pridite s pripetimi trakovi naših odlikovanj, spominskimi medaljami svojih enot, borci Notranjskega odreda pa s triglavkami.

Organizacijski odbor za proslavo

Občinski odbor ZZB NOV Izola obvešča svoje člane, da bo letošnja proslava ob dnevu borca povezana s krajevnim praznikom krajevnih skupnosti v Kortah. Ob tej priložnosti bo s svojim programom vključila tudi 10. letnico delovanja gasilskega društva. Osrednji del programa s kulturnim programom bo ob 16. uri v Maliji. Nadaljevanje programa bo ob 18. uri v Kortah s tovariškim srečanjem ob partizanskem golažu in glasbi.

500 ZZB NOV Izola

Občinski odbor ZZB NOV Grosuplje vabi v počastitev dneva borca – 4. julija na slavnostno sejo občinskega odbora ZZB NOV in srečanje borcev občine Grosuplje ter borcev domicilnih enot NOV in aktivistov OF. Slavnostna seja in srečanje s slavnost-

nim govorom in kulturnim programom bo v sredo, 4. julija 1990 ob 10. uri na Muljavi na Jurčičevi, v primeru slabega vremena pa v kulturnem domu na Muljavi.

Udeležence slavnostne seje in tovariškega srečanja, ki se bodo pripeljali z vlakom obveščamo, da bo poskrbljeno za prevoz izpred železniške postaje Ivančna Gorica–Muljava. Odhod z železniške postaje Ivančna Gorica–Muljava bo od 8. do 8.30, odhod z Muljave do železniške postaje Ivančna Gorica bo ob 15.30 na vlak, ki odpelje v smer Ljubljane. Postanek ima tudi v Višnji Gori in v Grosupljem. Na srečanju bo poskrbljeno za toplo hrano in pijačo. Stroške prevoza in prehrane nosi vsak udeleženec sam.

Temu vabilu se pridružuje tudi Odbor skupnosti borcev 5. SNOUB Ivana Cankarja, ki vabi svoje borce in borce in druge, da se proslave udeležijo v čim večjem številu.

Občinski odbor ZZB NOV Grosuplje
Odbor skupnosti borcev 5. SNOUB
Ivan Cankar

Osrednja proslava dneva borca v občini Črnomelj bo letos v sredo, 4. julija 1990, ob 16. uri v Preloki, v krajevni skupnosti Vinica; združeno bo z otvoritvijo odseka ceste partizanske magistrale Vinica–Preloka. Po kulturnem programu bo tovariško srečanje.

Občinski odbor ZZB NOV Črnomelj

TRIGLAV - SIMBOL SVOBODE

Spominski pohod partizanov in mladih na Triglav

Organizacijski odbor 5. spominskega pohoda na Triglav vabi k sodelovanju enega ali dva harmonikarja, ki obvladata tudi partizanske skladbe. Nastopila bosta na Kredarici na predvečer praznika vstaje slovenskega naroda in na sklepni slovesnosti ob zaključku pohoda borcev in mladih na Rudnem polju na Pokljuki.

Ponudbe (navedite vaš naslov) pošljite organizacijskemu odboru pohoda: Franc Šmit, Cankarjeva 5, Bled.

Naj povemo še to, da bo letošnji, peti pohod borcev in mladine na Triglav doživel svoj slovesni zaključek 22. julija na Rudnem polju, kjer bo ob 14. uri tudi imenitna proslava ob dnevu vstaje.

Nova knjiga

V tisku je monografija X. SNOUB Ljubljanskega avtorja Borivoja Laha – Borisa, ki bo predvidoma izšla v prvi polovici julija 1990.

Cena monografije v prednaročilu, ki velja do 30. 6. 1990, znaša 100,00 din.

Naroča se z nakazilom tega zneska na žiro račun pri SDK na naslov.

Odbor skupnosti borcev X. SNOUB Ljubljanske št. 50101-678-69463 – za monografijo.

Knjiga bo dostavljena prednaročnikom takoj po izidu.

Odbor skupnosti borcev
X. SNOUB Ljubljanske

Odbora Skupnosti borcev I. in II. tankovske brigade NOVJ in Skupnosti borcev I. brigade NOVJ, ustanovljene v ZSSR se omejujejo od vseh aktivnosti, ki jih v njunem imenu, samovoljno in nepooblaščenno izvaja tovariš Ivan OREHEK – Janez, Kranj, Snediceva 12 s tem:

– da preko časopisnih obvestil zbira naslove borcev ter jih vabi na proslavo 12. julija tl. v vojašnico »SUB Fr. Prešerna« v Kranju;

– da se je neupravičeno oskrbel z žigom »Skupnost borcev II. tankovske brigade, ustanovljene v ZSSR – Odbor« in ga neupravičeno uporablja. Neupravičeno zbira denar za prapor in spominske medalje ter za druge namene.

Za vsa ta dejanja Ivan OREHEK – Janez ni pooblaščen. Ker kljub večkratnim opozorilom, zahtevam in dogovorom na obeh odborih in na občinskem odboru ZZB NOV Kranj to spet počne, smo prisiljeni, da na ta način prekinjemo in razveljavimo vsa njegova javna obvestila, ki se nanašajo na ti dve skupnosti borcev. S takim početjem škoduje ugledu in dobremu imenu borcev obeh skupnosti.

Odbor skupnosti borcev I. in II. tankovske brigade NOVJ
Nace Golob

Odbor skupnosti borcev I. brigade NOVJ, ustanovljene v ZSSR
Janez Železnik

Zahvala

Ob izvolitvi za predsednika RO ZZB NOV Slovenije sem prejel številne čestitke posameznikov, odborov skupnosti borcev in organizacij. Vsem se za čestitke in dobre želje iskreno zahvaljujem.

Ivan Dolničar-Janošek

Denar za tiskovni sklad

Vsak dan pride v naše uredništvo na desetine ljudi, predvsem naših naročnikov in bralcev. Pripovedujejo nam svoje življenjske zgodbe in stvari, ki jih žulijo in povzročajo vročo kri. Pred dnevi pa se je pri nas oglasila tovarišica Ada Gašperšič, ki stanuje na Stari cesti 6 v Kranju. Kot je dejala ima pokojnino, s katero skromno živi. Toda na naš časopis se je tako navezala, da bi ga zelo pogrešala, če ne bi več prihajal v njen dom. Zato se je odločila in v Tiskovni sklad TV-15 vplačala 1.000 dinarjev.

Tovarišici Adi lepa hvala.

Uredništvo

TV-15

Časopis borcev NOB

Ustanovitelj in izdajatelj: RO ZZB NOV Slovenije in RK ZRVS Slovenije
Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Dvorčakova 12, tel. 327-780
Delavci v uredništvu: Roman Zupan (glavni in odgovorni urednik), Ziva Drole, Bojana Žokali-Jesih, Bojan Kuntarič, Milenko Strašek (novinarji – uredniki rubrik), Izток Tinta (lektor-redaktor), Janez Herle (tehnični urednik) in Mara Okorn (tajnica uredništva).
Predsednica časopisnega sveta: Mira Svetina.
Žiro račun: 50100-678-46241 RK ZRVS Slovenije (za TV-15).
Tiskarna: CGP Delo.

TV-15 je oproščen tem. prom. davka po mnenju Sekretariata za inf. SRS.

»Ko bi že enkrat prišel čas, da bi imeli vsi otroci streho nad glavo...«